

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

**YAYLACILIK FAALİYETLERİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ: SİİRT ÖRNEĞİ**

Orhan ALĞAN

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2021

YAYLACILIK FAALİYETLERİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: SİİRT
ÖRNEĞİ

Orhan ALĞAN

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2021

ÖZET

ALĞAN, Orhan. *Yaylacılık Faaliyetlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri: Siirt Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2021.

Yapılan bu araştırmanın temel amacı yaylacılık faaliyetlerinin sorunlarını ve çözüm önerilerini ortaya çıkartmakla beraber, yaylacılık faaliyetlerinin mevcut durumunu belirleyerek, karşılaşılan problemlerin giderilmesine yönelik beklentileri ortaya koymaktır. Bu amaçla yetiştiriciler, esnaf ve tedarikçi paydaşlar ile görüşmeler yapılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımıyla gerçekleştirilen araştırmanın çalışma grubunu Siirt'te yaylacılık faaliyetleriyle uğraşan 8 yetiştirici ve bunların elde ettiği hayvansal ürünleri ekonomiye kazandıran 5 esnaf ile 5 tedarikçiden oluşan 18 görüşmeci oluşturmaktadır. Veriler uzman görüşü sonucu iki bölümden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma verilerinden elde edilen bulgulara göre yapılan yaylacılık faaliyetlerinin yetiştiriciler, esnaf ve tedarikçiler açısından karşılıklı gerçekleşen faaliyetlerden oluştuğu, gerçekleşen faaliyetler sonucu ekonomik bir kazanım elde edildiği ve bu faaliyetlerin gerçekleşmesine bağlı olarak da yetiştirici, esnaf ve tedarikçi paydaşların kendi faaliyetleri özelinde belli sorunlarının olduğu ve bu sorunların çözümü noktasında beklentilerinin olduğu görülmüştür. Bu sorunların en başında özellikle yetiştiricilerin güvenlik sorununa bağlı yaşadıkları yayla yasakları, yine aynı nedene bağlı yaylaya çıkış ve yayladan inişlerdeki sorunların olduğu görülmektedir. Bunun yanında yayla yakınındaki köylülerin yetiştiriciye yaklaşımları, köylülere verilen yüklü yayla ödemeleri, kışlakta aynı şekilde yapılan mera ödemeleri başlıca yetiştiricilerin yaşadığı sorunlar olarak göze çarpmaktadır. Yetiştiriciler yapılan hayvancılık desteklemelerini de yeterli bulmamaktadırlar. Esnaf tiftik geçişinin desteklenmesini, bilinçli yetiştiriciliğin yaygınlaştırılmasını, temizlik hizmetlerinin yeterli düzeyde gerçekleştirilmesini ve kendilerine ait bir çarşılarının olması gerektiğini belirtmektedir. Tedarikçiler ise genel olarak tarım ve hayvancılığın yeterince desteklenmediğini problem olarak görmektedir. Netice itibari ile yetiştiriciler, esnaflar ve tedarikçi olarak yaylacılık faaliyetlerinden etkilenen paydaşların karşılaştıkları sorunların çözümü noktasında yetkililerden destek bekledikleri söylenebilir.

Anahtar Sözcükler

Ekonomi, koçer, konargöçer, Siirt, yayla

ABSTRACT

ALĖAN Orhan. *Nomadic Pastoral activities, their Problems and Solution Suggestions: The Case Of Siirt*. Master's Thesis, Nevşehir, 2021.

The main purpose of this research is to reveal problems and solution suggestions of transhumance (highland) activities, as well as to determine the current situation of transhumance (highland) activities and to reveal the expectations for the elimination of the problems encountered. For this purpose, growers had interviews with tradesmen and suppliers. The research carried out with a qualitative research approach. The working group of this research consist of 5 breeders dealing with transhumance activities in Siirt and 5 tradesmen and 5 suppliers who bring their animal products to the economy. So, these 18 interviews in total at this working group. The datas were collected using a semi-structured interview form consisting of two parts as a result of exper opinion. Obtained the datas were analyzed using the descriptive analysis tecniqe.

According to findings the datas from the research ,it has been observed that transhumance activities consist of mutual activities for the growers, tradesmen, and suppliers, the result of the performed activities were achieved an economic gain, and, due to the realization of these activities, breeders tradesmen and suppliers have some specific problems, and they have expectations at the point of solving these problems. At the beginning of these problems, it is seen that safety problems, growers have problems going to the plateau and going down to the plateau because of plateau prohibitions due to the same reason, in addition, it stands out the approach of the villagers near the plateau to the breeders, the pasture payments made in the same way in the winter are the main problems for the growers. Breeders do not find sufficient given support for livestock. Tradesmen states that supporting the angora goat, spreading the concious breeding, becoming adequate all cleaning services, and they must have their own bazaar. Suppliers see that agriculture and animal husbandry are not sufficiently supported. As a result, it can be said that growers, tradesmen and suppliers expect support from the authorities in solving their encountering problems.

Keywords: Economy, koçer, nomady, Siirt, plateau.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLO DİZİNİ	viii
ÖN SÖZ	ix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	7
1.1. ARAŞTIRMA MODELİ	7
1.2. ÇALIŞMA GRUBU	8
1.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	11
1.3.1. Veri Toplama Aracı	11
1.3.2. Geçerlik ve Güvenirlik.....	12
1.4. VERİLERİN TOPLANMASI VE ÇÖZÜMLENMESİ	12
1.4.1. Verilerin Toplanması	12
1.4.2. Verilerin Çözümlemesi	13
2. BÖLÜM: SİİRT’TEKİ KONARGÖÇERLER	16
2.1. KONARGÖÇERLİK	16
2.2 KONARGÖÇERLERİN SOSYAL YAPISI	18
2.3 KONARGÖÇERLERİN KÜLTÜREL YAPISI	23
3. BÖLÜM: YEREL YAYLACILIK FAALİYETLERİNİN TARIM VE HAYVANCILIK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	27
3.1. SİİRT’İN TARİHİ VE COĞRAFYASI	27
3.1.1. Siirt Tarihi	27
3.1.2. Siirt Coğrafyası	28
3.2. TARIM	29
3.3. HAYVANCILIK	30
3.3.1. Küçükbaş Hayvancılık	31
3.3.2. Küçükbaş Hayvancılık Desteklemeleri	33
3.4. YAYLACILIK	33

3.5. HAYVANSAL GIDALAR VE ÜRÜNLER	36
3.5.1. Büryan Kebabı	36
3.5.2. Otlı Peynir	38
3.5.3. Tulum Peyniri	40
3.5.4. Siirt Battaniyesi.....	43
3.5.5. Siirt Seccadesi	47
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR	49
4.1. “YAYLACILIK FAALİYETLERİ KAPSAMINDA NELER YAPILMAKTADIR?” SORUSUNA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	49
4.2. “YAYLACILIK FAALİYETLERİNİN EKONOMİYE KATKISI NEDİR?” SORUSUNA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	55
4.3. “YAYLACILIK FAALİYETLERİ SÜRECİNDE NE TÜR SORUNLARLA KARŞILAŞILMAKTADIR?” SORUSUNA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	61
4.4. “YAYLACILIK FAALİYETLERİNDEN DAHA İYİ EKONOMİK GELİR ETMEK İÇİN BEKLENTİ VE ÖNERİLER NELERDİR?” SORUSUNA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	67
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	73
Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar.....	73
İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	74
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	75
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	76
Öneriler	79
KAYNAKÇA	81
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	89
EK 2. ETİK KURUL İZİN FORMU	90
EK 3. VERİ TOPLAMA ARACI	91
EK 4. ONAM FORMU	92
EK 5. TEZ VERİ GİRİŞ FORMU	93
ÖZ GEÇMİŞ	94

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Çalışma Grubunun Kişisel Özellikleri	9
Tablo 2. Çalışma Grubu	10

ÖN SÖZ

Siirt ili için ekonomik katkıları olduğu düşünülen yaylacılık faaliyetleri büyük önem arz etmektedir. Siirt ilinde gerçekleştirilen yaylacılık faaliyetlerinden esnaf, tedarikçi, yetiştirici ve bunların yaptığı çalışmalardan doğrudan veya dolaylı etkilenen büyük bir kesim ekonomik bir çalışma alanı elde etmektedir. Siirt battaniyesi ve seccadesi gibi kültürel ve ekonomik değeri olan ürünlerin elde edilmesi de aynı zamanda Siirt ilinin tanıtımına katkı sunmaktadır.

Yetiştiricilerin yaylalarda doğal olarak besledikleri küçükbaş hayvan etlerinden lokantalarda başta Siirt büryanı olmak üzere çok doğal yemekler yapılmaktadır. Süt ürünlerinden yapılan yöresel Siirt peyniri ve çeşitlerinin de Siirt ili ve Türkiye için önemli katkıları olmaktadır. Yine tiftik keçisinin yününden elde edilen Siirt battaniyesi ve seccadesi kültürel bir değer olarak öne çıkmaktadır.

Yapılan yaylacılık faaliyetleri bütünsel bir açıdan incelendiğinde büyük bir kesimin içinde yer aldığı büyük bir iş alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan bu çalışma ile ilgili daha önce yapılmış herhangi bir çalışmanın olmaması ayrıca bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

Tez çalışmamın başından sonuçlanmasına kadar yardımlarını eksik etmeyen Medine Derya CANPOLAT'a, Deniz GÜRSOY'a ve yüksek lisansa başladığım günden derslerin bitimine kadar bilgi, birikim ve sabırları ile katkılarını eksik etmeyen Dr. Öğr. Üyesi Halil Burak SAKAL'a, Dr. Öğr. Üyesi Hikmet KURAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Can ULUSOY'a ve tez çalışmamın başından sonuçlanmasına kadar bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Valeriy MORKVA'ya sonsuz teşekkürlerimi iletiyorum. Ayrıca bu zahmetli süreçte yanımda olan eşim ve çocuklarıma da teşekkürü borç bilirim.

....07.2021

Orhan ALĞAN

GİRİŞ

Tezin ana konusu Siirt ilinde gerçekleştirilen yaylacılık faaliyetlerinin sorunları ve çözüm önerilerinden oluşmaktadır. Siirt ilinde gerçekleştirilen yaylacılık faaliyetlerine bağlı başta peynir ve Siirt ili için marka değeri olan büryan kebabı üretimi yapılmaktadır. Bunun yanında yaylacılık faaliyetleri sayesinde Siirt için kültürel önemi olan ve tiftik keçisinin yününden yapılan Siirt Battaniyesi ve Siirt Seccadesi üretimi gerçekleşmektedir.

Yaylacılık faaliyetleri kapsamında yapılan peynir üretimi, büryan kebabı, Siirt Battaniyesi ve Seccadesi üretimi yetiştiriciler, esnaf ve tedarikçiler açısından karşılıklı bir ticari ilişki oluşturmaktadır. Bu ticari ilişki beraberinde paydaşlar açısından sorunlar ve çözüm önerilerini getirmektedir. Sahada paydaşlar ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde yaylacılık faaliyetlerinin sorunları ve çözüm önerileri derinlemesine ele alınmıştır. Yapılan çalışma Türkiye’de yaylacılık faaliyetleri ile ilgili yeterli seviyede araştırma yapılmadığından dolayı literatüre katkı sunacaktır.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Siirt’teki konargöçerler ve sosyal kültürel yapıları, ikinci bölümde yerel yaylacılık faaliyetlerinin tarım ve hayvancılık üzerindeki etkileri, üçüncü bölümde yapılan çalışmanın yöntemi, dördüncü bölümde sahada yapılan çalışmadan elde edilen bulgular ve yorumlar, beşinci bölümde de yapılan çalışmaya dair sonuç ve öneriler ele alınmıştır.

Problem Durumu

Tarihin eski dönemlerinden beri insanların hayvancılık ile uğraştıkları ve hayvancılık faaliyetleri sonucu ekonomik bir gelir elde ettikleri bilinmektedir. Doğal olarak hayvancılık ile uğraşan insanların hayvancılık faaliyetleri kapsamında daha iyi gelir elde edebilmek için yaylacılık faaliyetleri ile uğraştıkları görülmektedir. Türklerin geçmişten gelen kültür yapılarından kaynaklı, günümüze kadar yüzyıllardır yayla hayatını devam ettirdikleri ve bu geleneği doğal bir yaşam ve ekonomik amaçla gerçekleştirdikleri görülmektedir (Oral, 2010, s. 6).

İnsanlar besledikleri hayvanlarından yüksek ekonomik kazanç elde etmek için genellikle yaz mevsiminde geniş düzlükleri, serin suları ve meraları olan yaylalara doğru

göç etmektedirler. Hayvancılık ile uğraşan bu insanların, havaların soğuması ile beraber kış mevsiminde daha iyi sıcaklık değerlerine sahip olan ve hayvanlarının beslenme ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilecekleri kışlaklara doğru hayvanları ile beraber döndüklerini görmek mümkündür. Özçağlar, (1993, ss. 19-61), ülkemizde küçükbaş hayvancılığın genellikle mera hayvancılığına dayanan bir şekilde gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Bilhassa, kuraklığın fazla olduğu Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde hâkim olan bitki örtüsü bozkırdır. Bu bitki örtüsünün en belirgin türü olan çayırlar ve kısa boylu otlar ilkbaharda yağışın etkisiyle yeşillenir ve küçükbaş hayvancılık için çok iyi bir besin kaynağına dönüşür. Yazların çok sıcak geçtiği bu bölgelerde otlar sararıp kurumaktadır. Bu otların sararması ile beraber artık hayvanların otlatılmasının mümkün olmadığı görülmektedir.

Bu nedenle hayvanlar sürüler halinde yaylalara çıkarılmaktadır. Küçükbaş hayvanlar, daha az ot ve yem tüketmeleri nedeniyle büyükbaş hayvanlara göre geçimini hayvancılıktan sağlayan kişilerce daha çok tercih edilmektedir. Bu sebeple İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde daha çok küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Bu bölgelerde tarımsal faaliyetlerin de istenilen düzeyde gerçekleştirilememesine bağlı olarak, hayvancılık daha çok tercih edilen ekonomik faaliyet olarak öne çıkmaktadır.

Siirt ilimizde de genel olarak küçükbaş hayvancılık, yaylacılık faaliyetleri şeklinde gerçekleşmektedir. Siirt ilinde kış mevsiminde fazla kar yağmadığından dolayı hayvanlar meralara yayılarak beslenmektedir. Kış koşullarının şidetlenmesi, anaç küçükbaşların doğurması ve meraların yetersizliğine bağlı olarak yaz mevsiminin sonlarına doğru önceden saman, arpa ve hayvansal yemler temin edilmektedir. Hayvansal yemlerin üretim işleri ile uğraşan çiftçiler, çiftçilerden saman, arpa, yem gibi ürünleri tedarik eden aracılar ve hayvansal yem nakliyecileri yem alım satımına bağlı ekonomik bir kazanç elde etmektedirler. Havaların ısınmasına bağlı Mayıs ayının başlarından itibaren yaylacılık faaliyetleri ile uğraşan konargöçerler yaylalara doğru göç etmektedirler. Yaylalara doğru yapılan göçler, yürüyerek çobanlar vasıtası ile gerçekleştiği gibi hayvan nakil araçları ile de gerçekleşmektedir. Serin sular ve geniş otlaklardan kaynaklı, iyi beslenen hayvanlar yaylalarda yılın en iyi verimini gerçekleştirmektedir. Buna bağlı olarak da en çok peynir olmak üzere, tereyağı, çökelek

ve canlı hayvan piyasasının ekonomiye canlılık kattığı söylenebilir. Yaz mevsiminde iyi beslenen küçükbaş hayvanların etlerinden çok iyi yöresel yemeklerin yapıldığı lokanta ve restoran esnafının ekonomik bir kazanç elde ettiği görülmektedir. Siirt peynirci esnafı ile yapılan görüşmeye göre küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen peynirler Siirt'te pazarlanmakta ve Siirt'ten yoğun göç almış batıdaki illere gönderilmektedir. Peynir işinde aracı olan peynirci esnafı da bu duruma bağlı olarak ekonomik bir gelir elde etmektedir.

Tüm bu faaliyetlerin gerçekleşmesi doğal olarak bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar, kışlaklarda yeterli meraların olmaması, hayvansal yemlerin temininde yaşanan güçlükler, çoban bulmadaki sıkıntılar, çocuklarını okutan konargöçer ailelerin eğitim problemleri, yaya ve nakliye araçları ile yapılan yaylalara gidiş ve yaylalardan dönüş esnasında karşılaşılan zorluklar olarak sayılabilir. Örneğin yaylalara çıkış ve kışlaklara dönüş esnasında, özellikle yaya yapılan yolculuklarda zaman zaman araç trafiğinde aksamalar ve hatta bazen kazaların meydana gelmesi, terör sorununa bağlı her güzergâhın güvenli olmaması gibi belli zorluklarla karşılaşılmaktadır.

Bakır'a (1991, ss.17-31) göre Türkiye'de konargöçerlik faaliyetleri gerçekleştirenlerin sayısında zamanla azalma yaşanmıştır. Bu durumun birçok sebebi olmakla beraber tarım alanlarının çoğalması ve bunun neticesinde mera alanlarının daralması, orman kanunundaki şartların sert olması gibi nedenler konargöçer yaylacılığını geriletmiştir.

Yaylacılık faaliyetleri ile uğraşan konargöçerlerin karşılaştıkları problemlerin giderilmesi için yetkili kurum ve kuruluşlardan belirli beklentileri olmaktadır. Bu beklentileri kısaca şöyle sıralayabiliriz. Meraların temininde gerekli kolaylığın sağlanması, yolculuk esnasında belirli geçiş güzergâhları belirlenerek hem güvenlik hem trafik bakımından gerekli desteğin sağlanması ve hayvansal desteklemelerin daha iyi seviyelerde gerçekleşmesi gibi Türkiye ve Siirt ili için ekonomik katkıları olan taleplerin karşılanması gerekmektedir.

Bu çalışmada yaylacılık faaliyetlerinin sorunlarını ve çözüm önerilerini ortaya çıkarmak, yaylacılık faaliyetlerinin mevcut durumunu belirlemek ve karşılaşılan problemlerin giderilmesine yönelik beklentileri saptamak amaçlanmıştır. Bu amaç

doğrultusunda yaylacılık faaliyetlerini gerçekleştiren konargöçer, esnaf ve tedarikçi paydaşların görüşleri bağlamında belirli bir farkındalığın oluşturulması ve karşılaşılan problemlerin giderilmesine yönelik çeşitli çözüm önerilerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Araştırmanın sorunsalı “Yaylacılık faaliyetlerinde karşılaşılan sorunlar, beklenti ve çözüm önerileri nelerdir?” sorusundan oluşmaktadır.

Alt Problemler

1-Yaylacılık faaliyetleri kapsamında neler yapılmaktadır?

2-Yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkısı nedir?

3-Yaylacılık faaliyetleri sürecinde ne tür sorunlarla karşılaşılmaktadır?

4-Yaylacılık faaliyetlerinden daha iyi ekonomik gelir elde etmek için beklenti ve öneriler nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırmanın temel amacı yaylacılık faaliyetlerinin sorunlarını ve çözüm önerilerini ortaya çıkarmaktır. Bir diğer amaç ise yaylacılık faaliyetlerinin mevcut durumunu belirleyerek karşılaşılan problemlerin giderilmesine yönelik beklentileri ortaya koymaktır. Bu amaçla yetiştiriciler, esnaf ve tedarikçi paydaşlar ile görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Yapılan bu araştırma Türkiye'nin birçok bölgesinde yapılmakta olan yaylacılık faaliyetlerine dikkat çekmek bakımından önemlidir. Bu çalışma yetiştiriciler, esnaf ve tedarikçilerle derinlemesine yapılacak görüşmeler neticesinde yaylacılık faaliyetlerinin sorunlarını ve çözüm önerilerini ortaya çıkarması açısından gerekli görülmüştür. Yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkılarını artırmaya yönelik mühim çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Halbuki yapılan literatür taramasında bu alanda Türkiye'de ekonomik katkıları derinlemesine ele alan, sorun ve beklentileri ortaya koyan çalışmaların olmadığı, var olan çalışmaların da sorunları başlıklar şeklinde yüzeysel ele aldığı görülmektedir.

Bu bakımdan yapılan çalışmanın sahadaki paydaşların görüşleri doğrultusunda ekonomiye sağlanan katkıları, sorunları ve çözüm önerilerini derinlemesine sunması bakımından değerli olduğu düşünülmektedir. Yaylacılık faaliyetleri ile uğraşan paydaşların görüşleri, bu konu ile ilgilenen kişilere ve kuruluşlara avantaj ve dezavantajları sunması açısından mühim bir çalışma olarak görülmektedir. Ayrıca bu tür faaliyetler ile ilgili araştırma yapan kişiler ya da tarım politikaları geliştiricilerine bir çerçeve sunması bakımından da gereklidir.

Literatürde yapılan araştırmalarda konu ile ilgili Türkiye’de nitel çalışma şeklinde yeterli sayıda araştırma olmadığı görülmüştür. Bu bağlamda değerlendirildiğinde sahada görüşlerine başvurulmuş yetiştirici, tedarikçi ve esnaf görüşleri literatürde var olan nitel çalışma eksiliğinin giderilmesine katkı sunmaktadır. Bu durum alanda çalışacak araştırmacılara da yol göstermesi bakımından gereklidir. Nitel araştırma yönteminin kullanılmasından dolayı sahadaki görüşmecilerin fikirlerine daha derinlemesine varılacak ve böylece literatüre, araştırmacılara, kuruluşlara ve üreticilere daha gerçekçi veriler sağlanacaktır.

Bu çalışma ile yetiştirici, esnaf ve tedarikçi görüşleri ile elde edilen verilerden hareketle yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkıları karşılaşılan sorunlar ve beklentiler değerlendirilerek gerekli kurul ve kuruluşlara ve araştırmacılara yol göstermesi açısından çok gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada şu varsayımlar sınanmaya çalışılmıştır:

1. Araştırmada yaylacılık faaliyetlerinde bulunan paydaşların sorun ve çözüm önerilerinin olduğu varsayılmaktadır.

2. Görüşmecilerle yüz yüze yapılacak görüşmelerde verilecek samimi cevaplar ile araştırmanın amacına hizmet edileceği varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

1- Siirt ili coğrafi sınırları içerisinde yaylacılık faaliyetleriyle uğraşan kişiler (yetiştirici) ile bu faaliyetlerden elde edilen ürünleri ekonomiye kazandıran esnaf ve tedarikçileri kapsamaktadır. Araştırma yarı yapılandırılmış görüşme formu ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği verileriyle sınırlıdır.

2- Çalışma bölgemizde yaylacılık faaliyeti kapsamında yoğun olarak yapılan küçükbaş hayvancılıkla sınırlıdır.

3- Araştırma 1 Ocak 2021 – 30 Haziran 2021 yılı verileriyle sınırlı olacaktır.

Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan kavramlar, araştırmaya esas olmak üzere aşağıda belirtilen anlamları ifade etmek için kullanılmışlardır.

Konargöçer: Göçebe şekilde bir hayat sürdüren, belli bir yere daimi yerleşmeyen (aşiret, oba vb.) göçerkonarları ifade etmek için kullanılmaktadır (Türk Dil Kurumu (TDK), 2020).

Yetiştirici: Üretici ya da müstahsil anlamlarında kullanıldığı görülmektedir (TDK, 2020).

Tedarikçi: Gerekli olan mal veya malzemeyi sağlayan meslek erbabını ifade etmek için kullanılır (TDK, 2020).

Yaylak: Yaylacılık faaliyetleri ile meşgul olan kesimin hayvanları ile beraber yaz mevsiminde hayvanlarını otlatmaya yarayan yüksek ve uygun yer anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2020).

Kışlak: Konargöçer toplulukların, yayladan indikleri süreyi hayvan sürüleri ile beraber kış mevsimini geçirdikleri ve yerleştikleri yeri ifade etmek için kullanılır (TDK, 2020).

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu kısımda yapılan araştırmanın modeli, çalışma grubu, katılımcılara ait bilgiler, veri toplama aracı, verilerin toplanması, toplanan verilerin analizi ve yorumlanmasına dair bilgiler yer almaktadır.

1.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırma nitel tarama modelindedir. Fenomenolojik yaklaşımla desenlenmiş araştırmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme sonucu elde edilen veriler derinlemesine ve aynı zamanda ayrıntılı bir yaklaşım ile ele alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, ss. 28-29). Görüşme tekniğinde sözlü iletişim kanalı kullanılarak ve yüz yüze görüşme gerçekleştirilerek verilere ulaşılmıştır. Görüşme için daha önceden hazırlanan sorularla katılımcılar önceden haberdar edilerek ve bilgilendirilerek görüşme sağlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile katılımcının soruları daha iyi kavraması ve araştırma üzerinde kontrolleri sağlanmıştır (Ekiz, 2017, s. 63).

Nitel araştırma modeli ve olgubilim çalışması ile görüşmecilerin olguya karşı algıları, görüşleri ve tecrübelerinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu sebeple nitel araştırma metodunda, nicel araştırmaların tersine, görüşmelerden elde edilen verilerin evrene genellemesi endişesi bulunmamaktadır. Bundan dolayı da beraber çalışılacak görüşmeciler, çalışmanın hedefleri ve araştırmada kullanılan sorulara göre belirlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 55). Fenomenolojik yaklaşımın tercih edilmesinin esas gayesi, yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkılarını, bu faaliyetleri gerçekleştirenlerin karşılaştıkları sorunları ve beklentilerini tüm boyutlarıyla detaylı bir şekilde ortaya koymaktır. Bu araştırmadaki çalışma grubu, yaylacılık faaliyetleri ile uğraşan sahadaki küçükbaş hayvan yetiştiricileri, yaylacılık faaliyetlerine arpa, saman, yem ve nakliye işlerinin sağlanmasında rol alan tedarikçiler ve yaylacılık faaliyetleri sonucu elde edilen ürünlerin piyasada satılmasında rol alan esnaf kesiminden oluşmaktadır. Fenomenolojik yöntem ile gerçekleştirilen araştırmalarda görüşmecilerin araştırma konusu olan olgu ile alakalı gerçek anlamda ne düşündüklerinin ve bu düşüncelerini ne şekilde değerlendirdiklerinin sorgulanması gerekir. Bu çalışmalarda kişisel deneyimler ön

plandadır ve araştırmacı, görüşmecilerin kişisel deneyimleriyle ilgilenir (Akturan ve Esen, 2008, ss. 83-98).

Görüşme esnasında, görüşmeciye yönlendirilen soruların görüşmeye katılanlar bakımından daha anlaşılır ve olgulara dair daha çok bulgu elde etmek adına sondaj sorular sorulmuştur. Görüşme formunda bulunan sorular bazen her birey için aynı anlamı ifade etmeyebilir veya aynı açıklıkta ve netlikte olmayabilir. Bu bağlamda görüşmecinin soruları daha iyi kavrayabilmesi ve daha detaylı cevaplar verebilmesi adına sondaj sorular hazırlanır (Yıldırım ve şimşek, 2013, ss. 132-133). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkıları, karşılaşılan sorunlar ve beklentiler konusunda katılımcıların konu hakkında ne gibi fikirlerinin olduğu, konuyu nasıl anlamlandırdıklarına yönelik görüş ve tavsiyeleri bütünsel ve detaylı bir şekilde elde edilmeye çalışılmıştır.

1.2. ÇALIşMA GRUBU

Araştırmanın alışma grubu belirlenirken nitel araştırmalarda genellikle başvurulan seçkisiz olmayan amaçlı örneklem metodunun maksimum çeşitlilik örneklem tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda başvurulan amaçlı örneklem yönteminin, geniş bilgi birikimi olan durumlarda detaylı bilgilere erişmek için kullanıldığı görülmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 109). Çalışma grubu, amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Maksimum rneklem bağlamında seçilen örneklem, problem durumu ile ilgili ve kendi içinde birbirine benzer özellikleri olan, farklı durumlardan oluştuğu görülmektedir (Creswell, 2007, s. 65).

Grix'e (2010) göre olgubilim deseni ile gerçekleştirilen çalışmalarda, katılımcı sayılarının 5-10 kişiden oluşmasının yeterli olduğu değerlendirilmektedir. Araştırmadaki alışma grubu, Siirt'te yaylacılık faaliyetleriyle uğraşan yetiştiriciler ve bunların elde ettiği hayvansal ürünleri ekonomiye kazandıran esnaf ile tedarikçilerden oluşmaktadır. Çalışma grubu oluşturulduğunda kolay erişilebilirlik ilkesi göz önünde bulundurulacak şekilde bir yaklaşım sergilenmiştir. Görüşmecilerle gerçekleştirilen görüşmeler gönüllülük esasına bağlı kalınarak, yüz yüze olacak şekilde yapılmıştır. Görüşmeler kısaca bilgilendirme yapılarak, daha önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

Yaylacılık faaliyetleri yapan yetiştiriciler, tedarikçiler ve esnaflardan gönüllü olanlar araştırmaya dâhil edilmişlerdir. Görüşmeye katılan katılımcılara ait kişisel bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Kişisel Özellikleri

Sıra	Cinsiyet	Yaş	İş	İş Tecrübesi	Öğrenim Durumu
E1	Erkek	50 ve üstü yaş	Esnaf	21 yıl ve üstü	Ortaokul
E2	Erkek	40-49 yaş	Esnaf	15-20 yıl	İlkokul
E3	Erkek	50 ve üstü yaş	Esnaf	21 yıl ve üstü	İlkokul
E4	Erkek	50 ve üstü yaş	Esnaf	6-10 yıl	İlkokul
E5	Erkek	30-39 yaş	Esnaf	11-15 yıl	Ortaokul
T1	Erkek	20-29 yaş	Tedarikçi	1-5 yıl	Lise
T2	Erkek	50 ve üstü yaş	Tedarikçi	11-15 yıl	İlkokul
T3	Erkek	50 ve üstü yaş	Tedarikçi	21 yıl ve üstü	Ortaokul
T4	Erkek	20-29 yaş	Tedarikçi	1-5 yıl	Lise
T5	Erkek	40-49 yaş	Tedarikçi	21 yıl ve üstü	İlkokul
Y1	Erkek	40-49 yaş	Yetiştirici	21 yıl ve üstü	İlkokul
Y2	Erkek	40-49 yaş	Yetiştirici	21 yıl ve üstü	İlkokul
Y3	Erkek	50 ve üstü yaş	Yetiştirici	21 ve üstü	İlkokul
Y4	Erkek	50 ve üstü yaş	Yetiştirici	21 ve üstü	İlkokul
Y5	Erkek	40-49 yaş	Yetiştirici	21 ve üstü	İlkokul
Y6	Erkek	30-39 yaş	Yetiştirici	21 ve üstü	İlkokul
Y7	Erkek	20-29 yaş	Yetiştirici	6-10 yıl	Lise
Y8	Erkek	50 ve üstü yaş	Yetiştirici	21 yıl ve üstü	Okur-yazar değil

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırma kapsamında 5 Etnaf, 5 Tedarikçi ve 8 Yetiştirici olmak üzere toplamda 18 kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında cinsiyet, yaş, iş, iş tecrübesi ve öğrenim durumu özelliklerine yer verilmiştir.

Çalışma bağlamında görüşme yapılan esnaf, tedarikçi ve yetiştiricilere ait cinsiyet, yaş, iş, iş tecrübesi ve öğrenim durumlarına ait veriler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Grubu

	Kişisel Özellikler	N	%
Cinsiyet	Kadın	0	0
	Erkek	18	100
Yaş	20-29 yaş arası	3	16
	30-39 yaş arası	2	11
	40-49 yaş arası	5	27
	50 yaş ve üstü	8	44
İşi	Esnaf	5	28
	Tedarikçi	5	28
	Yetiştirici	8	44
İş Tecrübesi	1-5 yıl arası	2	11
	6-10 yıl arası	2	11
	11-15 yıl arası	2	11
	15-20 yıl arası	1	6
	21 yıl ve üstü	11	61
Öğrenim Durumu	Okur-yazar değil	1	6
	İlkokul	11	61
	Ortaokul	3	16
	Lise	3	16
TOPLAM		18	100

Gönüllülerin demografik bilgileri incelendiğinde, cinsiyet açısından 18'inin erkeklerden oluştuğu; yaş değişkenine göre ise 3 kişinin 20-29, 2 kişinin 30-39, 5 kişinin 40-49 yaş grubunda olduğu ve 8 kişinin de 50 yaş ve üstü yaş grubunda olduğu; iş değişkeni bakımından 5 kişinin esnaf, 5 kişinin tedarikçi, 8 kişinin de yetiştirici olduğu; iş tecrübesine göre 2 kişinin 1-5 yıl, 2 kişinin 6-10 yıl, 2 kişinin 11-15 yıl, 1 kişinin 15-20 yıl ve 11 kişinin de 21 yıl ve üstü iş tecrübesi olduğu; öğrenim durumlarına göre 1 kişinin okur-yazar olmadığı, 11 kişiyi ilkököl, 3 kişinin ortaokul ve 3 kişinin lise düzeyinde olduğu, görülmektedir.

1.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

1.3.1. Veri Toplama Aracı

Veri toplamak amacı ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu teknik gereği, görüşme soruları önceden hazırlanmıştır. Fakat görüşme esnasında katılımcılara belli bir sınırlılıkta esneklik tanınarak oluşturulan soruların tekrardan düzenlenmesi ve açıklığa kavuşturulması için imkân verilmektedir. Böylece yarı yapılandırılmış görüşmelerde, görüşmecilerin araştırma üzerinde anlaşılmayan hususlar için kontrollerinden bahsedilebilir. Görüşmecilerin araştırma üzerindeki kontrollerinde sağlanan esneklik, yapılan çalışmanın nitel araştırma olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır (Ekiz, 2017, s. 63).

Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin tercih edilebilmesi için gerekli seviyede literatür araştırması yapılmış olup, bu araştırma neticesinde yaylacılık faaliyetlerinin sorunlarını ve çözüm önerilerini ortaya çıkarabilmek için en uygun sorularla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu tezin ekler kısmında Ek-1 şeklinde sunulmuştur. Oluşturulan görüşme formunda yapılan araştırmanın amacı kısa bir şekilde belirtilmiştir. Oluşturulan görüşme formu iki bölümden teşekkül etmektedir. Birinci bölümde 5 kişisel bilgi satırı, ikinci bölümde ise yaylacılık faaliyetlerinin sorunlarını ve çözüm önerilerini ortaya çıkarmaya yönelik 4 adet yarı yapılandırılmış açık uçlu soruya yer verilmiştir.

Sorular yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Görüşme esnasında derinlemesine veri almak ve anlaşılmayan soruların açıklığa kavuşturulması için gerekli durumlarda açıklayıcı ifadelerle soruların daha anlaşılır olması sağlanır (Karasar, 2019, s. 216). Aynı zamanda hazırlanan görüşme soruları esnek sorulardan oluşmaktadır. Yapılan görüşmeler 30 dakika ile 1 saat gibi bir sürede gerçekleştirilmiştir. Daha önceden görüşmeciler haberdar edilerek ve kendileri için uygun olan zaman belirlenerek yüz yüze ve içten bir şekilde görüşme sağlanmıştır. Araştırmanın ne amaçla yapıldığı ve ileride ne gibi katkıları olacağı hakkında görüşmeciler bilgilendirilmiştir. Daha sonra yarı yapılandırılmış formda yer alan görüşme sorularının sorulması ile görüşmeler sağlanmıştır. Görüşme formunda yer alan soruların tam anlaşılmadığı durumlarda yardımcı ve açıklayıcı sondaj sorular kullanılarak konu ile ilgili detaylı bilgi edinmeye çalışılmıştır.

1.3.2. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik durumu araştırmacıların gerçekleştirdikleri görüşmeler ve buna bağlı olarak da görüşmelerde sorulan sorulara karşılık sahadan almış oldukları cevaplara göre şekillenmektedir. Nitel araştırmaların en mühim problemi, araştırmacıların yapmış oldukları gözlemlerinin ve duyduklarının, aslında ne kadar güvenilir olduğu konusudur. Yapılan nitel bir araştırmanın bilimsel açıdan kabul görmesi için araştırma aşamasının ve sonuçlarının birbiri ile tutarlı ve başka araştırmacılarca da yeniden uygulanabilir olması durumu önem arz etmektedir. Başka bir söylemle araştırmacının güvenilirliği hususunda problemler yaşanabilir. Bu sebeple araştırmacının sahadan elde ettiği bulguların gerçek olmasına, benzer durumlara uygulandığında sonuçlarının geçerliliğine, süreçlerin kendi içinde tutarlı olmasına dair kanıtları da vermesi gerekmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 26). Nitel araştırmalarda güvenirlilik ile geçerlilik konusunda farklı yöntemler geliştirilmiştir. Geliştirilen bu yöntemlerden bir tanesi de elde edilen verilerden doğrudan alıntılar yapılmasıdır. Görüşmeler sonucu alınan verilerin okuyuculara sunulması geçerlilik ve güvenilirlik sağlanması bakımından önemlidir (Yıldırım ve şimşek, 2013, s. 76).

Sahada görüşmecilerden izin alınarak elde edilen veriler görüşme formuna yazılmıştır. Görüşmecilerden sağlanan bulguların değerlendirilmesinde verilere kişisel düşünceler yansıtılmadan, doğrudan alıntılama şeklinde ifade edilmiştir. Bu şekilde bir yaklaşımla araştırmadaki iç güvenirliliğin gerçekleştirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmeciler çalışmanın amacına yönelik aleni olarak tanımlanmışlardır. Çalışmaya katılan görüşmecilerin bilgilerinin belirtilmesi araştırmanın dış güvenirliliğini sağlamak maksadıyla gerçekleştirilmiştir.

1.4. VERİLERİN TOPLANMASI VE ÇÖZÜMLENMESİ

1.4.1. Verilerin Toplanması

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile veriler elde edilmiş ve araştırmacının hazırlamış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu sahadada görüşmecilere uygulanmıştır. Önceden hazırlanmış sorular görüşmecilere sınırlı bir esneklik sağlamaktadır.

Bu esneklik sayesinde soruların yeniden güncellenmesine ve tartışılmasına imkân verilir. Bu şekilde yapılan araştırmalarda görüşmecilere araştırma üzerinde kontrol izni söz konusudur. Bu esnekliğe bağlı çalışma gerçekleştirildiğinden nitel araştırma olarak ifade edilmektedir (Ekiz, 2017, s. 63).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile görüşmecilerin konu hakkındaki farklı bakış açıları ile farklı düşüncelerine varılmak istenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilen araştırmalarda görüşlerin belirlenen amaca hizmet etmesine ve esas araştırılmak istenen temadan uzaklaşmadan ve gerek görülen durumlarda görüşmecinin de ara sorular aracılığı ile problemin değişik boyutlarının açıklığa çıkarılmasına imkân sağladığından tercih edildiği belirtilmektedir.

Bu özelliği itibarıyla da yapılandırılmış görüşme ile yapılandırılmamış görüşme tekniklerindeki esnek olmayan dezavantajlardan kurtulmak amaçlanmıştır (Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F., 2016, s. 154). Bu görüşmeye katılan görüşmecilere “Bahsedilen konu ile ilgili başka neler söylenebilir?”, “Sizce şimdiki durum iyi mi, kötü mü?”, “Başka ne gibi avantaj ya da dezavantajlar vardır?”, “Bunlardan başka ne gibi sorunlarla karşılaşmaktadır?” ve “ Bu önerilere ilaveten ne tür alternatif öneriler belirtilebilir?” gibi sondaj sorularla daha kapsayıcı bilgilere ulaşılmakta ve konunun çok daha derinlemesine irdelenmesi sağlanmış olmaktadır.

1.4.2. Verilerin Çözümlemesi

Nitel olarak elde edilen veri analizleri kavramsal veya kuramsal bir karmaşa süreci olarak ifade edilmektedir. Bu durumun nedeni araştırmacılar tarafından geliştirilen ve araştırmanın amacına hizmet eden değişik analiz modellerinin ve şekillerinin geliştirilmesidir. Bu durum ilk etapta, nitel verilerle yapılan analizlerin zenginliği gibi görülse de zenginliğin yanında kavramsal boyut ile kuramsal bakımdan bir karmaşa arz ettiği görülmektedir (Ekiz, 2017, ss. 72).

Nitel veri analizlerinde esas amaç, kişilerin öznel bir yaklaşım ile yapılandırdıklarını sistematik bir şekilde anlamlaştırılmasını ve bunun neticesinde de kavramsallaştırmasını veya kuramsallaştırmasını ifade eder. İlk bakışta nitel veri analizleri sadece bir görüşmeden, gözlemden veya incelenen bir belgeden elde edilen

verilerden alıntı yapılarak genellikle taraflı bir şekilde sunulduğu algısını oluştursa bile, durum bundan farklı bir karmaşıklık ve sistematik soyutlamayı veya kavramsallaştırmayı arz etmektedir (Ekiz, 2017, ss. 73).

Nitel veri ile gerçekleşen analizlerde betimsel analiz, genellikle ilk sırada ve en alt seviyede yer alması ile bilinir. Araştırmalarda kullanılan gözlem, doküman (belge) ve görüşme gibi bulgu elde etme araçlarında yer verilen soru, konu veya temalar esas alınarak analiz gerçekleştirilir. Analizlerde, esas alınan soru veya konular başlık şekline getirilmek suretiyle, başlığa uygun gelecek bulgulardan direkt alıntılara yer verilerek analizler gerçekleştirilir. Betimsel analizler direkt alıntılardan beslenir veya desteklenir. Soru olduğu şekli ile araştırma raporuna konulmaz, soru bir başlık, cümle veya kavram haline getirilmelidir (Ekiz, 2017, s. 75).

Nitel bulgular, temel ve aynı zamanda derinlemesine olacak şekilde iki açıdan analiz edilmektedir. Bu tür analizler araştırmanın sorunsalına, alt sorunsallarına ve esas aldığı düşünceye göre gerçekleştirilebilmektedir.

Betimsel analiz tekniği en alt seviyede ve aynı zamanda en basit diye tabir edilen analiz tekniği olarak ifade edilmektedir. Betimsel analiz tekniği, bulguların doğrudan resmedildiği, betimlendiği ve ifade edildiği bir incelemedir. Yani detaylı ve dolaylamaya dayanan bir ayrıştırma gerçekleştirilmemektedir.

Araştırmacı araştırma esnasında yönelttiği suali, araştırmayı raporlaştırırken olduğu gibi yazamaz, şayet yazarsa bu durum hata olur. Çünkü nitel araştırmalarda sorular üzerinde esneklik tanınır. Bu durumun yerine sorulan soru bir kavram, bir cümle ya da başlık şeklinde yazılır (Sönmez ve Alacapınar, 2016, s. 272). Veriler incelendikten sonra esas konu ve alt konular şekillendirilmiştir. Tablolar betimlenmiş ve verilerin değerlendirilmesinde görüşmecilere ait görüşler doğrudan alıntılama şeklinde alınarak değerlendirilmiştir.

Niteliksel ifadelerin içerdiği anlamlar ve birbiri ile olan ilişkileri göz önünde bulundurularak analiz yapılmıştır. Araştırmadaki bulgular alt problem başlığı altında oluşturulan, başlıkların altında belirtilerek analiz edilmiştir. Görüşmeciler çözümlemenin kolay yapılması adına kodlanarak belirtilmiştir. Görüşmecilere ait ifadelerde

anlaşılmayan cümleler, araştırmacı tarafından parantez () içerisinde açıklanmaya çalışılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde; Esnaflar; E1, E2, E3,...E5, Tedarikçiler; T1, T2, T3, ..., T5, Yetiştiriciler; Y1, Y2, Y3, ...Y8, şeklinde kodlanmıştır. Araştırmanın bulgular bölümünde gerçekleştirilen atıflar ile alıntılmalarda verilen bu kodlar yazılmıştır.

2. BÖLÜM

SIİRT’TEKİ KONARGÖÇERLER

2.1. KONARGÖÇERLİK

Siirt ilinde kendilerinden koçer olarak söz edilen, Akdeniz bölgesinde yörük olarak bilinen, temel uğraş alanları hayvancılık olan ve genellikle aşiret mensuplarından oluşan konargöçer topluluklar bulunmaktadır. Bu konargöçer topluluklar, hayvanlarından daha iyi verim elde edebilmek için yaz mevsiminde serin yaylalara kışın da kuytu ve bulunduğu konuma göre daha sıcak olan yerlere göç etmektedirler. Yaptıkları hayvancılık faaliyetlerinden kaynaklı öncelikle kendileri, sonra da buldukları yerdeki insanlar için ekonomik bir hareketlilik sağlamaktadırlar. Daşçı ve Çomaklı (2016, ss. 275-280) konargöçerliği, Hayvancılık ile uğraşan insan topluluklarının havaların ısınmasına bağlı olarak genellikle yaşanan sıcak yerlerden daha serin olan yerlere doğru gerçekleştirdikleri ekonomik bir faaliyet şeklinde tanımlamaktadır.

Konargöçerlik memleketimizin hayli önemli ve dikkat edilmesi gereken bir ekonomik faaliyet alanıdır. Bu faaliyet asırlardan beri yapılmaya devam edilmektedir. Yazın sıcak mevsiminden dolayı serin ve verimli yaylalara doğru hareket etme, çok eskilerden bu yana yapılmakta olan, kökleri ta Orta Asya’da yaşayan konargöçer ilk Türk topluluklarına dayanan bir faaliyettir. Bu konargöçer kültürü Türkiye toplumunun kendini çağın gereklerine uyması süreci ile beraber gerileme göstermiş ise de, günümüzde biraz farklılık göstermesine rağmen halen varlığını devam ettirmektedir (Somuncu, 2005, s. 107-108).

Konargöçerliği ifade etmek için birbirinden farklı ifade biçimlerinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda konargöçerler esasında hayvanlarını daha iyi doyurmak ve onlardan daha iyi verim elde edebilmek maksadıyla yer değiştirmede bulunurlar. Konargöçerlerin yaşam tarzları, besledikleri hayvanlarının beslenme gereksinimlerini karşılamaya yönelik bir hayat tarzıdır (Köse, 2011, ss. 228-250).

Konargöçerlerin esas geçim kaynağı hayvancılıktır. Siirt bölgesinde konargöçer olarak yaşamını sürdürenler genellikle aşiretlerdir. Aşiretler aralarında kanbağı bulunan

büyük bir toplumsal birlikteliği meydana getirmektedir (Gültekin ve Tan, 2017, ss. 187-205).

Siirt ilinde konargöçer olarak Duderan, Garisan, Mamediyen, Alikan, Sturkiyan, Soran, Silokiyan ve Keşkoliyan aşiretleri yaşamaktadır. Bu konargöçer aşiretler kış mevsimini Siirt'te geçirmektedirler. Yaz mevsimini ise Bitlis, Muş, Van, Hakkari ve Şırnak illerindeki yüksek yaylalarda geçirmektedirler. Göç esnasında gerçekleşen hareketlilik Nisan-Mayıs aylarında yaylalara çıkış, Ekim-Kasım aylarında ise kışlaklara dönüş şeklinde gerçekleşmektedir. Konargöçerler yaylaya çıkarken ve dönüşlerde üç ana güzergâh kullanmaktadırlar. Birinci güzergâh Eruh-Şırnak-Uludere-Beytüşşebap ve Hakkari doğrultusunda gerçekleşmektedir. İkinci ve en çok tercih edilen güzergâh olarak da kuzey yönüne doğru Doğu Anadoludaki yaylalara doğru gerçekleşen göçtür. Bu yöndeki güzergâh Siirt- Bitlis Çayı Vadisi, Rahva düzlüğü-Tatvan-Ahlat-Adilcevaz-Van-Muş yaylalarına doğru olacak şekilde gerçekleşmektedir. Üçüncü göç yolu olarak da Şirvan-Pervari-Hizan-Bahçesaray-Gürpınar güzergâhı olacak şekilde gerçekleşmektedir (Alkan, 2020, ss. 160-176). Kentleşme, terör olayları, modernleşme ve göç yollarında karşılaşılan güçlüklerden dolayı ekonomik ve kültürel zenginlik olan bu faaliyetlerin sürdürülmesi zorlaşmıştır. Bu anlamda konargöçerliğin devam etmesi için ekonomik ve toplumsal desteğin sağlanması gerekmektedir.

Genel anlamda konargöçerlik çeşitleri incelendiğinde araştırmacıların geneli konargöçerliğin ekonomik, sosyolojik durumları göz önünde bulundurularak ele aldığı görülmektedir. Konargöçerlik bölgeden bölgeye de değişen farklı isimlerle de ifade edilmektedir. Akdeniz bölgesinde “göçebe”, “yörük” veya “türük” olarak isimlendirilirken, Doğu ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaylacılık yapan toplumsal kesime “koçer” denilmektedir (Artun, 1996, ss. 25-62).

Siirt bölgesinde 1990'lardan sonra kırsaldan kentlere doğru göçler yaşanmıştır. Van, Bitlis, Şırnak ve Siirt gibi şehirlere yerleşen aileler olmuştur. Konargöçerlerin eski yaşam tarzından şehir yaşamına geçmeleri tabii ki çok da kolay olmamaktadır. Belirli sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Ekonomik faaliyet olarak hayvancılık ile uğraşan, kırsaldan kentte göç eden bu insanlar yeni gelir imkânları elde etmek zorunda kaldılar. Yeni iş imkânları edinmeleri ve kent yaşamına alışmaları belirli sıkıntıları da beraberinde getirmiştir (Tayanç, 2016, ss. 1-2).

2.2 KONARGÖÇERLERİN SOSYAL YAPISI

İnsanlık tarih serüveninde olduğu gibi Türk kültüründe de konargöçer yaşam mühim bir konuma sahiptir. Türk toplulukları çoğunlukla konargöçer bir hayatı kabul etmiş ve aşiret yapılarından oluşan bir hayat sürdürmüşlerdir. Bu şekilde oluşan aşiretler zamanla birleşerek devlet denilen yapıyı oluşturmuşlardır. Osmanlı devleti bünyesindeki konargöçer Türk topluluklarıyla beraber imparatorluğa kadar yükselmiştir. Osmanlı İmparatorluğu kuruluşunun ilk yıllarında konargöçer toplulukların, şehirler oluşturmada ve fethedilen kentlerin geliştirilmesinde önyak olacak şekilde bir rol üstlenmedikleri görülmektedir. Ayrıca konargöçerlerin yerleşik yaşama adapte edilmesinin güç olduğu ve sosyal yapılarında kalıcı bir değişimin gerçekleşmesini beklemek güçtür (Saydam, 2009, s. 12). Aşiret yapısı sağlam bir örgütlenme şekli olduğundan sosyal yapı içerisinde de bariz bir öneme sahiptir. Tarihsel süreç içerisinde aşiret sahibi olmak ile olmamak arasında farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Yakın zamanda dahi eskisi kadar olmamakla beraber aşiret yapısının mühim bir güç ve otoriteyi ifade ettiğini görmek mümkündür. Aşiret yapısı kendi mensuplarına üstün bir kimlik şeklinde sirayet etmiştir. Bruinessen'in de bahsettiği şekilde tarihi süreç içerisinde toplumda konargöçerlerin askerî ve siyasi bakımdan üstün oldukları sosyal bir yapı oluşturdukları görülmüştür (Bruinessen, 1999, s. 17). Bu aşiretler şeklinde oluşmuş sosyal yapılar, örgütlenememiş yerli köylü kesim üzerinde hakimiyet oluşturmuştur.

Geçmişte Osmanlı ile İran devletlerinde, konargöçer veya yarı göçer olan aşiret sahipleri, esas işleri çiftçilik ve zanaatkar olan alt tabaka olarak görülen aşiret mensubu olmayan Hıristiyanlar, Yahudiler ve Kürtlere nazaran daha üstün askeri bir kast olarak görülmekteydiler (Bruinessen, 2010, s. 185).

Bu durumda da görüleceği üzere aşiret mensubu olmak kişinin sosyal yapı içerisinde statüsünü etkilemede önemli rol oynamakta ve kimi zamanda kişinin aidiyet kimliği aşiret üzerinden ele alınmaktadır. Günümüzde şehirleşme ile beraber her ne kadar aşiret mensubu olma duygusu etkisini yitirmişse de sosyal yapı içerisindeki etkisi günümüze kadar devam etmektedir. Bilhassa Türkiye'nin Doğu ile Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde eskide olduğu kadar olmasa da aşiret sosyal yapısı hala devam etmektedir.

Şehirleşme ile beraber Siirt'e, konargöçer yaşam biçiminden yerleşik hayatta adım atan ya da halen konargöçer olarak hayatlarını devam ettirenler kendilerini "koçer" tabiri ile tanımlamaktadırlar. "Koçer" kelimesi Kürtçe'de göç eden anlamına gelmektedir. Türkçe'de ise "göçer" olarak ifade edildiği görülmektedir. Siirt konargöçerleri yaz mevsimini Bitlis, Van ve Hakkari'nin yaylalarında geçirirken, kış mevsimini de Siirt ve civarındaki nispeten daha sıcak olan bölgelere göç ederek geçirmektedirler (Kreyenbroek ve Allison, 2008, s. 25).

Toplumun sosyo-ekonomik durumu, sosyal hayatını da etkilemektedir. Yaşanılan yer ve iklimsel özellikler de insan toplumunun sosyal dokusuna tesir etmektedir. Konargöçerlik kendine has özelliklerine bağlı olarak konargöçer hayatın sosyal yapısına, kültürel dokusuna, ekonomik ve dini vecibelerine tesir etmektedir.

Bu sebeple konargöçer toplumların içinde barındırdığı tüm bu niteliklere bağlı olarak konargöçer hayatta da tesirleri olmuştur. Çünkü konargöçer hayatın hareketliliği, sosyal hayatta kendine has bazı özellikleri de beraberinde getirmiştir. Mesela; yılın dört mevsiminde ortak ve beraber bir hareket hali, konargöçerleri dayanışma açısından çok güçlü bir düzeye getirmiştir (Tan, 2013, ss. 1-3).

Konargöçerler çok geniş bir arazi yapısı üzerinde ve mevsimsel şartlara bağlı olarak hareket halinde olmaları nedeniyle, sosyal yapılarını (sabit bir yerin, birlikteliğine bağlı olmayan, soy dayanışmasının birlikteliğine bağlı) sürdürmektedirler. Bu durum, konargöçerliğin yaşam şekline bağlı olarak, akrabalık ve soy bağlarına dayanmış sosyal yapıların oluşmasını sağlamıştır (Taşdelen, 1997, s. 22).

Konargöçer toplumlarda sosyal hayatın temeli, aşiret yapısına yaslanmaktadır. Sözlükteki anlamına göre "aşiret" kelimesi Arapça kökeninden gelen, kabile ve oymak olarak tanımlanmaktadır (Devellioğlu, 2007, s. 61). Aşiret tabirinin kullanımı konargöçer topluluklarla beraber Ortadoğu'daki tüm toplumlarda yaygın bir şekilde kullanılan bir terimdir (Gökalp, 2013, s. 43). Konargöçer yaşamda, aşiret ilişkisine bağlı hizmet, mal ve duyguların geliştirilmesi sayesinde, aşiretin devamlılığı sağlanmakta ve toplumsal anlamda güçlü bir bağ oluşmaktadır (Heckmann, 2016, s. 43).

Konargöçer toplumlarda sosyal bir örgütlenme biçimi olan aşiret teriminin, İbn-i Haldun'un asabiyet kavramı evreninde yer aldığı görülmektedir. Asabiyet kavramının bariz özelliğine göre, aynı kan bağından olanlara yardım etme, kan bağı olanlarla dayanışma içinde olma, rahat bir yaşam alanı elde etme, aşiretin nitelikleriyle benzerlik göstermektedir (Haldun, 2004, ss. 170-171). Türkiye'de var olan aşiret yapılarında, mirastan yararlanma hakkı aşiretin kuralları gereği kadınlara tanınmamaktadır. Kadınlara, tarla ve arsa türü taşınmaz mallardan ve üretimde temel ihtiyaç olan hayvanlardan miras yoluyla hak verilmemektedir. Bu malların kullanılması, satın alınması veya miras şeklinde devredilmesinde de herhangi bir karar verme hakları yoktur ya da çok asgari bir hakka sahiptirler. Bu durum konargöçerlerin ekonomik üretimlerine etki ettiği durumlarda daha da baskın bir uygulama şeklinde kendini göstermektedir (Heckmann, 2016, s. 248).

Konargöçerlerin sosyal hayatında kadının emek süreci içerisinde fazlası ile yer edindiği göze çarpmaktadır. Kadınların, hayvanlara çobanlık yapmak dışında tüm iş hayatında etkili olduğu görülmektedir. Sürünün sağımı, sütün peynir, yağ gibi ürünlere dönüştürülmesi, hayvanların yünlerinin işlenmesi, göç etme ve yerleşme durumlarında çadırın toplanması, düzenlenmesi, çocukların ihtiyaçlarının karşılanması ve çobanlara yemeğin hazırlanması, kadının yapması gereken işlerden bir kısmını oluşturmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde dağınık bir şekilde yer alan konargöçer aşiretlerde kadının üretici rolü büyük önem arz etmekte ve üretici rolüne büyük önem verilmektedir. Fakat eşit olmayan iş bölümüne bağlı olarak "kamu"ya dair tüm yapılacakların denetlenmesi erkeklere kalmaktadır. Erkek hâkimiyeti hayatın tüm süreçlerinde daha ağır bir şekilde kendini göstermektedir. Hayatın esas geçim gücü üzerinde babanın denetiminin olması ve erkek çocukların genç yaşlarda evlendirilmesine bağlı oluşan nesiller arasındaki farklılığın artması, baba hâkimiyetini güçlendirmekte ve çocukların, babaları vefat etmesine kadar hâkimiyetinden çıkamamalarını sneden olmaktadır (Duben, 2012, s. 126).

Kadınların hâkimiyeti ise erkek otoritesinin tabii neticesine bağlı olarak ancak aile içinde kendini gösterebilmektedir. Kadının otorite sahibi olması ancak kadının hayata bir erkek çocuk getirmesine bağlı olup böylece kadın aile içinde bir itibar elde edebilmektedir. Bu sosyal yapıda kız evlatlar için miras hakkı tanınmamaktadır (Unat,

1979, s. 15). Konargöçerlerde kadının aile içerisindeki yerine bakıldığında, kadının eşinin akrabalarına karşı belli yükümlülüklerinin olduğu görülmektedir. Büyükbabanın öldüğü kimi konargöçer ailelerde büyükanne yaşıyorsa kararları verme ve aileyi idare etme yetkisi kendisine geçer. Şöyle ki baba vefat ettiyse, anne çocuklarını evlendirip aileyi geniş bir aileye kavuşturmuşsa zamanla ailedeki en sözü dinlenen merkezî kişi olarak öne çıkmaktadır (Kıray, 1979, ss. 359-375).

Böylesi durumlar haricinde genel anlamda kadının toplumda çok söz sahibi olmadığı söylenebilir. Fakat şehir yaşamına göç ile beraber yerleşik hayatta geçiş sürecinde göstermiş olduğu gayret ve faal olarak da sorumluluk sahibi olmasına bağlı olarak kadınların, şehir yaşamında belli bir saygınlık ve kararlarda da söz sahibi oldukları görülmektedir (Erman, 1998, s. 216). Çünkü kent hayatı, kadını eşinin ailesi ve hısımlarının baskısından uzak tutarak kadının çekirdek ailesini kurmasını; göçebe hayatın ağır yükünden, ev ve ev dışındaki ağır işlerden kurtulmasını eşinin de buna bağlı olarak şehir hayatına uyumu ile çocuklarının eğitim, sağlık ve diğer şehir imkanlarından faydalandıkları bir yaşam tarzına doğru gitmelerini sağlar (Erman, 1998, s. 212). Bu görüşün tersine şehir yaşamında kadının bir çok şekilde kısıtlanmasından ve konargöçer yaşamdan daha az iş paylaşımında yer edinmesinden dolayı fonksiyonunun azaldığı doğrultusunda görüşler de iddia edilmektedir.

Konargöçer topluluklar içerisindeki evlilikler incelendiğinde evlenecek kişilerin genelde ilk seçeneklerinin amcalarının kız çocuğu ya da amcalarının oğlu olmasına dikkat ettikleri görülmektedir. Bu şekilde bir yaklaşım, evlenme konusunda kız çocuklarının fikir ve tercihlerinin önemsenmediği anlamına gelmektedir. Bu durumda karar tercihi tamamı ile amcaoğluna aittir. Şayet amcaoğlu amcasının kızı ile evlenmek istemiş ise kızın babasının evlilik konusundaki tercihi önemli değildir. Kızın babası kızını yeğeni ile evlendirmek istemez ise aşiretin başka mensupları ya da herhangi bir akraba da kızı istemeye cüret edememektedir (Biçim, 2012; aktaran Tayanç, 2016, ss. 17-19).

Böyle durumlarda ağır şartlar ve yüksek seviyelerde başlık parası talep edilerek yeğenin kararını onaylamadığını ifade etmeye çalışır. Tabii böyle de olunca yeğen kendiliğinden vazgeçmek durumunda kalır. Bu durumda da yeğen kızı istemekten vazgeçmezse ailesi bu ağır koşullara razı olmuş demektir. Böylesi bir seçenek kardeşler arasında kırılmaları neden olacağından tercih edilmemektedir.

Konargöçer grupların, gelenek ve görenekleri haricinde herhangi bir kuralları bulunmamaktadır. Ama aşiretler yaylalarda hayvanlarını otlatmak için bir aşiretin şemsiyesi altında bir araya gelmek durumundadır. Bu durum konargöçerlerin güvenli bir şekilde hayvanlarını otlatmalarını sağlayan, aşiret içi ya da aşiret dışı sözlü bir anlaşma şeklinde “Yayla Sözleşmesi” nin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Herhangi bir problem olduğunda aşiret başları ya da aile büyükleri devreye girerek problemin çözülmesini sağlamaktadırlar. Ailenin ileri gelen büyükleri olası bir problem olduğunda araya girerek çözümün sağlanmasına ön ayak olmaktadır. Bunun yanında aşiret meclisi de aynı zamanda problemleri gidermek için gerektiğinde bir araya gelmektedir. Konargöçerlerde yaşamın her alanında olduğu gibi sürekli bir yer değiştirme durumu söz konusudur. Bu sürekli yer değiştirmenin dini yaşama da etki ettiği durumu görülmektedir. Konargöçerlerin yaşam tarzlarına bağlı dini mabetlerinin olmaması dini vecibelerini yerine getirmeleri noktasında zayıf kalmalarına neden olmaktadır. Bu anlamda dini gerekliliklerini şeyh ya da molla gibi dini inançlarla ilgilenen insanları dinleyerek karşıladıkları görülmektedir.

Konargöçerlerde din olgusu sadece prensip olarak benimsenmiş, hiçbir şekilde konargöçer yaşamın siyasi, sosyal ve ekonomik yapısına tesir edecek ya da düzenleyici hükümler içerecek şekilde bir etkisi olmamıştır. Konargöçer aşiretler, bölgedeki çoğu aşiret yapıları ile benzer dini bir anlayış içerisinde bir yaşam sürdürmektedirler. Konargöçerler dini vecibelerini ifa etmede zorlansalar da dini vazifelerden kaçınmadıkları görülmektedir (Biçim, 2012; aktaran Tayanç, 2016, ss. 17-19)

Konargöçer toplulukların varlığı çok eski tarihlere dayanmaktadır. Konargöçer kültürü çok sağlam bir sosyal yapının oluşmasını sağlamıştır. Oluşan sağlam sosyal yapıya bağlı olarak konargöçer topluluklar kendi içlerindeki dini inançlarını, kültürlerini yaşama ve uyuşmazlıklarını çözme noktasında önemli bir dayanışma ruhu içerisinde hareket ederler. Aynı zamanda bu kültürün gereği olarak yerleşik topluluklara karşı da bir güç unsuru olarak sosyal yaşamlarını daha rahat sürdürmektedirler.

2.3 KONARGÖÇERLERİN KÜLTÜREL YAPISI

Yapılan araştırma verilerine göre, konargöçer toplulukların yerleşik yaşam süren topluluklara göre kültürel değerlerine daha çok bağlı oldukları görülmüştür (Bali, 2016, s. 76). Konargöçerlerin günümüze kadar gelenek ve göreneklerini hiç bozulmadan korumaları bu toplulukların kabile dayanışmasının çok güçlü olmasından kaynaklanmaktadır. Topluluğun dayanışma içerisinde olması hem kendi toplumsal yapıları içerisindeki sınıfsal ayrışmayı engeller, hem de süratli bir etkileşim ve değişimin gerçekleşmesini önlemiş olur.

Bu şekildeki sosyal yapılaşma, konargöçer toplulukların yüzyıllardır kendi hayat tarzlarından ve gelenek yapılarından uzaklaşmadan yaşamlarını sürdürmelerini sağlamıştır (Kılınç, 2010, ss. 6-9). Günümüze kadar devam eden ‘konargöçer mutfağı’ önemli bir yemek kültürü olarak varlığını göstermektedir. Anadolu'da varlık gösteren konargöçer toplulukların yemek kültürleri incelendiği zaman birbirine benzer beslenme adetlerinin olduğu bariz bir şekilde kendini göstermektedir. Bu anlamda her toplumda gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin yemek kültürü üzerinde etkisinin de öne çıktığı söylenebilir. Bu anlamda yapılan araştırmalar da konargöçerlerin temel geçim kaynağı olan hayvancılık faaliyetlerinin aynı zamanda yemek kültürü üzerinde de etkili olduğunu göstermiştir.

Mutfak tüketim alışkanlıkları içerisinde hayvansal ürünler ile tarıma dayalı ürünler kıyaslandığında gözle görülür bir yoğunluk farkı olmamakla beraber hayvansal ürünlerden et ve süt ürünlerine dayalı bir diyetin daha ağırlıklı olduğu aşikardır. Bu durumun nedeni hayvancılık olarak düşünülse de beklendiği kadar et tüketimi olmamaktadır. Bunun nedeni de konargöçer kültürde hayvancılığın ekonomik bir getiri aracı olarak yapılmasıdır. Besin maddesi olarak et, genellikle özel kabul edilen ve kutsal sayılan günlerde kesilen hayvanlardan ya da sürüde hasta olan hayvanların kesimi şeklinde tüketilmektedir. Aynı zamanda kesimi yapılan hayvanların etleri hemen tüketilmemekte, daha sonra tüketilmek için kurutma ya da kavurma yapılarak muhafaza edilmektedir (Kutlu, 1991, ss. 16-21).

Konargöçer toplumlarda ataerkil bir yapı söz konusu olduğu için her ne kadar kadına değer verilse de yine de ataerkil kültürün sonucu olarak erkek egemenliği öne çıkmaktadır. Buna rağmen ailenin reisi erkekler hamile olan kadına büyük saygı duymaktadırlar. Bu durumla beraber kadınların hiç azımsanmayacak derecede önemsendiği ve değerli olduğu söylenebilir (Yalgın, 1977, ss. 244-255). Konargöçerlerde kadının önemini en iyi anlatan durumlardan bir tanesi de çadır yönetiminin o evde ikamet eden en yaşlı kadına verilmesiyle de kendini göstermektedir. Konargöçer hayat tarzında sosyal ve ekonomik yaşamdaki varlığı ile de bir bakıma kadın, vazgeçilmez bir statüye sahiptir (Seyirci, 1996, ss. 191-202). Kadının aslında önemsendiği konargöçer kültürde kadın ile erkek arasında tutuculuk olarak tarif edilebilecek bir ilişki olmamaktadır. Konargöçer kültürde kadın ve erkekler arasında işbirliğine bağlı çalışmalar yapılmakta ve yine genç erkekler ile genç kızlar birbirleri ile baskıdan uzak özgürce konuşabilmektedir. Kına gecelerinde konargöçer toplumların kız ve erkekleri bir arada bulunabilmektedir. Erkeklerin kızlara iyi niyetle baktığı bir anlayış söz konusudur (Yalgın, 1977, s. 29).

Genel anlamda büyük ailelerden teşekkül eden konargöçer toplumların aile bağlarının devam etmesine ve birlikteliklerinin sürmesine çok önem verdikleri söylenebilir. Bu topluluklarda soylarının devamını sağladığı düşüncesinden hareketle çocukları çok önemsedikleri düşüncesi hakimdir. Soylarının devamı olarak gördükleri çocuklardan dolayı da hamile olan kadınların düşük yapmaması için mühim bir şekilde korunduğunu görmek mümkündür. Bu sebeple de hamile kadınlara ağır ev işleri yaptırılmaz, evin dışına çıkararak yorucu işlerin yapılmasına müsaade edilmez ve hane halkından başka kadınlar hamile olan kadına yardımcı olmaktadır. Soyun devamı bakımından çok önemli görülen çocuğun hayata gelmesinin sonucu olarak çocuğun ailesi kendi çadırına çocuğunu görmeleri için akrabalarını davet ederek kendilerine çeşitli ikramlarda bulunur.

Çocuğa Türk kültürünün de gereği aile büyüklerince isim verilmektedir. Aile büyükleri tarafından verilen isimler tahlil edildiğinde genellikle aile büyükleri olarak görülen kişilerin isimlerinin kullanıldığı görülecektir. Bununla beraber İslam kültürünün de kabul edilmesine bağlı olarak uygulanan ve gelenek haline gelen yeni doğan

çocukların kullağına aileden bir büyüğün ya da imamın ezan okuyarak ismini söylemesi uygulamasının da devam eden bir gelenek olduğu görülmektedir.

Maddi imkânları el veren aileler yeni dünyaya gelen çocukları için kurban kesebilirler. Kesilen kurbanın içkembesi temizlendikten sonra çocuk tuzlanır ve bu içkembe çocuğa sarılır ki çocuğun vücudunda yaraların oluşmasını engellesin. Belli bir zaman bekletildikten sonra çocuk ılık su ile yıkanacak şekilde temizlenir. Aynı şekilde Anadolu gelenekleri ile benzer bir uygulama olan lohusa kadının ve bebeğinin kırk gün süresince evden dışarı çıkmaması geleneği yaşatılmaktadır. Dünyaya gelen çocuğun doğumundan sonra kırk gün geçince “kırk ziyaretleri” denilen ev gezmeleri gerçekleştirilir. Bu ev gezmelerinde ev sahipleri dünyaya gelen çocuğun iyi ve uzun bir ömür sürdürmesi için çeşitli hediyeler vermektedir. Çocuk diş çıkarmaya başladığı dönemde, bu sefer de “diş hediği”, “diş bulguru” ya da “diş buğdayı” dedikleri tahılların karışımı ile elde edilen bir bakıma yemek, ev ziyaretine gelen kişilere ikram edilir. Gelen misafirler yemeklerini yedikten sonra çocuk ortada bir yerde oturtulur ve önüne çeşitli araç ya da gereçler bırakılır ve çocuk bunlardan hangisini alırsa ileriki hayatında o araç ile ilgili bir meşguliyeti olacağına inanılır (Kılınç, 2010, ss. 28-31).

Soylarının devamına çok önem veren ve kültürlerini daima yaşatmayı amaç edinen konargöçerler, evlilik hayatlarında da bu düzenlerini korumaya gayret etmektedirler. Kendi kültürlerinin devamına bağlılığın sonucu olarak yapılan araştırmalarda, evliliklerinin %97’sinin aynı aşiretten ya da komşu aşiretlerden gerçekleştirildiği, sadece %3’lük bir kesimin konargöçer olmayan topluluklardan evlendiği ortaya çıkmıştır (Andrews, 1994; aktaran Zafer, 2018. ss. 105-115).

Çocuklarını evlendirme konusunda hassasiyetleri olan konargöçer aileler evlilik yaşına gelen çocukları için aile yapılarına ve menfaatlerine uygun gelin adayı aramaktadırlar. Bu hususta ekonomik faaliyetlerine uygun ve beceri sahibi kişiler tercih edilmektedir. Gelin adayı belirlendikten sonra ise kızı isteme töreni gerçekleşir, bu tören için aşiret içinde söz sahibi kişiler arayış bulmak için vazifelendirilir. Kız isteme töreninde en belirgin gelenek, kahvenin ikram edilmesi ve sonrasında ‘İslami usul’ diye ifade edilen, kızın ailesinden istenmesidir. Ama bu aşamadan sonra kız ailesi genellikle o an karar vermez ve kararın verilmesi için biraz zaman istenir. Aslında kız tarafının zaman talebi, erkeğin ailesini ve erkek ile ilgili çevreden araştırmanın gerçekleştirilmesi niyeti

ile yapılmaktadır. Aile çevreden de olumlu dönüşler aldıktan sonra kızlarının da düşüncelerine başvurmak suretiyle erkek tarafını tekrar davet eder. Bu konu ile ilgili kızlarının da rızası olduğu aileye belirtilir ve kız isteme merasimi olumlu şekilde sonuçlanmış olur.

Fakat kız isteme merasimi her zaman bu şekilde erkek ailesinin lehine sonuçlanmaz. Kız tarafının olumsuz cevap vereceği şartlarda, kızı isteyen erkek tarafı eve davet edilmez ve aileye bu kız isteme işinin olamayacağı şeklinde haber gönderilir. Kız isteme törenlerinde kızlarında fikri sorulduğu için kaçarak evlenmelerin pek olmadığı bilinmektedir. Aynı zamanda konargöçer ailelerde, boşanmalar da çok az olmaktadır. (Zafer, 2018, ss. 105-115).

Belirtilen gelenekleri yaşamakla birlikte ölüm mevzusu da konargöçer aşiretler için önemlidir. Ölüm sürecinde olan kişilerin yanına genellikle pek kimse alınmaz. Durumu ağır ve öleceği düşünülen kişilerin yanına çocuklar ve hamile kadınların alınmadığı görülür. Ama yetişkin olan ve imam kişiler yanında bulunur. Kişi vefat edene kadar başında kuran okunur. Kişi vefat ettikten sonra yıkanma sürecine geçilir. Bu durumda içi uyulmuş su kabının kullanıldığı görülmektedir. Yıkama sırasında günlük denilen kokusu hoş olan bir bitki yakılmaktadır.

Yıkama işlemi tamamladıktan sonra vefat eden kişinin elleri, ayakları ve çenesi bağlanır. Vefat eden kişinin defin işlemi vefat zamanına bağlıdır. İkinci ezanı okunmadan evvel vefat edenler aynı gün içinde, ikinci ezanından sonra vefat edenler ise bir sonraki gün defnedilir. Defin işlemi ertesi güne kalmış ise vefat eden kişi kefenlenir ve üstü örtülür. Cenazenin şişmemesi için de üzerine bıçak bırakılır. Vefat eden kişi defnedildikten sonra vefat eden kişinin ailesine taziyede bulunulur. Vefat eden kişinin yedinci, kırkinci ile elli ikinci günlerinde hayrına olduğu düşünülen mevlit okunur (Kılınç, 2010, ss. 37-39).

3. BÖLÜM

YEREL YAYLACILIK FAALİYETLERİNİN TARIM VE HAYVANCILIK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

3.1. SİİRT’İN TARİHİ VE COĞRAFYASI

Siirt çok eski tarihlere dayanan geçmişi ile birçok medeniyete beşiklik etmiş kadim bir şehir olarak tarihteki yerini almıştır. Siirt’in çok değişik medeniyetlere beşiklik etmesinin en büyük sebeplerinden biri de sahip olduğu coğrafi konumudur. Doğu Anadolu ve Akdeniz Toroslarının devamında yer alarak hem iklimsel hem de coğrafi yer yapısı özellikleri bakımından da önemli bir konuma sahiptir. İnsanlar tarihin ilk yıllarında öncelikle hayvanları evcilleştirdiler daha sonra bunların gücünden, derisinden, etinden, sütünden faydalanmak için beslediler. Bu kadar önemli olan hayvancılık konusu, Siirt’in de önemli yaylalara ve kışlaklara yakın olması, özellikle tez konusu olarak ele alınan, ‘Yaylacılık Faaliyetlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri’ konusunun içeriğini doldurmak için önemli bir imkân sunmuştur.

3.1.1. Siirt Tarihi

Siirt isminin Sami dil ailesinden geldiği bazı kaynaklarda yazılmaktadır. Bazı kaynaklarda ise bu ismin, Keldanilerin kullandığı dilde ‘kent’ manasında kullanılan ‘Kert (Kaa’rat) kelimesinden de geldiği iddia edilmektedir. Bu isim Esart, Siirtd, Saird, Siirt şeklinde çok defa kullanılmıştır. Süryanice kent tabiri için se’erd yani yörenin kullandığı biçimi ile Sert tabiri kullanılmıştır. Farklı şekillerde kullanılmasına rağmen genel görüş, bu gün kullanılmakta olan Siirt isminin Sami dillerinden geldiğidir (Yüksel, 2019).

Siirt şehrinin yerleşimi çok eski tarihlere dayanmaktadır. M.Ö 2000 yıllarından M.Ö 4. yüzyıla kadar uzanan geçmişi ile ‘‘Samiler, Babil ve Asur İmparatorluğu, Medler, Persler, milattan sonraki dönemde Romalılar, Partlar, Sasaniler bölgede hâkim olmuşlardır.’’ Siirt ili 1514 yılında Yavuz Sultan Selim’in Çaldıran Zaferi’nden sonra Osmanlı İmparatorluğu’nun topraklarına katılmıştır (Ayberk, 2013). Birinci Dünya Harbinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun da içinde bulunduğu cephenin mağlup olması, Osmanlı İmparatorluğu için zor bir dönem başlatmıştır. Osmanlı İmparatorluğu 30 Ekim

1918 senesinde Mondros Ateşkes Antlaşmasını yapmak zorunda bırakılmış. 31 Ekim 1918 tarihinde yürürlüğe giren Mondros Ateşkes Anlaşmasının ağır şartları hemen uygulamaya koyulmuştur. Doğuda başlayan Rus işgali o dönem Bitlis'e bağlı bir sancak olan Siirt için de zor günler yaşatmıştır. Rus işgaline daha yakın olan Bitlis'in üzerinde hissettiği savaş tehditini Siirt nispetten daha hafif atlatmıştır. O dönemde Bitlis'te birkaç küçük derece memur dışında memur bulunmamaktadır. Hatta Bitlis'in resmi işleri Siirt'ten yürütülmektedir. Rus tehditinin etkilerini yakından yaşamış olan Siirt, Rusya'da Bolşevik Devrimi'nin meydana gelmesi ile birlikte Ruslar Doğu Anadolu'dan çekildiler ve böylece tehlike atlatılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası tüm Türkiye'de olduğu gibi Siirt'te de milli mücadele ruhu içinde hareket edilmiştir (Obuz, 2017, ss. 264-276).

3.1.2. Siirt Coğrafyası

Siirt ili Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesi'nde yer almaktadır. Siirt coğrafi konumu belirtilirken; Güneydoğu Torosların oluşturduğu yayın, Dicle Havzası ile birleştiği bir bölümde yer aldığı görülmektedir. Güneydoğu Toroslar diye tabir edilen yay, Malatya ile Elazığ Ovalarının olduğu yerden başlayarak, Muş Ovası ile Van Gölü'nün düşük rakımlı kısımlarını, Güneydoğunun düz kesimlerini geniş bir kuşak çizerek birbirinden ayırır ve İran'daki Zağros Dağları ile birleştirir. Siirt'in üzerinde kurulmuş olduğu coğrafya, tarihin her döneminde Elcezire denilen bölgenin düz alanlarını Doğu Anadolu'daki platolara ve Azerbaycan ülkesine ulaştıran geçiş yolu üzerinde olmasından dolayı önem arz etmiştir. Siirt ili Güneydoğu Torosları diye belirtilen yay kuşağının güneyinde kurulmuştur. Siirt ilinin doğusunda Şırnak, kuzeyinde Batman ile Bitlis, güneyinde ise Mardin ili yer almaktadır.

Siirt ili tarih, arkeolojik değerler, inanç turizmi, mutfağı ve şenlikleriyle kültürel anlamda turizm açısından önemli bir yere sahiptir. Kültürel zenginliğin yanında doğal turizm varlıkları bakımından da iyi bir potansiyele sahiptir. Akarsu, mağara, yayla, kanyon ve botanik turizm açısından önemli imkânlarla sahiptir. Bunlara ek olarak doğa yürüyüşü, bisiklet safari, yaban hayatı izleme, fotoğrafçılık, yamaç paraşütü, kamp-karavan turizm faaliyetleri de yapılmaktadır. Ancak çok önemli geçiş yolları ve önemli turizm fırsatları olmasına rağmen, yeterli şekilde bu fırsatlar değerlendirilmemiştir (Kılınç, 2019).

3.2. TARIM

Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre tarım; “bitkisel ve hayvansal ürünlerin; üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması faaliyetlerinin bütünü” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2020).

Tarım ile ilgili politikalar hemen hemen tüm ülkelerde milli bir politika ile gerçekleştirilmektedir. Sürdürülen hayvancılık ile hayvansal üretim faaliyetlerinin, devletlerin sosyal ve ekonomik anlamda gelişme kaydetmelerinde çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Aynı zamanda devletlerin rekabet etmelerinde de büyük katkı sağladığı söylenebilir. Dünyada yıllara göre hızla artan nüfus Türkiye’de de hızla artmaktadır. Türkiye’de çok hızlı bir şekilde artan nüfus sayısını yeterli ve dengeli bir şekilde beslemek, sanayi sektörüne hammadde sağlamak, kırsal alandaki kalkınmayı gerçekleştirmek, tarım alanında işsizliği önlemek ve köyden kente doğru gerçekleşen göçleri engellemek için sosyal ve ekonomik bakımdan önem arz eden hayvancılık faaliyetlerinin desteklenmesi gerekmektedir (Bayraç ve Cemrek, 2011, ss. 1-20).

Tarım, insanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için gıda ve hammadde üretmek amacı ile bitkisel ürünler ve hayvansal kaynakların biyolojik üretim kapasitesini, bilinçli yöntemlerle belirlenen şekilde kullanılması durumu olarak belirtilmektedir (Gürler, 2008, s. 1). Tanım olarak ifade edildiğinde; “tarım işlerinin” yukarıda çerçevesi belirlenen tanımından da anlaşıldığı gibi; günlük yaşamda da tarımsal faaliyetle ilgili ilk düşünülen bitkisel bir üretimin sağlanmasıdır. Ama tarım muhteva olarak bitkisel üretimin dışında hayvancılık, balıkçılık ve ormancılık gibi faaliyetleride içine almaktadır. Bu açıdan sözü edilen faaliyetlerin hepsi ve bu üretim çalışmasından elde edilmiş olan ürünlerin ayıklanması, işlenmesi, ambalajlanması, muhafazası tarım sektörünün muhtevasını oluşturmaktadır.

Bu sebeple, bahsedilen tanımlardan da anlaşılacağı gibi; güncel yaşamda tarım kavramı üzerine ilk akla gelen faaliyet bitkisel üretimin sağlanmasıdır. Fakat tarım çerçevesi bitkisel üretimin haricinde ormancılık, hayvancılık ve balıkçılık faaliyetlerini de içine almaktadır. Bu kapsam göz önüne alındığında, tarıma dayalı faaliyetlerin, ülkelerin ekonomik gelişimleri için büyük önem arz ettiği söylenebilir (Doğan ve

diğerleri, 2015, ss. 29-41). Bu bakımdan; tarımsal kapsamdaki çalışmaların icra edilebilmesi için elzem unsurlardan biri de “tarımsal istihdam” olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha geniş bir ifade ile “istihdam” tanımı, üretim içerisindeki tüm etmenlerin üretim süreçlerinde değerlendirilmesi şeklinde açıklanabilir (Canbey Özgüler, 2013, s. 9). Bu çerçeveden bakıldığında istihdam, ekonomide yer alan ve buna bağlı olarak bir kazanç elde etmek isteyen insanların, sarf ettikleri emeği ifade etmektedir (Tunca, 2012, s. 4).

3.3. HAYVANCILIK

Türkiye’de küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin dünya ülkelerine göre yeteri düzeyde gelişim göstermediği görülmektedir. Dünyada hayvan varlığı koyun ve keçi özelinde incelendiğinde 1970’lerde 1.440.966.000 (1 milyar 440 milyon 966 bin) olan sayı 2018 yılına kadar 2.255.383.000 (2 milyar 255 milyon 383 bin) sayısına ulaşarak yukarı yönlü bir gelişim göstermiştir (Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM), 2019, s. 5). Türkiye hayvan varlığı küçükbaş özelinde incelendiğinde; 1961 yılında 59.095.000 (59 milyon 95 bin) olan küçükbaş hayvan sayısının 2019’da 48.481.000 (48 milyon 481 bin) sayısına gerileyerek aşağı yönlü bir durum sergilemiştir. Bu durum da hayvancılığın Türkiye’de yeteri düzeyde geliştirilmediğini ve desteklenmediğini ortaya koymaktadır (TİGEM, 2019, s. 6).

Türkiye coğrafi özellikler bakımından her tür hayvanın yetişebileceği uygun şartlara ve potansiyele sahiptir. Türkiye’de hayvancılık artan nüfus ile beraber dengeli ve yeterli seviyede beslenmeyi gerçekleştirmenin yanında, hayvancılığa bağlı sanayi sektöründe ve hammadde elde etmekte de çok büyük önem arz etmektedir.

Türkiye 1970’lere kadar küçükbaş ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde büyük oranda yerli ırklarla ve mera tarzı hayvancılık şeklinde bir yol izlemiştir. Hayvanlar kış mevsiminde saman, kuru ot ve kesif yemi gibi yemlerle beslenmiş, yaz aylarında ise merada otlatılarak beslenmişlerdir. Türkiye 1980’lere kadar bu şekilde beslenme varlığını sürdürerek hayvan sayılarında devamlı bir artış gerçekleştirmiştir. 2000’li yıllardan sonra da devlet destekleri ve teşvikler vasıtasıyla büyük ölçekli işletmelerin önemli düzeyde artışlar sağladığı görülmektedir (TİGEM, 2019, s. 11).

3.3.1. Küçükbaş Hayvancılık

Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere, dünyanın bütün ülkelerinde koyun ve keçi yetiştirme faaliyetlerinde mühim düzeyde gelişmeler yaşanmış ve bu duruma bağlı artış yaşanmıştır. Gıda ve Tarım Örgütünün (FAO) verilerine göre 1961 yılında dünyada 994 milyon baş koyun, 349 milyon baş keçi varken, 2018 yılında ise bu sayı 1961 yılına göre % 21,7 artış sağlayarak 1,2 milyar baş koyuna, % 188 artışla da 1 milyar baş keçiye ulaşmıştır (TİGEM, 2019, s. 11).

Türkiye’de geçmişten beri geçimini keçi yetiştiriciliğinden sağlayan ailelerin olduğu bilinmektedir. Keçi yetiştiriciliği faaliyetleri 1991- 2010 yılları arasında önemli düzeyde düşmüş olup; 1991 senesinde keçi yetiştiriciliğindeki sayı, Türkiye istatistik verilerine göre 10,7 milyon iken, 2010 senesinde 6,3 milyona kadar düşmüştür, 2010 senesinden beri de keçi sütüne ve keçiden elde edilen ürünlere olan rağbetin artmasına bağlı olarak, 2019 senesinde keçi sayılarının tekrar artışı ve 1991 senesindeki sayıyı dahi geçtiği görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2020).

Türkiye’de yapılan küçükbaş hayvan yetiştirme faaliyetleri; et, süt, kıl, yün ve deri gibi ürünlerin elde edilmesinden dolayı gıda ve tekstil sektöründe geniş bir alan yaratmıştır. Bu anlamda küçükbaş yetiştiriciliğinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Koyun ve keçilerden elde edilen hayvansal ürünler insanların beslenmeleri için büyük önem arz etmektedir. Küçükbaş hayvancılık faaliyetleri sonucu elde edilen ürünlerin protein bakımından zengin olması ve kolayca tedarik edilebilmesi bakımından insanların yeterli düzeyde ve dengeli beslenmelerine katkı sağlamaktadır.

Küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin, insanlığın ilk tarihlerinden beri en önemli geçim kaynakları arasında yer aldığı bilinmektedir. Tarihin en eski zamanlarından günümüze kadar tarımsal ekonominin en önemli ögesi olarak günümüzde dahi dünyanın her yerinden milyonlarca sayıda insana geçim imkanı sağlamaktadır. Koyun ve keçi yetiştiriciliğinde en çok mera alanlarına ve iklim şartlarının uygunluğuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumun elverişli olması bilhassa gelişmekte olan ülkeler açısından çok önemlidir.

Meranın şartlarından ötürü en yararlı şekilde fayda gören, senenin her vaktinde mera alanlarını kullanabilen küçükbaş hayvancılık faaliyetleri Türkiye'nin coğrafi şartlarına uyum göstermesi bakımından önemlidir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde koyun ve keçi yetiştiriciliği ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü tarımsal faaliyetlere uygun olamayan alanlara küçükbaş hayvanların kolay bir şekilde uyum sağladıkları görülmektedir. Bu bakımdan dezavantajlı sayılabilecek bir durumun avantajlı bir duruma çevrildiği söylenebilir (Çamlı Yem Besicilik Sanayii ve Ticaret (ÇYBST) A.Ş., 2020).

Hayvancılık faaliyetlerinden üretim sağlamak adına, 1 kg peynir elde edilmek istendiğinde yaklaşık 4-5 kg süt kullanılmalıdır. Bu sütü elde edebilmek için de otlaktaki hayvanın beslenme şeklinin önemli olduğu görülmektedir. Otun yaş olduğu zamanda 1 kg peynir elde etmek için yaklaşık 5 kg sütün olması gerekirken, otlaklarda otun tazeliğini yitirip kuruduğu zamanlarda yine 1 kg süt elde edebilmek için yaklaşık 4 kg sütün yeterli olduğu görülmektedir. Bunun sebebi de sütteki su oranının azalması ve yağ oranının artmasıdır. Konargöçerler kışlaklarda da peynir üretmektedirler. Fakat yayladaki kadar çok değildir. Bunun sebebi hayvanlar genellikle gebedir ve hayvanların doğumundan sonra da belli bir süre sütler yavrularının beslenmesi için bırakılmaktadır. Mart ayından sonra da artık peynir elde edilmeye başlanmaktadır ve üretilen peynirler günlük olarak satılmaktadır (Yetim, 2016, ss. 77-85).

Konargöçer aileler kışlak kirası ve kış şartlarında gerçekleşen başka ihtiyaçları için hayvanlarının bir kısmını satmak zorunda kalmaktadırlar. Konargöçer yetiştiriciler bir döngü şeklinde yazın kış hazırlığı, kışın ise yaz hazırlığı yapmaktadırlar. Kışlak hazırlığı olarak kışı geçirmek için yer kirası ödenmelidir. Aynı zamanda arpa ve saman gibi hayvansal yemlerin temini ve depolanması da gerekmektedir. Kışlakta olunan sürelerde de yaylada bulunan mera sahipleri ile görüşmeler yapılır ve kira bedelleri için anlaşmaya varılır (Yetim, 2016, ss. 77-85).

Türkiye'nin coğrafi konumu ve mera alanlarının geniş bir yer kaplaması durumu düşünüldüğünde, az maliyetli ve iyi seviyelerde hayvancılık yapılabilecek büyük bir avantaja sahip olduğu fark edilecektir. Türkiye'de yer alan meraların büyük kısmı tarıma elverişli alanlar olmadığından küçükbaş hayvancılığa daha uygundur. Özellikle en az maliyetle yapılması uygun olan hayvancılık faaliyeti, koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvan

yetiştiriciliğidir. Bu durumda Türkiye ekonomisinde küçükbaş hayvancılığın çok önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir (ÇYBST A.Ş, 2020).

3.3.2. Küçükbaş Hayvancılık Desteklemeleri

Siirt ilinde koyun ve keçi gibi küçükbaş yetiştiriciliği yapılmaktadır. Damızlık koyun ve keçi yetiştiriciliği birlikleri kurulmuştur. Bu birliklere üye olan, Hayvan Kayıt Sistemi (TÜRKVET) ve Koyun-Keçi Bilgi Sistemine (KKBS) kayıtlı olan yetiştiriciler, anaç hayvan başına destekler almaktadırlar. Bu destekler yılda bir defaya mahsus olacak şekilde 15-90 ay arasında olan dişi hayvanlar için yetiştiriciye destek olarak verilmektedir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2015).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2019 yılında et üretiminin % 9'nun koyundan % 1'lik bir oranının da keçiden elde edildiği görülmektedir (TİGEM, 2019, s. 27). Yine 2019 senesinde Türkiye'deki küçükbaş hayvan sayısı, desteklemeler neticesinde bir önceki yıla göre % 5.1 artarak 48.482.000 baş hayvan sayısına ulaşmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2019). Siirt ili hayvan sayısındaki artışla büyük bir ivme kazanmıştır. 2013 senesinde 825 bin küçükbaş hayvan sayısı bulunmakta iken, zamanla bu sayının 1.250.000'e yükseldiği görülmüştür (TÜİK, 2020).

Hayvancılık faaliyetleri bitkisel üretime dayalı tarımdan sonra yapılan en mühim tarımsal faaliyettir. Siirt ilinde de genel anlamda hayvancılık sektörünün çok önemli bir tarımsal faaliyet olarak öne çıktığı görülmektedir (Siirt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2020).

3.4. YAYLACILIK

Alagöz'e göre yayla kavramı Türkçede yaz mevsimi anlamında kullanılan "yay" kökünden gelmektedir. Yaymak kelimesinin mastar olarak kullanımı ise hayvanların açıkta ve dağınık bir şekilde otlatılmasını ifade etmektedir. Bu anlamda değerlendirildiğinde "yayla" kavramı köylerde bulunan büyük hayvan sürülerinin yaz mevsiminin en sıcak döneminde dağ meralarında uzun bir süre otlatılması olarak ifade edilmektedir (Alagöz, 1972, ss. 1-4).

Yayla ve yaylacılık faaliyetlerinin Türkiye’de bilhassa kırsal kesimlerde ekonomik anlamda büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Tunçdilek (1964, ss. 25-28) de, yayla kavramını yılın belirli bir zaman diliminde kullanılan tarım, hayvancılık ve geçimin sağlanmasına aracılık eden, çıkılan ya da gidilen köyün ortak mülkü olarak da ifade edilebilen, köyden ayrı ve bazen de çok uzak olabilen, sosyal ve ekonomik bakımdan tamamen köye bağlı bir yer ya da köyün esas geçiminde etkili olan ikinci bir kısım olarak tanımlamaktadır.

Emiroğlu da yayla tabirini geniş bir açıdan ele alarak tanımlamaktadır. Emiroğlu’na göre, yayla geçici yerleşim yeri olan bir coğrafi terim olarak ifade edilmektedir. Yaylalar yaz mevsiminin en sıcak zamanlarında çıkılan geçici konaklama yerleridir. Yine yaylalar geçici yerler olmakla beraber insanların ekonomik getiri elde ettikleri alanlar olarak da tanımlanmaktadır. Yaylalar konargöçer, yarı konargöçer ve aynı zamanda kasabalı ve şehirli insanların farklı amaçlarla kullandıkları alanlar olarak da tabir edilmektedir (Emiroğlu, 1977, s. 17).

Ögel (1985, s. 23), aynı konu hakkında Türk Kültür Tarihine Giriş adlı çalışmasında yayla ve yaylak terimlerine tarihi bir pencereden bakmakta ve şu şekilde ifade etmektedir:

“Türkçe’ de yaylak veya yayla denilince ilk akla gelen şey, hayvanların otlatıldığı yüksek yerler ve dağlar akla gelir. Aslında ise, yaylak sözü, “kışlak” deyiminin bir karşıtıdır. Yani, “Yazın oturulan yer” manasına gelir. Bu sebeptendir ki, eski Anadolu metinlerinde, yay evi, yazla evi, yaz evi gibi aynı kökten gelen değişik deyişlere rastlanır. Eski Orhun yazıtlarında da yaylag, “yayla, yazın oturulan yer” manasına gelir. Yayladım, yaylayur, yaylayurmen gibi, “yaylaya çıkmak, yazlığa gitmek ve yazlamak” anlayışlarıyla ilgili eski fiil köklerine de rastlıyoruz.”

Sözer (1990, s. 1)’ da yayla terimini şu şekilde ifade etmektedir:

“Yazın çıkılıp yerleşilen yüksek ve serin yer, bir köy-altı yerleşme şekli, yaz mevsimi boyunca ahır hayvanlarını beslemek ve nadir olarak da tarımsal faaliyetlerde bulunmak için yararlanılan bir yaşama alanı. Bununla birlikte, aynı sözcüğün farklı anlamlarda kullanıldığı da bilinmektedir. Yayla,

şehir veya alçak bölge sakinlerinin – iktisadi bir fonksiyona sahip olmadandağda veya ormanda yazın ikamet ettiği çadır veya ev grupları anlamını taşıyabilir. Normal bir köy, yalnız bir çiftlik veya çobanların götüğü küçükbaş hayvan sürüleri için yazlık bir otlak anlamına da gelebilir. Bütün bu açıklamalar, yaylanın çok değişik amaçlarla kullanılan ve fakat yine de ortak özellikler taşıyan yazlık bir ikametgah, bir mera alanı olduğunu göstermektedir.”

4342 sayılı Mera Kanunu’nda ise yaylak “Çiftçilerin hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirdikleri, hayvanlarını otlatıkları ve otundan yararlandıkları kendileri için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yer” şeklinde tanımlanmaktadır (4342 Sayılı Mera Kanunu, 1998).

Yayla ile ilgili olarak yapılan tanımlamalardan şu sonucun çıkarılması mümkündür:

“Yayla, göçebe ve yarı göçebelerle, köylerin ekonomik ve çalışma alanıdır. Bu ekonomik çalışmalarda hayvancılık önde olmakla birlikte, bazı tarımsal faaliyetler de yapılabilmektedir. Bunun yanında yaylalar; aynı zamanda kasaba ve şehirlerde yaşayan insanların da sosyal amaçlı gezdikleri, kullandıkları veya faydalanma amacıyla gidilen yerdir” (Somuncu, 2005, s. 24).

Yaz mevsiminde hayvan sürüleri ile beraber yaylalara çıkan, yaylada sıcak yaz mevsimini geçirip, hayvanlarını meralarda otlatıktan sonra tekrar alçak alanlara inmek suretiyle çiftçilik ve hayvancılık yapan kişilere yaylacı, bu faaliyetlerin oluşmasına da yaylacılık denir (İzırak, 1986, s. 340). Türkiye’de yaylaların yer aldığı topografya incelendiğinde, yaylaların platoyla hiç benzerliği olmayan yüksek dağlarda bulunan sirklerin tabanı, sırtlar, buzullardan oluşan vadilerin yamaçları ya da tabanı olduğu, Nemrut Dağı’ndaki kaldera tabanının dahi plato olabildiği görülmektedir.

Yukarıda bahsedilen izahatlardan yola çıkarak genel bir değerlendirme yapılacaksa yayla; insanların yaz mevsiminde eğlenmek, dinlenmek ya da hayvanları için geniş otlaklar temin etmek maksadıyla çıktıkları, orman alanlarını ya da ormanların yetişmediği yükseklikteki Alpin kuşaktaki geçici yerleşmeleri ifade etmektedir. Yayla yerleşmeleri

Türkiye’de çok farklı amaçlarla yapılmaktadır. Mesela bazı yaylalar sadece hayvancılık faaliyetlerini gerçekleştirmek için vardır (Erzurum’un Çat yaylası gibi), bazı yerlerde de tarım ve serinlemek amacı ile yaylacılık gerçekleştirilirken (Osmaniye’nin Zorkun yaylası gibi), yine bazı yerlerde dinlenmek, sağlık, eğlenmek ve sportif etkinlikler maksadıyla yaylacılık gerçekleştirilmektedir (Rize’nin Ayder yaylası gibi) (Yetim, 2016, s. 20).

3.5. HAYVANSAL GIDALAR VE ÜRÜNLER

Siirt ilinde gerçekleştirilen küçükbaş hayvancılığa bağlı yaylacılık faaliyetleri neticesinde, Siirt ili için kültürel ve ekonomik değeri olan büryan kebabı, otlu peynir, tulum peyniri, Siirt battaniyesi ve seccadesi başlıkları altında kısaca açıklanmaya çalışılacaktır. Bu şekilde Siirt ilinde üretilen hayvansal gıda ve ürünlerin ne şekilde yapıldığı ve bu ürünlerin önemi ortaya koyulmuş olacaktır.

3.5.1. Büryan Kebabı

Türkiye’nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yer almakta olan Siirt ili, Güneydoğu Toroslar ile de olan coğrafi yakınlığı, beraberinde bu bölge ile kaynaşmış bir yemek kültürü getirmiştir. Tarihteki Mezopotamya Krallıklarının varlığı da Siirt kültürüne tesir etmiştir. Bu etkilenmeler sonucunda günümüzde Siirt ilinin kendine has bir mutfak kültürüne ulaştığı söylenebilir (Özgen ve Karadoğan, 2009, ss. 61-81).

Siirt mutfak kültürü kendine özgü yemek türleri ile ciddi anlamda bir zenginliğe sahiptir. Bu zengin yemek kültürünün başında şu yemeklerin geldiği söylenebilir: büryan (perive), perde pilavı, ayranlı yarma, Siirt köftesi, sarımsaklı köfte, bumar ve içli köfte (kitel) (Kiracı ve diğerleri, 2015, ss. 17-55).

Anadolu’nun farklı bölgelerinde yapılan ve tandır denilen kebaptan apayrı bir şekilde hazırlanan büryan için Bitlis’te “hevrur” yani erkek oğlak eti ya da “tıştır” denilen hiç doğurmamış keçi eti tercih edilirken, Siirt ilinde büryan kebabı için erkek kuzu eti tercih edilmektedir (Bitlis İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020).

Bahsedilen Siirt ve Bitlis yörelerinde büryan genel olarak yaz ve sonbahar mevsiminin ilk zamanlarında tüketilmektedir. Bu mevsimlerde hayvan hem daha iyi

beslenmiştir hem de doğal ve taze olan otlarla beslendiği için eti daha lezzetli ve güzeldir. Kış aylarında genellikle besi hayvanı kullanıldığından büryan kebabı fazla tercih edilmemektedir (Bitlis Ticaret ve Sanayi Odası, 2020). Siirt ile Bitlis illerimizde büryan şu şekilde yapılmaktadır: Büryan yapılacak et bir gün evvelden hazır hale getirilir ve parçalanmadan hayvanın eti, kopmayacak sağlamlıkta sarkıtılır. Bu hali ile bol tuz dökülerek dinlendirilmek üzere bekletilir.

Kuyu içinde de genellikle meşeden odunlarla ateş yakılarak, ateşin köz halini alması beklenilir. Oğlak ya da kuzu etlerinin yarım gövdesi ve but ile kol kısımları ayrıldıktan sonra, leğen kemiği bırakılmak suretiyle diğer kemiklerden ayrılır. Kemikli kısımlar, kuyunun tabanında bakır kazan içine yerleşecek büyüklükte bırakılır, kazana su eklenir ve etler köz olan ateşin üzerine sarkıtılır. Kemiksiz olan etler, çember şeklindeki demirlerde bulunan kancalara asılır. Asılma işlemi 10-15 adet yarım gövde leğen kemiğinden olacak şekilde asılır ve kuyu içerisinde herhangi bir yere temas etmeyecek şekilde daldırılır. Kuyunun üstü ise metal olan bir kap ile kapatılarak kenarlar kül ile iyice sıvanır. Pişme sırasında etin yağı, kazanın içine damlar, kuyu içinde duman oluşmadığından etin lezzetli bir şekilde pişmesi gerçekleşmiş olur. Yaklaşık 2-2.5 saat sonra pişmiş olan kemiksiz etler, kuyudan çıkarılır ve tezgah üstüne sarkıtılır. Bıçakla da isteğe bağlı miktarlarda kesilir ve tartıldıktan sonra kuşbaşı et şeklinde pideden ekmekler üzerine konularak, tuzlanır ve taş fırında ısıtılarak servis yapılır. Yaklaşık 3-3,5 saat sonra da kazandaki etler kazanla beraber kuyudan çıkarılır, pişmiş olan kemikli etler tepsi içerisinde tezgaha bırakılır ve istenilen miktarda tartılarak, pideden ekmek üzerinde tuzlanmış şekilde fırında ısıtıldıktan sonra servis edilir (INDEPENDET, 2021).

Büryanın dilimize geçişi ile ilgili yazılı kaynaklardan kubbealtı lügatına bakıldığında Farsçadan geçtiği anlaşılmaktadır. “Biryana/büryan” sözcüğü lügatta kebab, kavurmak, yanmak ve kebab olmak anlamlarında kullanılmaktadır (Kubbealtı Lügatı, 2021).

Evliya Çelebi'nin 1650'li tarihlerde Bitlis'e seyahati esnasında, Seyahatname adlı eserinde Bitlis ile ilgili kültürel konulara da yer vermektedir. Evliya Çelebi eserinde Melek Ahmet Paşa için gerçekleştirilen bir yemek ziyafetinden bahsederken, büryan kebabına da değinmiştir (Dağlı ve Kahraman, 2001, s. 156). Bazı rivayetlerde ise “IV. Murad Revan Seferi (1635) yaptığı sırada Bitlis'e uğrarken, halk tarafından kendisine

verilen ziyafette derin bir çukurun içerisinde hava almayacak şekilde pişirilen oğlak veya kuzu eti (Coşkun ve diğerleri, 2017, ss. 391-397) ikram edilmiştir. Padişah da ikram edilen yemeği çok beğenmiş ve “büryan gibi pişmiştir” dediğinden o günden beri bu yemeğe büryan denilmektedir (Bitlis İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020).

Büryan kebabı yapımında iyi bir hizmet sunmak için uzun yıllar bu işe emek vermek gerekir. Büryan etinin yaylada otlatılmış kuzudan elde edilmesi büryan kebabının daha lezzetli olmasını sağlar. Genel anlamda büryanın organik ve sağlıklı olduğu, bölgenin vazgeçilmez yiyeceği olarak değerlendirildiği görülmektedir. İyi büryan için besi hayvanı yerine yaylada otlatılmış hayvanın daha verimli ve lezzetli olacağı düşünülmektedir. İyi büryan elde etmenin önemli şartları arasında iyi bir büryan ustası ve bunun yanında iyi bir tandırın olması gerekir. Yıllardır büryan üretim yerlerinde, büryan ile beraber sadece lahmacun yapılır, bunun dışında başka herhangi bir yemek yapılmamaktadır. Bu durumun sebebi ise başka yemekler yapıldığı takdirde kalitenin düşeceğine olan inancıdır.

Aynı zamanda büryanın yeterli düzeyde tanıtılmadığı, büryan kebabı yapmanın zor bir iş olduğu bunun için de kaliteli usta bulmanın zorluğu söz konusudur. Yeni kuşak eski büryan ustaları kadar büryan yapımına istenilen düzeyde ilgi göstermemektedir. Ustaların kişisel ifadelerine göre de bilinçsiz yapılan besiciliğin etin lezzetini bozduğu ve buna bağlı kalitenin düştüğü de değerlendirilmektedir.

Daha iyi ve lezzetli büryan kebabı elde etmenin etkili noktalarından bir tanesi de bölgenin etlerinin kullanılmasıdır. Büryan ustaları günümüzde doğal beslenen hayvan bulmakta zorlanmaktadırlar. Kış mevsiminde hayvan bulmanın zorluğuna bağlı olarak 20-25 yıl önce büryan kebabı sadece mevsimlik tüketilmekteydi (Coşkun ve diğerleri, 2017, ss. 391-397).

3.5.2. Otlı Peynir

Peynir maya ya da zararsız organik asitler yardımı ile pıhtılaştırılarak, süzülme, şekillendirme, tuzlama, tatlandırma ve bazen de koku verici gibi yararlı maddelerin karıştırılması ile belli süre bekletilmesi neticesinde oluşturulan besin değeri yüksek süt ürünü olarak belirtilmektedir (Yetişmeyen, 1995, s. 229).

Eski zamanlardan beri Van'da bulunan Ermenilerin Gürpınar yerleşim yeri peynir bakımından oldukça önemlidir. Van'a ait otlu peynirin Ermeniler tarafından icat edildiği bilinmektedir. Van otlu peynirinin başta hastalara şifa sağlasın diye içine ot katmak suretiyle, ilaç amaçlı kullanıldığı bilinmektedir (Yenipınar ve diğerleri, 2014. ss. 15-20).

Otlu peynir denilince ilk akla gelen Van ilidir. Van bölgesinde genellikle evlerde mandıra şartlarında ve salamura olarak Van otlu peyniri hazırlanmaktadır. Siirt ilinde de otlu peynir üretilmektedir. Siirt'te üretilen peynir Van otlu peynirinden daha değişik şekilde üretilmektedir. Genellikle koyun sütünün tercih edildiği, kuru tuzlama yöntemi kullanıldığı, rahatlıkla ufalabilen ve çeşit çeşit otların karıştırılması ile elde edilen yöresel bir peynir olduğu görülmektedir. Siirt otlu peyniri ile ilgili çalışmaların yapılmadığı bundan dolayı da yalnız yapım tekniğindeki Van otlu peyniri ile olan benzerliklerden bahsedilmektedir.

Yöresel peynir çeşitleri içerisinde mühim bir yeri olan otlu peynir, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bilhassa Van başta yer almak üzere, Siirt, Bitlis, Diyarbakır ve Hakkari'de çoğunlukla koyun sütünden, yabani sarımsak olarak da bilinen (sirmo, *allium* türleri), kekik (*thymus* türleri), dağ nanesi (*labatae* türleri) ve yörede bulunan bazı kokulu ot çeşitlerinin (*mendo-anthriscus nemerosa*, *heliz-ferula* türleri, çünk- *ranunculus potyanthemos*) peynirin daha katılaşmadan önceki pıhtı haline katılması ile yapıldığı ve plastik bidonlarda kuru veya salamura olarak kısmen bekletildikten sonra tüketilen bir peynir çeşidi olduğundan bahsedilmektedir (Akyüz ve Özçelik, 1993, ss. 75-76; Coşkun ve Tunçtürk, 1998, ss. 20-23; Adam, 1974, ss. 25-31).

Peynir yapımında kullanılacak taze süt, süzildükten sonra sağım sıcaklığında, şayet soğumuş ise 30-35 dereceye kadar ısıtıldıktan sonra mayalanmaktadır. Mayalanan süt üzeri kapatılarak yaklaşık 2 saat kadar bekletilir ve ondan sonra oluşan pıhtı parçalanıp içine mendi, sirmo, dağ nanesi, helis, kekik, siyabo reyhan, dereotu gibi otlar karıştırılır. Ardından torbaya koyulan peynirin üzerine suyu aksın diye ağırlık konulur. Bekletilen peynir 5-6 saat sonra 5-10 cm kalınlığında kalıplar şeklinde kesilir. Bu aşamadan sonra peynir kalıplarına kuru tuzlama yapılır ve 3-5 gün serin bir yerde bekletilir. Bekletilen peynirler bol su ile temizlenip taze olarak ya da salamuraya kaldırılarak tüketime hazır hale getirilir (Kamber, 2005, ss. 161-171).

Siirt'te otlu peynir yapımı genelde haziran ayında yapılmaktadır. Sadece koyun sütü ya da koyun ve keçi sütünün karışımından olacak şekilde üretim yapılır. Süt sağımından sonra genelde daha sağım sıcaklığında iken mayalanır. Şayet sağım ile mayalama süreci arasında uzun bir zaman geçtiyse, süt el yakmayacak derecede ısıtılıp mayalanır. Maya seçiminde genel olarak hazır paketlenmiş mayalar kullanılmaktadır. Her ne kadar hazır maya kullanılsa da buzağılardan elde edilen eski usul ve yörede şirdeni olarak tarif edilen peynir mayasını kullananların olduğunu da görmek mümkündür. Maya sulandırıldıktan sonra tüm süte karıştırılır. Mayalanmadan sonra bir saatte yakın bekletilir. Peynir yapımında kullanılan süt pıhtılaştıktan sonra 2 cm olacak şekilde kesilmektedir. Sonra içine koyulan selülozik torbaların üzerine ağırlık bırakılarak suyunun geçmesi sağlanır (Doğan, 2011, s. 17).

Suyu geçen peynirin içine mayıs aylarında toplanan *allium ursinum* otu ve kaya tuzu eklenir. Daha sonra bidonlara koyulan peynirlerin üzeri asma yaprakları ile kapatılır ve 3 ay gibi bir süre toprak altında bekletildikten sonra tüketime hazır hale getirilir. Bidonlara koyulan peynirler toprak altına yüz üstü olacak şekilde bırakılır. Peynirleri muhafaza etmek için temizlenmiş 10 yıllık koyun postları da kullanılmaktadır (Doğan, 2011, s. 18).

Endüstriyel peynircilikte tuzlama işlemi tat ve aroma elde etme bilinci ile yapılır. Yöresel peynirlerin yapımına bakıldığında genellikle çiğ süttten yapıldığı görülür. Çiğ süttten elde edilen peynirler ısıtılma işlemine tabi tutulmadığından içinde var olan patojen mikroorganizmalar ölmemektedir. Bundan ötürü çiğ süttten elde edilen peynirlerin mikrobiyolojik açıdan sağlıklı olması için 1 aydan aşağı olmamak üzere salamuraya ya da kuru tuzlamaya bırakılması gerekir. Her ne kadar teorik olarak 1 aylık süre uygun görülse de uygulamada en az 3 ay salamurada ya da tuzlamada bekletilmesi daha uygundur. Peynirlerde yapılan tuzlama işlemi hem peynirin tadını ve lezzetini güzelleştirmek hem de mikroorganizmaları öldürmek maksadıyla yapılır. Bu şekilde yapılan tuzlamanın peynirin yapısını da etkilediği görülür (Doğan, 2011, ss. 33).

3.5.3. Tulum Peyniri

Türkiye'nin Trakya bölgesi dışında kalan her bölgesinde üretilen tulum peyniri, Anadolu kültürünü en iyi ifade eden peynirlerden sayılmaktadır. Taze peynirin tuzlanma aşamasından sonra deri ya da toprak kaplar içerisinde bekletilerek direncinin

yükseltilmesi tekniği, en eski sayılan peynir saklama ve bekletme tekniğidir. Geleneklerden devam edegelen koyun ya da keçi derilerinden imal edilmiş tulumlar içinde muhafaza edilmesinin yaygın ismi ‘tulum’dur. Deriden yapılan tulum ve toprak kapların kullanımı günümüzde pek yapılmamaktadır, bunun yerine genellikle plastikten yapılan kapların kullanıldığı görülmektedir (Türk Tarım ve Orman, 2021).

Tulumlarda peynir saklama işinin esas mantığı, peynirin konulduğu kapta sıkıca bastırılması ile hava almasının önlenmesidir. İyice bastırılan peynir çok iyi bir şekilde kabında saklanarak ve kap ters çevrilmek suretiyle serin bir yerde muhafaza edilmektedir. Bu şekilde saklanmasının amacı ortamın nemli ve sıcaklığının uygun olmasıdır.

Kuru tulum peynirlerinin üretimi daha çok Doğu, Güney, İç ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinde yapılmaktadır. İzmir’de tulum peyniri olarak bilinen ve bir bakıma yöresel olmaktan çıkan salamura tulum peynirlerinin ise Ege bölgesinin kıyı civarındaki yerleşim yerlerinde yapılmaktadır. Tulum peynirleri daha fazla üretildiği yerlerde, o yöreye göre değişik isimlerle belirtilmektedir. Bu durumda; en yaygın olarak tanınan tulum peyniri Erzincan (Şavak) tulum peyniridir. Her bölgenin kendine özgü tulum peyniri yapılış yöntemleri bulunmaktadır. Bu yöntemler aynı zamanda bölgelerin kültürünü de ifade eder. Tulum peynirleri salamura, kuru ve küflü olmak üzere gruplandırılmaktadır (Sert ve Akın, 2008, ss. 717-720).

Kuru tulum peynirleri genel olarak Erzurum, Tunceli, Erzincan, Elazığ ve Bingöl ile Akdeniz bölgesinin toros yaylalarında üretilip tüketilmektedir. Adana tulumu, Erzincan tulumu, Çorum kargı, Mersin bezde, Antakya çörekotlu çömlek kuru tulum peynirciliğın yapıldığı önemli yerler olarak gösterilebilir. En önemlisi de Erzincan yöresinde Savak aşiretine mensup vatandaşların yapmış olduğu Şavak tulum peyniridir. Orta Asya’dan Anadolu’ya gelen Türk kabilelerinin, hayvansal sütleri korumak için deriler içerisinde ve havadar yerlerde beklettikleri bir geleneğın varlığına rastlanmaktadır. Şavak konargöçerleri bugün bile eski geleneklerini sürdürerek en güzel tulum peynirlerini üretmektedirler.

Genel olarak Bingöl, Erzincan, Elazığ, Erzurum, Tunceli ve Erzurum yaylalarında tüketimi yapılan Şavak peyniri, konargöçerlerin yaptıkları bir tulum peyniri türüdür. Kıl keçisinden yapılan tulumlarda ve nemli mağaralarda muhafaza edilen ve üç ay kadar

bekletilen bu peynirler tüketime hazır hale gelmektedir. Tulum peynirini üreten Şavaklar yaşamlarını devam ettirebilmek için küçükbaş hayvancılıkla uğraşmaktadır. Aynı zamanda günümüze kadar konargöçer yaşamlarını sürdürmektedirler (Türk Tarım Orman, 2021).

Taze peynirden kuru tulumlar elde edilmektedir. Taze peynir parçalandıktan sonra tuzlanır yoğurt, kaymak, tereyağı eklenerek tulumlara basılmak suretiyle elde edilir. Bazı tulum çeşitleri de kekik, zahter, çörekotu aroması ve keskin kuru baharatların basılması sonucu üretilmektedir. Olgunlaşma süreci başka peynir çeşitlerine göre en uzun olan peynir çeşididir. Sıcaklığın düşük, nem oranının ise yüksek olduğu mağara ve mahzen usulü depolarda 3 ayla 1 yıl arasında bir süre dinlendirilmesi ile istenen tat elde edilmektedir. Aroma ve tadının iyi olmasının esas kaynağı peynirin içine basıldığı derinin özelliğindedir (Kiraz, 2019, ss. 14-29).

Genelde ısıtılmadan ve yağlı sütlerden üretildiği için tadı keskin ve asidik olmaktadır. Tereyağına benzer aroması, gözeneksiz, dağılmayan bir yapısının olması ve kreme benzeyen beyaz görünümü en bariz özelliğidir (Sert ve Akın, 2008, ss. 717-720).

Trakya bölgesi dışında, Türkiye'nin her bölgesinde üretimi yapılan tulum peynirleri hem üretim hem de üretim sonrasındaki şekillendirme ve bekletme süreleri açısından farklılıklar göstermektedir. Tulum peynirleri üretildiği bölgeye göre değişik isimler almaktadır. En çok bilinen tulum peynirleri Erzincan (Şavak), Çimi, Divle ve İzmir (salamura) tulum peynirleridir. Ege bölgesinde İzmir, Manisa ve Aydın illerinde tulum peyniri üretimi yapılmaktadır. Bunların en iyi bilineni İzmir tulum peyniri olduğu için bu bölgede üretilen tulum peynirlerine İzmir tulum peyniri denilmektedir (Büyükyörük ve Soyutemiz, 2010, ss. 81-87).

Yöresel olarak en çok bilinen peynirlerden bir başka çeşit de küflü peynirlerdir. Genel olarak süt ve süt ürünlerinin pazarlandığı yerlerde bariz bir şekilde satılmaktadır. En fazla bilinen küflü peynirlerin Konya küflü peynirleri olduğu söylenebilir. İsteğe bağlı olarak daha çok koyun sütünün küflü peynir yapımında kullanıldığı durumu söz konusudur. Elde edilen peynirler oluşturulurken tuzlanır ve bez torbaların içinde suyunun geçmesi için bekletilir. Sonra elde edilen peynirler tercihe uygun şekilde parçalanır ve deri tulum ya da naylon torbalarda iyice bastırılarak soğuk hava depolarında 2-3 ay

bekletilerek olgunlaşması sağlanır. Olgunlaşan peynirler oda sıcaklığında, uygun bir depoda ya da mahzende 15-20 gün bekletilerek küflenmesi sağlanmış olur (Durlu Özkaya ve Gün, 2007, ss. 496-497).

Siirt'te tulum peyniri üretimi yapılmaktadır. Ancak nadir olarak üretildiği için marka olarak öne çıkmamıştır. Peynir yapmak için kullanılan süt temizlik kurallarına uygun bir şekilde hazırlanmış olmalıdır. Sadece peynirin tadına bakarak peynirin kaliteli olup olmadığı bilinmez. Bu nedenle peynir alırken, peynirin görünümü, sıcaklığı, tadı, kokusu ve dokusunun bütünsel olarak kendini göstermesi gerekir.

3.5.4. Siirt Battaniyesi

Anadolu'da kültürel geçmişin mühim bir kısmını oluşturan dokumacılık, gelişmiş teknolojiye rağmen köklü geçmişe sahip varlığı ile geçmişin izlerini günümüze kadar devam ettirmektedir. Yapılan araştırmalar ile birçok yerleşim yerinde o yerleşim yerine ait dokuma örneklerine rastlanılmaktadır (Atalayer ve Usluca, 2011, s. 209).

Geçmişin dokuma örneklerine sahip yerlerden bir tane de Siirt ve çevresinde dokumacılığı yapılan Siirt battaniyesidir. Anadolu'daki geleneksel dokumacılık faaliyetlerinin en göze çarpan özelliği yapılan ürünlerin özgün olmasıdır. Özgünlük yapılan dokumalara verilen isim ile kendini göstermektedir. Mesela; Siirt battaniyesi, özgünlüğünü lif özelliği ve bunun yanında yer isminin kullanılmasından almaktadır (Tunçel, Taşkıyan ve Er Kuzu., 2020, ss. 47-60).

Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin kesiştiği bir yerde kurulmuş olan ve yerleşiminin M.Ö. 3000 yıllarına kadar geçmişe dayandığı belirtilen Siirt kentinin, kuzey ile güney kesimlerinde varlık gösteren medeniyetlerin, kültürlerinin gelişmesinde etkide bulunduğu düşünülmektedir (Özgen ve Karadoğan, 2009, ss. 63-64). Yapılan araştırmalar ve arkeolojik çalışmalardan elde edilen bulgular incelendiğinde; yöredeki dokumacılığın bölgedeki uygarlıklardan etkilendiği ve buna bağlı olarak dokumacılığı geliştirdiği söylenebilir (Tütüncüler, 2006, ss. 141). Öbür taraftan, Güneydoğu Anadolu ile Doğu Anadolu'nun bir bölümünde dokumacılığa dair günümüzdeki izler incelendiğinde, dokumacılıkta Siirt civarındaki yerleşim yerlerinin ilkler arasında yer aldığını belirtmek mümkündür.

Anadolu’da günümüze kadar yapılan arkeolojik çalışmalar sonucu, en eski dokuma örneklerine Diyarbakır Çayönü tarihi yerleşkesinde M.Ö. 6650-6350 yıllarında karaca boynuzundan şekillendirilen orak sapı üzerindeki bir çalışmada rastlanılmıştır (Tütüncüler, 2006, ss. 137-148). Bundan farklı olarak Siirt ve Mardin yörelerinde eski zamanlardan beri, Ankara keçisinin yetiştirildiği ve Sümer medeniyetinin eski dönemlerine ait verilerinden Sümerler’in o zamanlarda keçi besledikleri dile getirilmektedir (Tamur, 2003, s. 198).

Cumhuriyet Dönemindeki Siirt isimli yayın incelendiğinde Siirt’te hayvancılığın yaygın bir şekilde yapıldığı görülür. Osmanlı dönemine ait tahrir kayıtlarının incelenmesinden de dokumacılığın var olduğu görülmektedir. Siirt ve çevresinde 19. yüzyılda her evde dokumacılığın yaygın bir şekilde yapıldığı ve el sanatları arasında en çok dokumacılığın yapıldığından söz edilmektedir (Demir, 2016, ss. 64-65).

Siirt battaniyesinin yapım hikayesi ilk defa Abdülhalik Renda’nın Bitlis’te bir ziyaret esnasında gördüğü dokumalardan etkilenmesi ile başlamıştır. Cumhuriyet yönetiminin sivil mimarlarından olduğu kabul görmüş M. Abdulhalik Renda Siirt ilinde mutasarrıflık yapmıştır. Abdülhalik Renda’nın mutasarrıflık yaptığı dönemde Siirt ilinde yünden aba yapan ustalar bulunmaktadır. M. Abdülhalik Renda bu ustaların varlığını görür ve Bitlis’e bir geziye çıktığı sırada, 1856 yılından beri bölgede misyonerlik faaliyetleri için gelen Dominiken papazlarının Cizre-Zaho tiftiğinden tamamen doğal olan renklerden yapılmış halılarına rastlar. M. Abdülhalik Renda Siirt’te döndüğünde hemen Ahmet isimli tanıdığı bir dokumacının yanına gider ve kendisinden aba dokumacılığının nasıl yapıldığı hakkında bilgi edinir.

Sonra kendisine abalardan farklı battaniye tarzı yapılmasını istemektedir. Ahmet usta da istediği şekilde dokumaları yapar. Renda yapılan dokumaları meclis-i idare odasında kullanmaktadır. İdare azaları da yapılan battaniyeleri çok beğenmişler ve Rumeli’den getirildiğini düşünmüşlerdir. Renda yapılan bu battaniyelerin Siirt’ten temin edildiğini belirtir. Tabi kimse battaniyelerin Siirt’te yapıldığına inanmaz. Bunun üzerine orada bulunan azaların hepsini dokumacı Ahmet’in dokuma dükkanına götürür. İşte ondan sonra abacı Ahmet usta ve onu gören diğer bütün aba ustaları için Siirt battaniyesinin esas üretim serüveni başlamış olur (Demirci ve Sayarı, 2018, s. 136).

Siirt Battaniyeleri Standardı isimli başka bir yayında, Siirt'te 1914 senesinden evvel 30 cm boyunda dokunan ve sonra da tüylendirilen aba ile kalpak yapıldığından söz edilmektedir. Siirt'te mutasarrıf olarak görev yapan Mustafa Abdulhalik Renda'nın girişimi ile yapılan dokumaların yan yana dikilmesi ile battaniye haline getirilmesinden de söz edilmektedir. Aynı zamanda bu yayında Siirt battaniyelerinin ilk defa 1937 senesinde İsveç'e ihraç edildiği belirtilmektedir (Gürtanın, 1971, ss. 1-32).

Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü 2 Mart 1948'de Siirt'te geldiğinde Siirt battaniyesinin geliştirilmesi için talimat verir. Cumhuriyet dönemiyle beraber Siirt battaniyesinin dokumacılık alanında geliştirildiği *Cumhuriyet Döneminde Siirt* adlı yayında dile getirilmektedir. Şerif Demir'in, *Cumhuriyet Döneminde Siirt* isimli kitabında, Siirt ilinde 1965 senesinde 200 dokuma tezgâhının bulunduğunu, yine 1965 yılında 120 ton tiftik tütünün işlenerek 35.000 battaniyenin üretildiğini ve Türk Standartları Enstitüsü (TSE) "Siirt battaniyeleri" adıyla elde edilen dokumalara belli bir standart oluşturmak amacı ile, 24 Ocak 1972 tarihinde Siirt battaniyesinin resmi olarak tescil edildiğinden söz edilmektedir (Demir, 2016, ss. 64-67).

Siirt battaniyesi olarak tarif edilen bu dokumalar sadece Siirt ilinde üretilmemektedir. Başka yerleşim yerlerinde de dokuma faaliyetinin yapıldığını araştırmalardan ve günümüzdeki var olan örneklerden bilmekteyiz. Mesela; Robert Cobcroft'un "Woven Felt" isimli eserinde, Siirt battaniyesi olarak tarif edilen dokuma ürününün İran'ın batısı ile güneybatısı ve Kuzey Irak'ta da üretildiğinden bahsedilmektedir. Yine Cobcroft, günümüzde Siirt battaniyesi ismi ile dokuması yapılan battaniyenin, büyük ihtimalle iki bin seneden önce Kuzey Irak ile İran bölgelerinde yapıldığı ve daha sonra da Siirt kültürü ile harmanlanarak son üretim yeri Siirt'te, Siirt battaniyeleri olarak öne çıktığından söz edilmektedir (Cobcroft, 2011).

Siirt ve civarındaki yerleşim yerlerinde, Ankara keçilerinin (tiftik keçisi) beyaz ve renkli olan tüylerinden abalar ve battaniyeler yapılmaktadır. Günümüzde de Siirt battaniyesi ihracı yapılan önemli el dokuması olarak öne çıkmaktadır (Aytaç, 1982, s. 172). John Wertime, Siirt battaniyelerinden bahsetmiştir. Siirt battaniyelerinin Türkiye'nin güney doğusunda yer alan Siirt ilinde üretildiği, keçi kılının doğal renklerinin kullanıldığı ve Siirt battaniyelerinin tüylendirilmesinde kullanılan tarağın da yabani tarla

çiçeği denilen bitkinin görsellinden esinlenerek yapıldığı belirtilir (Wertime, 1998, ss. 98-100).

Siirt battaniyesinin standarta göre; çözgü ipliklerinin pamuk, atkı ipliklerinin tiftik ve örgü şeklinin bezayağı şeklinde olması gerektiği belirtilmektedir (Gürtanın, 1971, s. 15). Dokumacılıkta çok eski tarihlere uzanan bir geçmişe sahip olan Siirt ilinde 2005 tarihinde 135 civarında Siirt battaniyesi dokuyabilen tezgahın bulunduğu bahsedilmektedir (Seçkin, 2006, s. 258). Siirt ilinde 1995 senesinde 30 bin civarında Ankara (tiftik) keçisinin varlığı söz konusu iken, 2012 senesine gelindiğinde bu sayı 2-3 bin seviyelerine kadar düşmüştür (Ayhan, 2017, ss. 154-162). Siirt bölgesinde yapılan hayvancılık desteklemelerine bağlı olarak, 2002’de 7.750, 2018’de 16.037 ve 2019’da 15.066 baş tiftik keçisi varlığı tespit edilmiştir (Siirt Tarımsal Yatırım Rehberi, 2021).

Yapılan araştırmalarda 2018 tarihi itibari ile Siirt ilindeki dokuma tezgâhı sayılarının azaldığı, günümüzde piyasada sadece tiftik tüyü ile dokuması yapılan battaniyelerin çok maliyetli olmasına bağlı olarak, satışların yapılamadığı ve bundan dolayı da tiftik malzemesi ile sentetik elyaf karıştırılarak üretimin yapıldığından bahsedilmektedir (Yalçın Beşen, 2020, s. 24).

‘Kültürel ve Ekolojik Bir Miras: Siirt Battaniyesi’ isimli yayında, Siirt battaniyesi üreten geleneksel atölye sayılarının 2019 yılında 70 civarında olduğu, usta çırak ilişkisine dayanan battaniye üretiminin, gençlerin de ilgi göstermemesine bağlı olarak ortadan kalkma riski taşıdığı belirtilmektedir. Siirt battaniyesi kültürel ve aynı zamanda ekolojik bir özellik taşıdığından son senelerde yeniden ilgi görmeye başlamıştır. Bundan dolayı battaniyeciliğin Siirt’in ekonomik olarak kalkınmasına katkı sunacağı ve Siirt battaniyesinin dokumacılığını yaşatmada hayli mühim bir rol alacağı ifade edilir (Alkan, 2019, ss. 147-161).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü’nün çalışmaları kapsamında Bilgi ve Belge Merkezi, Halk Kültürü ve Somut Olmayan Kültürel Miras Siirt’te bulunan geleneksel el sanatları ustalarını kayıt altına almaktadır. Dokumacılık sanatının gelecek kuşaklara aktarılması ve Siirt iline ekonomik katkı sağlaması için Siirt Üniversitesi El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi’nce çalışmalar sürdürülmektedir. Siirt merkezde, Siirt battaniyesinin ustalar eli ile yapıldığında aslına

uygun olarak ürünlerin elde edildiği görülmektedir. Bugün Siirt battaniyesinin üretimi ciddi anlamda gerilemiştir. Bu durumun esas sebebi tiftik keçisi üretiminin azalmasına bağlı tiftik bulmanın zorlaşması ve sentetik ürünlerin fazla ve ucuz olarak piyasada bulunmasıdır. Bu durumda tiftik keçisinin üretiminin desteklenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda orman koruma politikasında ele alınan kararların Ankara keçisinin üretimini olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir (Daşkıran ve Koluman, 2015, ss. 25-38).

Siirt Battaniyesi, pamuk ve Ankara keçisinin tüyünden tedarik edilen tiftiğin kullanılması ile yapılan yerel bir dokuma ürünüdür. Bu dokumanın özelliği üretim sisteminden gelmektedir. İki çerçevesi olan ahşap tezgahlar kullanılır, dokuma sonrasında da bir yüzeyi tüylendirilir ve taranarak desen özelliği kazandırılan geleneksel bir dokuma tekniği şeklinde ifade edilebilir. Siirt battaniyesi 3 esas merhaleden sonra son şeklini alır. Bu merhaleler; dokuma, tüylendirme ve son aşama denilebilecek desenlendirmedir. Dokuması yapılan yerin ismini alan ve kullanıldığı duruma göre isimlendirilen, Siirt battaniyesi nadir sayılan üretim yerlerinin varlığı ile de karşı karşıyadır. Buna rağmen dokumanın geleneksel işlem aşamalarına bağlı kalınacak şekilde üretilmektedir. Üretiminin ilk zamanlarında battaniye olarak üretilmişse de sonraki zamanlarda yer yaygısı, seccade, çanta, yelek ve yatak örtüsü gibi farklı ürünler olarak da üretildiği görülmektedir (Erdoğan ve Jirousek, 2005, s. 216).

3.5.5. Siirt Seccadesi

Siirt ve çevresinde yapılan düz dokumaların en mühim sayılan özelliği, Anadolu'da çok yaygın olan motif çeşitleri ile benzer izlerinin olmasıdır. Genellikle motif ve kompozisyonlar, bilhassa Van, Erzurum, Hakkari ve Kars illerinde üretilen dokumalarla benzerlik arz eder.

Üretilen bu dokumaların büyük oranı, seccade, semer örtüsü, çocuk ve eşya için kullanılan çantaların kullanım amacına yönelik yapılmıştır. Bilhassa küçükbaş hayvancılığın fazla yapıldığı Siirt yöresinde dokumacılığa dayalı kültürün yaygın bir şekilde kendini gösterdiği söylenebilir. Bununla beraber yün boya işleminde doğal boya kullanılmaktadır. İlk zamanlar geleneksel yöntemlerle yünden iplik elde edilmekte iken, sonraki zamanlarda teknolojik gelişimlere bağlı olarak hazır iplikler kullanılmıştır. Tabii ki dokuma alanında da gerçekleşen ilerlemeye bağlı olarak bazı kolaylıklar sağlanmıştır.

İlerleme ile beraber geleneksel yöntemlerle gerçekleşen dokumacılık unutulmaya yüz tutmuştur. Son yıllarda destek projeleri ile açılan kurslar ve teşvikler ile yeniden canlandırıldığı görülmektedir (Aksoy, 2013, ss. 273-281).

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma, yaylacılık faaliyetlerinin sorunlarını ve çözüm önerilerini belirlemek için görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonucu görüşmecilerden elde edilen veriler betimlenerek yorumlanmıştır. Bu veriler şu şekilde sunulmuştur:

4.1. “YAYLACILIK FAALİYETLERİ KAPSAMINDA NELER YAPILMAKTADIR?” SORUSUNA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Yaylacılık faaliyetleri kapsamında neler yapılmaktadır? şeklindeki alt problem saha çalışmasında görüşmecilere; “Yaylacılık faaliyetleri kapsamında neler yapmaktasınız? Kısaca çalışmalarınızdan bahseder misiniz?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve görüşmeciler tarafından verilen cevaplar yorumlanarak aşağıda belirtilmiştir.

E1: Yaylacılardan, şehir içinde besicilik yapan konargöçerler (yaylacılardan) büryan etini kasaplar aracılığı ile tedarik ediyoruz. Yaylacılar olmazsa bu kaliteli eti bulmamız çok zorlaşır. Dolayısı ile yaylacılar sayesinde biz de işimizi yapıyoruz.

E2: Yaylacılık yapmıyorum. Ama yaylacılardan peynir alıyorum. Yaylacılar sayesinde gelir elde ediyoruz. Her şey zincirleme şeklinde devam ediyor. Yaylacıların peynirlerine çeşitli otlar katarak halka sunuyoruz ve gelir elde ediyoruz. Yaylacılara aynı zamanda giyim, gıda, ilaç, yakacak odun gibi ihtiyaçlarını karşılayarak karşılığında kendi peynirlerini satın alıyoruz. Peynirci olarak peyniri kendim alıyorum. Bu durum zor olmaktadır. Her gün bunun için herekol, faraşın gibi yaylalara gidip geliyorum.

E3: Yaylacılardan tiftik alıyoruz. Nisan-mayıs aylarında alınıyor. Daha önce tonlarca tiftik almaktaydık (tiftik yünü). Şimdi 200 kg bile alamıyorum. Tiftik keçisi kalmamıştır. Yani çok azalmış ve buna bağlı olarak işlerimiz durma noktasına gelmiştir.

E4:Yaylalardan gelen peynirleri millete satıyoruz. Vatandaş bizden bu şekilde yararlanmaktadır. Esnaf olarak peynir, tereyağı, kurut, lor satmaktayız. Bir esnaf olarak bizim işimiz tamamiyle yaylacılara bağlıdır. Yani yaylalara çıkan hayvan sahipleri

sayesinde biz de işimizi yapıyoruz.

E5: Yaylacılık yapan yetiştirici insanlardan peynir, tereyağı alıyoruz. Aldığımız bu ürünleri piyasada satıyoruz. Kısaca yaylacılar sayesinde bizler iş yapıyoruz. Onlar üretim yapmazsa biz iş yapamayız.

T1: Yaz aylarında hayvancılık yapan yaylacılar, hayvanlarını doğal ortama arazilere ve yaylalara bıraktıklarından dolayı yaz aylarında yem, arpa ve buğday satışlarında büyük bir oranda geri çekilmeler, azalmalar oluyor. Hayvansal yemleri (arpa, yem, buğday, saman) direkt olarak birinci elden Gaziantep yem fabrikasından temin ediyoruz. Ürünlerimizi direkt olarak, yaylacılık faaliyeti gösteren hayvan sahiplerine satıyoruz.

T2: Yaylacıların hayvanlarını yaylaya götürmede nakliye işi yapıyoruz. Genellikle ilkbaharda yaylaya götürme işi yapıyoruz. Kışlağa dönerken daha az iş yapıyorum. Bunun nedeni arazinin dönüş vaktinde uygun olmasıdır. Hava şartları için. (Hava şartlarının uygun olmasından dolayı kışlağa yaya dönmenin daha kolay olduğu ifade edilmiştir). Sadece sezonluk yaylacılardan faydalanıyoruz. Bu sezon bittiğinde normal nakliye işlerine devam ediyoruz. (Nakliyeci olan T2 yaylalara çıkışta ve yayladan kışlağa dönüşte hayvan taşımacılığı yaparken bu sezon bitiminde başka nakliye işleri yaptığını belirtmektedir).

T3: Arpa, yem saman tedarik yapıyoruz. Göçerler yaylaya çıktığında arpalarını saklıyoruz. Kışlağa döndüklerinde kendilerine veriyoruz. Yılın 12 ayı bu işle meşgulüz. Yem, arpa ve samanı Siirt, Batman, Ş. Urfa, G. Antep ve Diyarbakır gibi çevre illerden tedarik ediyoruz. Çiftçilerden alınan yem, saman ve arpalar direkt yaylacılara satılmaktadır. Yetiştiriciler ile yaptığımız iş birbirine bağlı yapılmaktadır.

T4: Kış mevsiminde daha çok küçükbaş hayvancılık yapan yaylacılara yem satmaktayız. Yemleri G. Antep, Adıyaman, Mardin gibi çevre illerden tedarik ediyoruz. Süt yemi, besi yemi, buzağı büyütme yemi, kuzu toklu yemi satmaktayız. Bu ürünleri yaylacılık faaliyeti yapan hayvan sahiplerine satıyoruz. Bu yem ürünlerini Siirt ilçelerinde bulunan bayilerimiz aracılığı ile bazen de direkt satış yapmaktayız. Bu şekilde hayvancılık yapan yetiştiricilere satıyoruz.

T5: Koyunları ve keçileri yaylaya ve il dışına taşımada görev alıyoruz. Mayıs-haziran aylarında yaylacıları yaylaya götürüyoruz. Kışlağa dönüşte az işimiz olmaktadır. Sadece yaylaya götürmede işimiz olmuyor. Kışın bile başka illere satımlık hayvanları taşıma işi yapıyoruz. Bu yaptığımız taşıma işlerinin geneli hayvancılık yapan insanların hayvanları olmaktadır.

Y1: Koyun, keçi ve tiftik keçisi beslemekteyiz. Tiftik keçisi bölgede az olmasına rağmen 200-300 küçükbaş besliyorum. Bitlis, Van ve Muş yaylalarına çıkmaktayız. Kışlak olarak da Baykan ziyaret beldesi, Erüh tarafı ve yine Şırnak Güçlükönak zaman zaman kullandığımız kışlaklardır. Güvenlik sorunu yoksa yaylalara yaya çıkıyoruz. Sorun varsa nakliye araçları ile yaylaya çıkıyoruz. Yaylaya çıkışlarımız mayıs ayının ortalarına doğru sıcaklıklardan dolayı yaylaya çıkıyoruz. (Sıcaklıkların başladığı mayıs ortalarına doğru yaylalara çıkıldığı belirtilmektedir). Kışlağa dönüş ekim ayı boyunca devam ediyor. Yayla bulmada yaylaya yakın köyün köy heyeti ile görüşülür karara bağlanır. Kışlak da bu şekilde belirleniyor.

Y2: Koyun ve keçi yetiştiriyoruz. Bunlardan daha iyi verim elde etmek için yaylalara çıkıyoruz. Yılın mayıs ayı gibi Muş'un Bulanık Yaylası'na gidiyoruz. Yaylaya çıkışlarda nakliye araçlarına koyunlarımızı yükleyerek çıkıyoruz. Çıktığımız yaylanın yakınındaki köyün içinde yaşayan yayla sahibine gidip mera ücreti için anlaşılıyor. Sonra hayvan sevk evraklarını ve ilgili jandarmadan izin alarak çıkıyoruz. Gittiğimiz yaylada çadırda yaşıyoruz. Hayvansal üretimimizi bu şekilde sağlıyoruz.

Y3: Yaylacılık kapsamında koyun ve keçi yetiştirmekteyiz. Hayvanlarımızdan daha iyi verim elde etmek için yaylalara çıkıyoruz. Eskiden Muş Hâce Reş (Muş ili sınırlarında yöresel bir yayla ismi) Yaylası'na çıkıyorduk. O yaylada iyi bir gelir elde ediyorduk. Sebebi budur; orada yarısı açık yayla yarısı ormanlık ve ikinci sebebi yayla toprağı yumuşak olduğu için ormanı da meşe ağacı da aynen o toprak gibi yumuşak olduğunu ve üçüncü sebep o meşe ağacı içinde çok güzel otlar yetişmektedir. O yaylaların hayvanları ot bakımından çok iyi kilo alıyorlardı. Aynen sütü de fevkalade fazla ve verimli oluyor. Şimdi de aynı yaylalara gidiyoruz. Ama eski yayla kadar verimli değildir. Güvenlik nedeniyle bazı yaylalar yasak olduğu için o eski yaylaları bulamıyoruz. Hem süt, hem et ve hem yavru verimi eskisi gibi olmamaktadır. Mayıs ayında yaylaya çıkıyoruz. Kasım ayında da kışlağa dönüyoruz. Gidişte hayvan nakliye araçları ile gidiyoruz. Dönüşte yaya

dönüyoruz. Yaylaya çıkarken zarar ve ziyan vermemek için bağ ve bahçelere ve meralara nakliye araçları ile gidiyoruz. Dönüşte zarar ziyan verecek bir durum olmadığı için yaya dönüyoruz. Başka bir sebepte dönüşte gebe hayvanlar gelinmiyor icabında düşük yapar. Bundan dolayı yaya dönülmektedir. Yaylaya çıkmadan önce yayla yakınındaki yayla sahipleri ile görüşülüp ve kiralanarak ayarlanıyor. Her sene tarım ve jandarmadan ve mülki amirden izin alınarak çıkıyoruz yaylaya. Sonra Valilik komisyonlarına ücret yatırılarak gidiyoruz. Kışlak ise kendimize ait olduğu için sıkıntı yaşamıyoruz.

Y4: Yaylacı olarak Bitlis yaylalarına gidiyoruz. Eskiden tiftik keçisi de beslemekteydik. Ama şimdi koyun keçi yetiştiriciliği yapıyoruz. Eskiden yaya olarak hayvanlarımız ile beraber yaylalara çıkarken şimdi nakliye araçları ile gitmekteyiz. Dönüşte kışlağa dönerken yaya geliyoruz. İlkbahar aylarında hayvan yavrularının küçük olması ve köylünün arazilerinde bulunan mahsüllere zarar vermemek için nakliye araçları ile gidiyoruz. Gideceğimiz yaylaların yanındaki köy muhtarı ve bağlı olduğu jandarma karakoluna bilgi vererek ve önceden izin alarak gidebiliyoruz. Çıktığımız yaylada hayvan başı vergi veriyoruz.

Y5: Koyun ve keçi beslemekteyiz. Bitlis'te bulunan yaylalara gidiyoruz. Yaylalara küçükbaş hayvanlarımız ile beraber yaya gitmekteyiz. Bazen güvenlik sorunu olduğunda nakliye araçlarıyla yaylaya çıkıyoruz. İlkbahar mevsiminin ikinci ayından sonra yaylalara çıkıyoruz. Sonbaharın son ayında kışlağa dönüyoruz. Önce gidilecek yaylanın yanında bulunan köyün muhtarı ile görüşerek yaylada yer buluyoruz. Kışlak kendi köyümüz olduğu için kimseyle görüşmeye gerek olmuyor.

Y6: Koyun, keçi ve tiftik keçisi yetiştiriciliği yapmaktayız. Yaylacılık kapsamında Bitlis yaylalarına mayıs ayı ortalarında göç etmekteyiz. Hayvan nakliye araçları ile yaylaya çıkıyoruz. Kışın gelmesine doğru kışlağa yaya ve hayvanlarımızla beraber dönmekteyiz. Önceden çıkacağımız yaylayı devlet yetkililerine ve yayla civarındaki köylüye bildirerek ve ayarlayarak ancak yaylaya gidebiliyoruz.

Y7: Koyun keçi besliyoruz. Bitlis ve Muş yaylalarına gidiyoruz. İlkbahar mevsiminde mayıs ayında genellikle nakliye araçları ile yaylaya gidiyoruz. Sonbaharın ekim ayı ortaları gibi kışlağa dönüyoruz. Yaylayı kiralayarak ve daha önceden yayla yakınındaki muhtarla görüşerek ayarlıyoruz. Kışlak ise kendimize aittir. Faaliyetlerimizi

bu şekilde devam ettiriyoruz.

Y8: Koyun ve keçi beslemekteyiz. Bu hayvanlarımızdan iyi verim elde etmek için yaylalara çıkıyoruz. Her yıl mayıs başı gibi yaylalara çıkmaktayız. Bitlis yaylalarına çıkıyoruz. Nakliye araçları ile çıkmaktayız. Daha önceden yayla sahibi ile görüşüp yayla ayarlanıyor. Yayla sahiplerine ve jandarmaya bilgi vererek izin alarak gidebiliyoruz.

Katılımcılardan; E1, E2, E4, E5, T1, T3, T4, Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7 ve Y8 yılın her mevsiminde yapılan yaylacılık faaliyetlerinden doğrudan etkilenmektedir. Şöyle ki yılın her mevsiminde işini sürdüren E1, yaylacılık faaliyetleri sayesinde iş yaptığını belirtmektedir. Yazın en güzel eti yaylacılık faaliyetlerinden elde ettiği gibi kışın da yine yaylacılık faaliyetleri sonucu üretimi yapılan hayvanların besiye verileninden en güzel olan et ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirterek, yaylacılık faaliyetleri sayesinde iş yaptığını dile getirmektedir. E2, E4, E5, kodlu görüşmeciler yazın aldıkları peynirleri yaz boyunca yaş sattıkları gibi salamura yapıp yeni sezon peyniri çıkana kadar bu işlerini sürdürerek işlerini icra etmektedirler. T1, T3 ve T4 kodlu görüşmeciler yaz boyunca sürekli yem, arpa, saman vb. hayvansal yemleri tedarik ederek yaylacılık kapsamında faaliyet gösteren yetiştiricilere kış hazırlığı için çevre illerden ve duruma göre daha uzak illerden yem stoklaması yapmaktadırlar. Kış mevsiminde stoklanan yemler satışa sunulmaktadır. Kalan diğer zamanlarda da yapılan yem işi için pazarlama işi ve tedarik konusunda sürekli bir uğraş olduğu görülmektedir. Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7 ve Y8 kodlu görüşmecilerin yaz aylarına doğru yayla ayarlamaya çıktıkları, ayarlanan yaylalara göç ettiği, üretim yaptığı ve kışlağa dönüş hazırlığı yaptıkları görülmektedir.

Yetiştiricilerin kışlak bulmak, kışlağa dönüş ve kış ayları için yem tedarik etme gibi işlerle yılın 12 ayı sürekli bir uğraş içerisinde oldukları görülmektedir. E3, T2 ve T5 kodlu görüşmecilerden E3, yılın ilkbahar mevsiminde şayet varsa tiftik keçisinin yününden mevsimsel olarak işini sürdürmektedir. Yılın geri kalan zamanlarında yaylacılık faaliyetinden asgari düzeyde etkilenerek işini sürdürmektedir. T2 ve T5 kodlu görüşmeciler yaylacılık faaliyetlerinin ilkbahar ve sonbahar mevsiminde yaylacılık faaliyetlerinden kısmen etkilenmektedir. Yaylaya çıkış yayladan dönüş zamanları dışında il içine veya il dışına yapılan hayvan satışları için özellikle kurban bayramında nakliye işini sürdürdükleri görülmektedir.

Yaylacılık kapsamında yapılan çalışmalar ile ilgili görüşme sağlanan esnaf, tedarikçi ve yetiştiricilerin tamamının birbirlerinden karşılıklı ekonomik getiri sağlayan çalışmalar içerisinde oldukları ve birbirlerinden doğrudan etkilendikleri görülmüştür. Siirt ilinde yapılan yaylacılık faaliyetlerinin esnaf olarak tabir edilen kesimi aslında geniş bir iş alanını kapsamaktadır. Bu iş alanlarından kısaca bahsedilecek olursa; dükkânında peynir satıcılığı yapan bir esnaf kitlesi olduğu gibi yetiştiricilerin ürettiği peynirleri esnafa kadar getiren mandıracılar, marketlerde yöresel peynir satışı yapan market sahipleri ile dükkân, market ve mandıracılara peynir sağlayan aracı bir kesim ticaret erbabı peynir ürününün alım satımı noktasında bir iş icra etmektedir. Yine esnaf kesimi içerisinde yer alan Siirt battaniyesi ve seccadesi üreticileri yaylacılık faaliyetlerinde bulunan yetiştiricilerin yetiştirdikleri tiftik keçisinin yününden kültürel değeri olan ürünleri piyasaya sunarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Lokantalarda yetiştiricilerin yaylalarda beslemiş oldukları doğal beslenmiş küçükbaş hayvanların etlerinden, büryan kebabı, Siirt kebabı ve haşlama gibi yemekler vatandaşa sunularak lokanta sahiplerinin ve yanındaki çalışanların bir iş imkânı yakaladıkları görülüyor.

Yaylacılık faaliyetlerinde bulunan yetiştiricilerin kış mevsiminde hayvanlarını iyi besleyebilmeleri için tarım sektörünün gelişmesi gerekmektedir. Tarım sektörü hayvansal yem ihtiyaçlarını karşılamak için arpa, buğday ve saman gibi hayvansal yemler üretir. Üretilen yemler yem sanayinin gelişmesini sağlar böylelikle oluşan ticari sistem içerisinde çok sayıda insan için bir uğraş alanı yaratılmış olur. Yaylacılık faaliyetlerine bağlı yetiştiricilerin sürülerini yaylalara çıkarmaları ve yayladan inmeleri de hayvan nakliyesi gerçekleştiren bir grup insan için bir uğraş alanı olmakta ve bahsedilen nakliyeciler hem Siirt ilinde hem de Türkiye'nin gerektiğinde her iline kesimlik hayvan nakliyesi gerçekleştirerek nakliye işini sürdürmektedir. Yetiştiriciler genellikle çok nüfuslu ailelerdir ve bu aile bireylerinin hemen hemen hepsi hayvancılıkla uğraşarak kendi işlerini yapmış olmaktadır. Bazen de büyük sürü sahipleri olan yetiştiriciler hayvanları için çobanları yanlarında çalıştırarak başka insanlar için bir çalışma alanı yaratmış olmaktadır. Bu pencereden bakıldığında görüşmecilerin işlerinin devamlılığı için yaylacılık faaliyetlerinin yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

4.2. “YAYLACILIK FAALİYETLERİNİN EKONOMİYE KATKISI NEDİR?” SORUSUNA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkısı nedir? şeklindeki alt problem saha çalışmasında görüşmecilere; “Yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkısını nasıl değerlendirmektesiniz?” şeklinde sorulmuş ve görüşmeciler tarafından verilen cevaplar aşağıda belirtilmiştir.

E1: Siirt ekonomisi hayvancılığa dayanmaktadır. Yaylacılık eli ile peynircilik Siirt ekonomisine katkıda bulunuyor (Yaylacılıktan sağlanan peynirlerin Siirt ekonomisine katkı verdiği belirtilmektedir). Hayvancılık 1 numara olarak ekonomiye katkıda bulunur. Fabrika yok, kasaplar yayladan getirdikleri küçükbaş hayvanları bizlere sunmaktadır. Tereyağı, postlar (hayvan postları), sakatat, battaniyeciler (tiftik keçisinden elde edilen) yaylacılar eli ile ekonomiye katkılarıdır şeklinde düşünülebilir. (Yaylacılık vasıtası ile yetiştiricilerin üretmiş oldukları tereyağı, hayvan postları, sakatat ve Siirt battaniyelerinin ekonomiye katkı sağladığı belirtilmek istenmiştir).

E2: Ekonomiye katkısının var olduğunu düşünüyorum. Mesela ürettikleri peynir ile büyük paralar dönüyor. Bu paralar da gıda, sebze, ilaç giyim olarak piyasada alış verişe dönüyor. Bu durum da ekonomiyi canlandırıyor. Soğuk hava depolarında sakladığımız peynirler bu esnaflara katkı sağlıyor (soğuk hava depoları esnafı). Aynı zamanda vatandaş da bizden aldığı peynirleri bu tür yerlere bırakıyor (soğuk hava depolarına). Bu üretilen peynirler ilimiz dışında İstanbul gibi büyük şehirlere gönderiliyor. Bu durum da otobüs firmalarına ve kargo firmalarına büyük katkılar sağlıyor. Bidon satıcıları, şehir içi taksiciler, tablacılar (el arabası nakliyecileri) da bu faaliyetlerden kazanç elde etmektedir.

E3: Daha önce tiftik yünü aldığımız için durum iyiydi. Şimdi tiftik yünü olmadığı için işlerimiz durma noktasına gelmiş. Yaylacılık faaliyetleri ekonomiye çok katkı sağlıyor. Ama eskisi gibi tiftik keçisi beslenmediğinden bizim işler iyi gitmiyor.

E4: Bir vatandaş olarak peynirden, etten, yünden, kuruttan millet faydalaniyor. Bölgenin çoğunluğu hayvancılıktan geçimini sağlıyor. Yaylacılardan aldığımız peyniri getiren araçlardan alarak işletip, hem buradaki vatandaşlarımıza hem de İstanbul, Mersin, Adana gibi birçok ille sevk ediyoruz. Bu durumun ekonomiye çok katkısının olduğunu düşünüyorum.

E5: Peynirci olarak fayda görüyoruz. Yayla sahibi fayda görüyor kira karşılığı. Nakliyeciler bunlardan fayda görüyor yaylacılardan (yetiştiricilerden). Yemci, arpacı, veteriner, çoban, gıda gibi kesimler fayda görüyor. Kasaplar yaylacılık kapsamında fayda görüyor. Kışın konaklarken yaylacılar köy halkı kışlık kiradan (mera kirası) dolayı fayda görüyor. Bu bahsedilen kesimlerin hepsi ekonomik fayda görüyor yaylacılık yapanlardan.

T1: Yaylacılık faaliyetlerinin coğrafi konum ve çevresel faktörlerden dolayı, ekonomiye direkt olarak pozitif yönlü katkılarının olduğunu düşünüyorum. Hayvancılığın; kasaplara, peynircilere, yemcilere, süt ve süt ürünleri satan her şirkette direkt ya da dolaylı olarak katkısı bulunmaktadır. Dolayısıyla; yaylacılığın, memleketimiz Siirt ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde aktif olarak etkisinin olduğunu düşünüyorum.

T2: Tabii ki yaylacılığın ekonomiye katkıları söz konusudur. Çünkü peynir, yün, et, süt gibi hayvansal ürünler Siirt ekonomisine ve Türkiye genelinde ekonomik katkısı söz konusudur. Mesela kurban bayramında çok sayıda küçükbaş Türkiye geneline sevk ediliyor.

T3: Siirt'imiz için ekonomik faaliyetlerinden en iyi alandır. Yaylacılık faaliyetleri işimizi direkt etkilemektedir. Esnaf, giyim, veteriner (ilaç) gibi toplumun hemen hemen her kesimi etkilenmektedir. Özellikle peynir mevsiminde para akışı ve ekonomik canlılık artıyor. Siirt ekonomisi tahminen %60-70 oranında yaylacılıktan karşılanmaktadır (T3 kodlu görüşmecinin kişisel düşüncesine göre yaylacılık faaliyetleri Siirt ekonomisine %60-70 oranında katkıda bulunmaktadır).

T4: Yaylacılık faaliyetlerine bağlı piyasada daha çok et ve süt ürünlerini tedarik edebiliyoruz. Yaylacılık faaliyetleri sayesinde nakliyeciler, aradaki komisyoncular, hayvancılık yapanlar, kasaplar bu sayede ekonomik gelir elde etmiş oluyorlar. Yaylacılık faaliyetleri, birçok iş ve iş kolunu etkilemekte Siirt ekonomisinin büyük bir payını oluşturmaktadır.

T5: Yaylacılığın ekonomiye çok büyük katkıları vardır. Kamyoncular, yakıt satanlar, et, süt ve peynir alıcıları yaylacılardan fayda görmektedir. Bizler nakliyeciler olarak yaylaya çıkmalarda ve inmelerinde yararlanıyoruz. Aslında Siirt için çok önemli

bir iş yapılmaktadır. Bu faaliyetler ekonomimize çok fayda veriyor.

Y1: Hayvancılık kapsamında et, süt, peynir, tereyağı, yün tüm bu ürünler ekonomiye kazandırılıyor. Çok çilekeş bir faaliyet olmasına rağmen ekonomiye katkısı çoktur. Araç nakliyecileri, peynirciler, yayla ve kışlak sahipleri, yem satıcıları, arpa, saman satıcıları, devlete verilen vergiler, mera paraları, çobanlar, tüm bu kesimler ekonomik katkı görüyor. Yine kasaplar, büryan esnafı, lokantalar gibi esnaflarda faaliyetlerimizden ekonomik olarak katkı görüyor.

Y2: Öncelikle yaylaya çıkışlarımız hayvan nakliye araçları ile oluyor bu durum da nakliyecilere ekonomik yarar sağlıyor. Peynir, tereyağı, yün, kasaplık ve kurbanlık etleri piyasaya satıyoruz. Bu durumdan çok esnaf ekonomik katkı görüyor. Hayvan bakımı ve beslemesi için tuttuğumuz çobanlar ekonomiye katkı sağlıyor. Tarım komisyonuna ve köylüye verdiğimiz mera parası ekonomiye katkı sağlıyor. Kışlakta köy bizim olduğu için mera ücreti vermiyoruz. Ama kış boyunca 300 bin lira gibi yem, saman, ilaç, arpa ücreti ödemiş oluyoruz. Tüm bu harcamalar ekonomiye katkı veriyor.

Y3: İyi bir yaylada bol süt bol et hayvanın yavruları, iyi gelişir ve bunlar piyasada iyi para eder. Bu şekilde ekonomiye katkı sunar (Verimli bir yaylada beslenen hayvanların yüksek verimlerinin olacağı ve bu duruma bağlı olarak da ekonomiye katkı sunacakları belirtilmek istenmektedir). Peynir kilosu 25 liraya satılıyor bize ekonomiye katkıdır. Etin kilosu 45 lira bu da ekonomiye bir katkıdır. Yaylaya çıktığımızda nakliyeciler faydalaniyor. Peynircilik yapan mandıracılar ekonomik katkı görüyorlar. Kışlağa döndüğümüzde esnaf, yem satıcıları, lokantacılar tüm bu kesimler ekonomik fayda görüyor. Yaylada yakın şehir esnafları sebze, şeker gibi her türlü ürünleri satarak ekonomik gelir elde etmektedir.

Y4: Yaylacılığın ekonomiye katkısı oluyor. Şöyle ki peynir, süt, et, tereyağı, yün bu ürünlerin hepsi ekonomiye kazandırılıyor. Kasaplar, kebab esnafı, büryan esnafı, yem satıcıları, nakliyeciler, yayla sahipleri tüm bunlar ve daha sayamadığım bir sürü meslekler yetiştiriciler sayesinde ekonomik bir gelir elde ediyorlar. Hayvan tüccarları, kurban bayramlarında kasaplar ve vatandaşlar bizlerden ekonomik katkı görüyorlar. Ben tutmuyorum ama hayvan sayısı fazla olan kişiler çobanlar tutmaktadır. Bu durumda ekonomiye katkı veriyor (Hayvan sayıları fazla olan yetiştiricilerin hayvanlarına çoban

olarak istihdam etikleri kişilerin, istihdam bakımından ekonomiye katkı sundukları ifade edilmek istenmektedir).

Y5: Peynir, yün, canlı kuzu, erkek olanlarından ve keçilerin erkek olanları bir yaşını doldurduktan sonra besicilere satıyoruz. Bundan geçimimizi sağlıyoruz. Aynı zamanda hayvanlarımıza yem alıyoruz. Yaptığımız işten peynirciler, besiciler, kasaplar, veteriner (bahsedilen grupların ekonomik katkı elde ettiği belirtilmek istenmiştir), yünleri de yorganlarda kullanmak için vatandaşa satıyoruz. İlbaharda nakliyeciler yaylaya çıkarken faaliyetlerimizden kazanç sağlıyorlar. Köylüye otlatma ücreti veriyoruz yararlanıyorlar bu şekilde. Bazen de hayvanlarımıza çoban buluyoruz bu durumların hepsi ekonomiye katkı veriyor.

Y6: Yaylacı olarak, peynir, süt, tereyağı, yün, et, post (hayvan postu) gibi ürünleri elde ediyoruz ve bu ürünleri piyasaya sürüyoruz. Bu durumda ekonomiye katkı sağlıyor. Yaptığımız faaliyetlerden esnaf, vatandaş, araç nakliyesi sağlayıcıları, peynirciler bir zincirleme şeklinde çok kişi faaliyetlerimizden ekonomik gelir elde etmektedir. Sürülerimiz için çobanlar, ürettiğimiz hayvan etleri, büryan esnafına, kasaplara ve bizler tiftik keçisinin üretimini yaptığımız için Siirt seccade ve battaniye yapımına katkı veriyoruz.

Y7: Peynirdir, ettir, tereyağıdır tüm bunlar ekonomiye katkı veriyor. Peynir, tereyağı et gibi ürünler üretiyoruz. Başta ailemizin temel geçimi hayvancılıktır. Yaptığımız hayvancılık sayesinde kasaplar, nakliyeciler, mandıracılık yapanlar, yem sahipleri, yayla sahipleri, lokantalar, kısaca halkın birçok kesimi yaptığımız işten ekonomik olarak fayda görmektedir. Bazen hayvanlarımıza baksınlar diye çoban tutmaktayız. Bu şekilde de insanlar bizden fayda görmektedir. Ekonomik açıdan (yetiştiricilerin istihdam etikleri çobanların ekonomiye katkı sağladığı belirtilmek istenmektedir).

Y8: Kuzu, oğlak ve keçilerimizin bir kısmını yıllık satıyoruz. Yaylacılık faaliyetleri kapsamında peynir, süt, et, yün üretiyoruz ve piyasaya sunuyoruz. Yaylaya çıkarken nakliye araçları ile çıkmaktayız, hayvanlarımız için satın aldığımız arpa, saman gibi yemler için ekonomiye katkı veriyoruz. Mera sahiplerine verdiğimiz mera ücretleri kişilere katkı sağlıyor. Kışlakta da yine mera ücretleri veriyoruz. Tüm bu ödemeler

ekonomiye katkı veriyor.

Görüşmecilerle sahada yapılan görüşmelerde; yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkıları konusu sorulduğunda; verdikleri yanıtlarının ortak çıkarımının, gerçekleştirilen faaliyetlerin Siirt ekonomisine çok büyük oranda katkı sağladığı yönünde olduğu görülmüştür. E1 kodlu görüşmeci, Siirt ekonomisinin hayvancılığa dayandığını belirtmiş. Siirt ilinin ekonomik getiri bakımından, birinci sırasında yaylacılık faaliyetlerinin olduğunu söylemiştir. Siirt ilinde fabrikaların olmadığını dolayısı ile yaylacılık kapsamında yapılan hayvancılığın yerel ekonomideki yerinin ve öneminin çok büyük olduğunu belirtmektedir. E2 kodlu görüşmeci; yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye büyük katkılarının olduğunu belirtmekte, yaylacılık kapsamında elde edilen hayvansal ürünlerin ekonomiye büyük bir canlılık getirdiğini ve çok sayıda ticari faaliyet gösteren iş sahiplerinin yapılan yaylacılık faaliyetlerinden ekonomik anlamda olumlu yönde etkilendiğini belirtmektedir. T2 kodlu görüşmeci; yapılan yaylacılık faaliyetlerinin Siirt ve Türkiye ekonomisine katkı sağlayacak kadar mühim bir faaliyet olduğunu belirtmektedir. T3 kodlu görüşmeci de yapılan yaylacılık faaliyetlerinin Siirt ekonomisi için gerçekleştirilen en iyi faaliyet olduğunu belirtmekte. Her kesimin bu faaliyetlerden etkilendiğini dile getirerek, kişisel kanaatine göre Siirt ekonomisinin %60-70 gibi bir oranda yapılan yaylacılık faaliyetlerinden olumlu yönde etkilendiğini belirtmektedir. Yapılan saha çalışması ve literatür araştırmasından da belli bir istatistiki etkiye oranına rastlanılmamış ancak faaliyetlerin ekonomik katkılarının olduğu söylenebilir.

Y1 kodlu görüşmeci; yaylacılık kapsamında elde ettikleri hayvansal ürünlerin ekonomiye kazandırıldığını belirtmektedir. Yapılan çalışmalarından bahsederken, yetiştiriciliğin zorlu bir yaşam olmasına rağmen ekonomiye çok büyük katkılar sunduğunu, yaptıkları faaliyetlerden araç nakliyecilerinin, peynirci esnafının, yem satıcılarının, kasap, büryan ve lokantacı esnafının çok büyük ekonomik katkı gördüğünü belirtmektedir. Aynı zamanda verilen mera vergilerinin de ekonomiye katkı sunduğu dile getirilmektedir. E3 kodlu görüşmeci, Siirt seccadesi ve battaniyesi üreticiliği yapmaktadır. İşini sürdürmesi için bölgede daha önce yetiştiriciliği günümüze göre daha fazla olan tiftik keçisinin bugün yeteri düzeyde olmamasından yakınmaktadır. Buna rağmen yaylacılık faaliyetlerinin genel anlamda Siirt ekonomisine büyük katkılar sağladığını belirtmektedir.

Görüşmecilerin tamamının küçük ifade farklılıkları ve bakış açıları olmasına rağmen, yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkıları konusunda pozitif yönde görüş bildirdiklerini söylemek mümkündür. Özellikle peynirci esnafı yetiştiricilerin ürettikleri peynirleri Siirt iç piyasasında ve Türkiye'nin başka illerinde varlık gösteren vatandaşlara ulaştırarak büyük bir ekonomik hareketlilik gerçekleştirmektedir. Siirt için çok önemli bir kültürel değer olarak görülen Siirt battaniyesi ve seccadesi üreticisi olan esnaflar da ekonomik bir gelir elde etmektedirler. Tabi tiftik keçisinin yönünden elde edilen battaniye ve seccadeler tiftik keçisinin az olmasından kaynaklı istenilen düzeyde üretim sağlanamamaktadır.

Yetiştiriciler yaylalarda doğal bir şekilde besledikleri hayvanlarından peynir, süt ve et gibi önemli ürünler elde etmektedirler. Elde edilen bu ürünlerden etin lokantalarda Siirt büryanı, Siirt kebabı ve haşlama olarak tüketilmesi ekonomi için çok önemli bir katkı olarak değerlendirilmektedir. Siirt için çok mühim yöresel yemek olarak görülen büryan kebabı yaylalarda özenle beslenmiş küçükbaş hayvanlardan elde edilmektedir. Kasaplar, hayvan tüccarları, deri sektörü, lokanta işletmecileri, battaniye ve seccade üreticileri ve peynirci esnafı yaylacılık faaliyetleri sonucu ekonomik faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Siirt ilinde yapılan hayvancılığın sürdürülmesi için bilhassa kış mevsiminde hayvansal yem ihtiyacının hayli fazla olduğu bir durum söz konusudur. Gerekli seviyede yem ihtiyacının karşılanması için de tarımın iyi gelişmesi gerekmektedir. Çünkü gelişen tarımla beraber buğday, arpa, saman gibi hayvansal yemler üretilerek yetiştiricilerin hizmetine sunulması gerekiyor. Tarımın gelişmesi beraberinde iş gücü ihtiyacını doğurmaktadır, elde edilen tarımsal ürünlerin piyasada satılması için nakliye ve yem sanayicilerine işçiye ve ticaret yapan bir kesime ihtiyaç olmaktadır işte tüm bunların gerçekleşmesi ile Siirt ekonomisi için bir hareketlilik ve iş imkânı yaratılmış oluyor. Yine yetiştiricilerin yaylalara çıkışlarında ve yaylalardan inişlerinde nakliye işi gerçekleştirenlerin ekonomik bir kazanım elde ettikleri söylenebilir.

Yetiştiriciler yaylada ve kışlakta mera sahiplerine belli ücretler ödeyerek çevredeki insanlar için ekonomik bir gelir kapısı olmaktadır. Tüm bu bahsedilenlerle beraber, Siirt ilinde esnaf, tedarikçi, yetiştirici olarak faaliyet gösteren paydaşların ve bunlardan dolayı veya doğrudan etkilenen başka iş sahiplerinin yaylacılık faaliyetlerinden doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomik bir kazanım elde ettiklerini söylemek mümkündür.

4.3. “YAYLACILIK FAALİYETLERİ SÜRECİNDE NE TÜR SORUNLARLA KARŞILAŞILMAKTADIR?” SORUSUNA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Yaylacılık faaliyetleri sürecinde ne tür sorunlarla karşılaşılmaktadır? şeklindeki alt problem saha çalışmasında görüşmecilere; “Faaliyetlerinizi gerçekleştirirken ne gibi sorunlarla karşılaşmaktasınız?” şeklinde sorulmuş ve görüşmeciler tarafından verilen cevaplar aşağıda sunulmuştur.

E1:Yaylacılar olmazsa kışın iş yapamayız. Yayladan getirilen hayvanlar ile besicilik yapılıyor, biz de bu besi hayvanlarını kasaplardan tedarik etmekteyiz. Yayladan bizlere gelene kadar fiyatlar artıyor etlerin. Zaman zaman yaylacıların hayvanlarına yaptıkları aşılarda belli bir süre beklemeden kesime göndermeleri etlerin acımsı bir (belli bir kısım) bölge haline gelmesine neden olmaktadır. Bu bizim için sorun olmaktadır.

E2: Yer sıkıntımız var. Yaylacılara yaptığımız ödemelerde sıkıntı çekiyoruz. İş yerlerimizin olduğu sokaklar ve caddeler daha temiz tutulursa işlerimiz daha iyi olur. Temizlik sorunu bulunmaktadır. Fiyat belirlemede birlik olunmadığı için sorun yaşıyoruz (peynirciler arasında).

E3: Tiftik keçisinin az olması bizim işimizi kısıtlıyor. Vatandaş hakiki tiftik bulamadığından dolayı işimiz aksıyor. Elyaf ve kuzu yünü karışık şekilde seccade ve battaniyede kullanıldığı için fazla satış olmuyor. Yani tiftik keçisinin azlığından dolayı çok sorun yaşıyoruz.

E4: Peynirci olarak bize ait bir yerin olmasını istiyoruz. Yüklü miktarda peynir aldığımızdan dolayı, nakit sıkıntısı çekiyoruz. Günlük gelen peynir (yaz mevsiminde) tüketemediğimiz için mecburen soğuk hava depolarına atıyoruz. Bundan dolayı nakit sıkıntısı çok oluyor. Yayladan aldığımız peynir çok fire (%30-35) verdiği için maliyeti yükseliyor, satmakta sıkıntı çekiyoruz.

E5: İl dışından fabrikasyonla yapılan peynir, tereyağı işimizin en yoğun olduğu ayda Mayıs-Haziran gibi piyasaya sürüyor. Bu durum son derece olumsuz yönde peynirciyi ve vatandaşı etkiliyor. Anlatacağım o ki bu durumlar bizim için sorundur.

T1: Madde madde yazmam gerekirse; ilk olarak,

1. Teslimat sırasında ürünlerimizi, kışlakta olan konargöçerlere mevsimsel ve ulaşım sorunlarından dolayı sıkıntı yaşamaktayız.

2. Konum itibariyle, çalıştığımız alan dar ve depolama konusunda sıkıntı çekmekteyiz.

T2: Yaylaya hayvan götürürken Tarım İl Müdürlüğünün verdiği izinlerde sıkıntı çekiyoruz. Bazen il dışına da nakliyecilik yaptığımızda (küçükbaş) hayvanlara ait sağlık raporu ve küpelerden dolayı sıkıntı yaşıyoruz. Yakıt pahalılığından dolayı ücretlerimiz yetersiz kalıyor. Nakliye araçları ile yaylalara çıkmakta zorluk yaşıyoruz. Aynı zamanda köylülerde bizlere kolaylık sağlamadığı için indirmelerde sorun yaşıyoruz. Hayvan indirirken (Nakliye araç sahipleri yetiştiricilere ait hayvanları her yerde indiremediklerini, uygun yerler için de köylülerin izin vermemesine bağlı sıkıntı çektiklerini ifade etmek istemektedir).

T3: Ödemelerin gecikmesi, ulaşım sorunları yani çevre illerden yem, arpa, saman gibi ürünlerin tedarik edilmesi sıkıntı oluyor. Ayrıca yaylacıların sarp yerlerde konaklamalarına bağlı ulaşım sıkıntısı oluyor. En çok sorun yaşadığımız mevsim yaylacıların kışın kışlağa geldiklerinde yoğun taleplerini karşılamakta zaman zaman problem oluyor. Tabi biz bunu iş yaptığımız için sorun olarak görmüyoruz. Ama yollar kışlaklara yapılmış olsa bizim için sorun olmayacaktır. Ulaşımına bağlı sorun yaşıyoruz.

T4: Güvenlik sebebiyle yaylacılık faaliyetleri sekteye uğramaktadır. Bu durum bizleri de olumsuz yönde etkiliyor. Kışlakta zor yerlerde bazen yerleşimleri olduğu için yem ulaştırmada ulaşım sorunu yaşamaktayız. Hayvancılık desteklenmelidir ki biz de artan hayvan sayısına bağlı fazla yem satmış olalım. Çünkü işimiz hayvancılığa bağlıdır.

T5: Bizler nakliyeciler olarak hizmet sunuyoruz. Yakıt konusunda sorunlarımız var. Yakıt pahalı bu durum işimizi yapmakta bizlere sorun oluyor. Yaylacıların hayvanlarını taşıdığımızda küpe ve izinler konusunda sıkıntı çekiyoruz. Yaylacılar ulaşımın iyi olmadığı yaylalara çıktığı için zaman zaman yollardan dolayı zorluk çekiyoruz. Yayla yollarının sorunu vardır.

Y1: Yayla yasakları bizleri olumsuz etkiliyor. Hayvanlarımız çok ölüyor (yaylaya çıkılmadığı durumlarda sıcaklara bağlı hayvan ölümleri olmaktadır). Yaylacılık faaliyetleri kapsamında beslediğimiz hayvanlar milli sermayedir. Destek olunması gerekmektedir. Nakliye araçları ile giderken çok sıra bekliyoruz. Hayvanlarımız telef oluyor ve çok masraflıdır. Yaylalarda köylüye verdiğimiz yayla paraları bizleri sıkıntıya sokuyor. Hem yaylada hem kışlakta iki defa köylüye ve tarıma mera ödemesi yapıyoruz. Bu durum ve yayla yasakları bizim için büyük sorundur. Nakliye araçlarına başka hayvanlar bindirildiği için, hayvan hastalıkları yayılıyor. Bunlar bizim için sorundur (Nakliye araçları ile bölgede bulunan çok sayıda hayvan sürüleri taşınmakta ve sonrasında da araçlar yeterince temizlenmediğinden dolayı hayvanlar arasında hastalıkların yayıldığı durumu belirtilmek istenmektedir).

Y2:Yayladan dönerken güvenlikten dolayı yaya gelmemiz sıkıntı oluyor. Araçlarla da gelemiyoruz, hayvanlarımız gebe olduğu için yavru düşürür. Ana yoldan da trafikten dolayı yasak durumu bize sıkıntı oluyor. Yayla yakınındaki köylüler fazla mera ücreti alıyorlar ve bizlere daima zorluk çıkarıyorlar bundan dolayı sıkıntı çekiyoruz. Yetiştirici desteklemeleri yetersizdir. Çünkü mera ödemeleri nakliye ve yem giderlerimiz çok fazladır. Bu durumların yeterince desteklenmemesi bizim için sorundur.

Y3: Birinci sorunumuz güvenlik gerekçesiyle her yayla serbest değil bu bizim için sorundur. Yayla serbest olsaydı ekonomiye daha çok katkı olurdu. Siirt'te kışlaklarda fıstık bağları meraları daraltmış yeterli mera alanlarının olmaması bir sorundur. Güvenlik nedeniyle kışlağa dönüşlerde arazinin her güzergâhı serbest olmadığından bazen trafik sorunu ile karşılaşmamız bir sorundur.

Y4: Çok sorunumuz bulunmaktadır. Mesela bazı yayla yakınındaki köylüler ayrıyeten mera parası istemektedirler. Köyde nerdeyse herkes para talep ediyor. Vermediğimizde yalan yanlış şikâyetlerde bulunuyorlar jandarmaya sonra sıkıntı çekiyoruz. Bu durumlarda hayvan üretimimizi olumsuz etkiliyor. Kışlakta hayvanlarımıza yem, saman pahalılığı sıkıntıdır. Bazen zarar da ediyorum. Yem ve yayla tedarikinden bizlere yetkililerce destek verilmesi yeterli düzeyde değil sıkıntıdır. Güvenlik gerekçesiyle yaylaya çıkış ve dönüşlerde sıkıntı çekiyoruz.

Y5: Güvenlik nedeniyle ilkbaharda yaylaya geç çıkıyoruz. Bu durum süt verimini

düşürüyor. Hem köylüye hem de tarıma mera ücreti vererek sıkıntıya düşüyoruz. İki defa ücret ödemek zorunda kalıyoruz. Tarıma küçükbaş başına 7 TL köylüye de yerine göre 40-45 TL ödüyoruz. Yaylaya çıkarken güvenlik nedeniyle mecburen nakliye araçları ile gidiyoruz. Bu durum hem maddi hem de hayvanlarımızın araçta ezilmeleri söz konusudur (maddi külfet ve hayvanların ezilmeleri riski belirtilmek istenmiştir). Sonbaharda kışlağa döndüğümüzde gebe hayvanlarla araçla döndüğümüzde hayvanlarımız yavru atıyor. Bu durum emeğimizi boşa çıkarıyor. Karayolunda gelemiyoruz, dağ yollarında da güvenlik nedeniyle gelemediğimiz için sorun yaşıyoruz.

Y6:Yaylaya çıkarken araç nakliyecilerine çok yüklü ödemelerimiz oluyor. Çoban ve sağım işi için eleman bulmakta sorunlarımız var. Bu işle tüm aile fertleri ilgileniyor bu da çocuklarımızın eğitimini olumsuz etkiliyor. Yaylada, kışlakta elektrik, su ve ulaşım sorunlarımız olmaktadır. Konakladığımız yerler geçici olduğu için barınma sorunlarımız oluyor. Yaylaya çıkarken ve dönüşte güvenlik gerekçesi ile sıkıntı çekiyoruz. Güvenlik nedeniyle yayla bulmakta sıkıntı çekiyoruz. Yem, arpa ve saman fiyatlarının yüksek olması sorundur.

Y7: Yayla bulmakta sorun yaşıyoruz. Nakliye aracı bulmakta sorun yaşıyoruz. Yaylaya çıkarken ve inerken kışlağa güvenlik nedeniyle sorun yaşıyoruz. Rahat gidip gelemiyoruz. Mera için yaylalarda köylüye yüklü olarak verdiğimiz ücretler bizim için sorundur. Yaylada elektrik, su sorunu yaşıyoruz. Hayvancılığın yeterli düzeyde desteklenmemesi sorundur. Çünkü az hayvan beslenmiş oluyor. Meraların yeterli olmaması da ayrı bir sorundur.

Y8: Ailenin tüm fertleri bu işle meşgul olmaktadır. Bundan dolayı da çocuklarımız zaman zaman eğitimlerinden geri kalıyorlar, çok zahmetli bir uğraştır bunun için de çok sıkıntılar çekiyoruz. Tüm bu zorluklara rağmen herhangi bir sigortamızın olmaması sorundur. Yayla bulmak, çoban bulmak ve köylüler genellikle bizler için sorun olmaktadır. Yaylaya çıkarken nakliye araçlarını bulmak ve nakliye için gerekli izinler bizleri çok uğraştırmaktadır. Bunlar bizim için sorun olmaktadır.

Görüşmecilere yaylacılık faaliyetlerinin gerçekleşmesi sürecinde karşılaşılan sorunlar konusu sorulduğunda; görüşülen kişilerin yaylacılık kapsamında gerçekleştirilen işlerinin farklılıklarına bağlı olarak herkesin kendi özelinde sorunları olduğu görülmüştür.

E1 kodlu büryan esnafı, yetiştiricilerin hayvanlarına yapmış oldukları aşından hemen sonra hayvanı kesime vermelerinin aşısı yapılan bölgede ette acı bir tat oluşturduğunu bu durumun da müşteri memnuniyeti açısından kendileri için sorun teşkil ettiğini belirtmektedir. E2 kodlu peynirci esnafı, işlerini yürüttükleri mekanlarının darlığından, işlerini yürüttükleri mahallin sokak ve caddelerinin temiz olmamasından ve peynirciler arasında fiyat birliğinin olmamasından yana sorunları olduğunu belirtmiştir. E3 kodlu seccade ve battaniye esnafı, kendi işini tiftik keçisinin varlığı üzerinden sürdürdüğü için tiftik keçisinin yeterli seviyede yetiştirilmediğinden dolayı sorun yaşadığını belirtmektedir. E4 kodlu peynirci esnafı, yeterli büyüklükte ve genişlikte yerlerinin olmamasından, peynir firesine (%30-35) bağlı artan maliyetten yana sorun yaşadığını belirtmektedir.

E5 kodlu peynirci esnafı, fabrikasyonla imal edilen peynirlerin yerli peynirciyi zor durumda bıraktığından dolayı sorun yaşadığını belirtmektedir. T1 kodlu yem satıcısı tedarikçi, yetiştiricilere gerekli yem, saman, arpa gibi hayvansal ihtiyaçları ulaştırmada yeterli düzeyde yol yapımlarının olmamasına bağlı ulaşım sıkıntısı yaşadığını belirtmektedir. Bununla beraber yeterli genişlikte yerlerinin olmamasını ve depolama imkanlarının yetersizliğini sorun olarak belirtmektedir. T3 kodlu yem satıcısı (tedarikçi), satın aldıkları yemler için ödeme sorunları yaşadıklarını, yetiştiriciye yem ulaştırmada ulaşım sorunu yaşadıklarını belirtmektedir. T4 kodlu yem satıcısı (tedarikçi), bölgedeki güvenlik sorununa bağlı yeterli düzeyde hayvan beslenememesine bağlı kendilerinin de müşteri kaybettiklerini ve ulaşımına bağlı sorunlar yaşadıklarını belirtmektedirler. T2 ve T5 kodlu nakliyeciler, yakıt pahalılığına bağlı sorunlarının olduğunu, nakliye esnasında, izinler konusunda ve ulaşımına bağlı zaman zaman sorunlar yaşadıklarını belirtmektedirler.

Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7 ve Y8 kodlu yetiştiriciler genel olarak ortak sorunlar yaşamaktadırlar. Yetiştiricilerin yaşadıkları başlıca sorunlar; güvenlik sorununa bağlı yayla yasakları, nakliye sorunu, ulaşım sıkıntısı, yaylada ve kışlakta köylüye ödenen yüklü mera ödemeleri, hayvancılık desteklemelerinin yeterli seviyede olmamasına bağlı sorunlar olarak belirtilebilir. Bir yetiştirici olarak yetiştiricilerin yaşadıkları sorunları ifade eden Y1 kodlu görüşmeci, yayla yasakları, nakliye araçları sırasını bekleme, nakliye araçlarının masraflı olması, nakliye esnasında hayvan ölümleri, köylülerin yaylada ve kışlakta aldıkları mera ücretleri, nakliye araçlarından geçen hayvan hastalıklarını

karşılaşılan başlıca sorunlar olarak belirtmektedir. Y3 kodlu görüşmeci, güvenlik sorununu, fıstık bağıcılığına bağlı daralan mera sorununu ve yaylaya çıkarken ve kışlağa dönüş esnasında araç trafiğine bağlı sorunlar yaşadığını dile getirmektedir. Y8 kodlu görüşmeci de ailece hayvancılık ile uğraştıkları için eğitimden uzak kalan çocukları için eğitim sorununu, daima bu işle uğratıkları halde herhangi bir sigortalarının olmamasını sorun olarak görmektedir.

Görüşmecilerin tamamı kendi özellerinde yaptıkları işleri ile ilgili belli sorunlar yaşamaktadır. Yaylacılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi esnasında paydaş olan esnaf, tedarikçi ve yetiştiricilerden, yetiştiricilerin tamamının birbirlerine benzer sorunlar yaşadıkları, esnafların birbirinden farklı sorunları olduğu, tedarikçilerin de genel anlamda farklı sorunları dile getirdikleri söylenebilir. Peynirci esnafı kendilerine ait bir peynirci çarşısı ve peynirlerini muhafaza etmek için büyük soğuk hava depolarının olmamasını sorun olarak dile getirmektedir. Yine peynirci esnafı peynir işinin temizlik gerektiren bir iş olduğunu belirterek temizlik işlerinin yeterince karşılanmamasını problem olarak belirtmektedir. Peynirci esnafı çok yüksek tonlarda peynir alımı gerçekleştirdiklerinden zaman zaman nakit sıkıntısı çekmektedir. Yetiştiricilerin daha kaliteli ve fiyesi düşük peynir üretmeleri ve hayvan sağlığının korunması için bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Siirt battaniyesi ve seccadesi üreticileri yeterli seviyede yetiştirilemeyen tiftik keçisinin yününü bulmakta ve bu şekilde işlerini sürdürmekte sorunlar yaşamaktadır.

Nakliye işleri ile uğraşan kesim yakıt pahalılığını, yayla yollarının yetersiz ve düzgün olmamasını ve izinler konusunda yaşadıkları gecikmeleri problem olarak görmektedir. Yem üreticileri tarım ve hayvancılığın yeterince geliştirilmemesinden kaynaklı iş hacimlerinin büyümemesini sorun olarak dile getirmektedir. Yetiştiriciler ise en büyük sorun olarak bölgedeki terör faktörüne bağlı yayla yasaklarını ve mera ödemelerinin kendileri için büyük problem olduğunu belirtmektedir. Farklı sorunlar yapılan işin mahiyetine göre değişmektedir. Aynı işi yapanlar arasında genellikle benzer sorunlar yaşanmaktadır. Söz konusu sorunların yetkililerce giderilmesi ile yaylacılık faaliyetlerine bağlı Siirt ve Türkiye için çok daha iyi ekonomik kazanımların elde edileceğini düşünmek mümkündür.

4.4. “YAYLACILIK FAALİYETLERİNDEN DAHA İYİ EKONOMİK GELİR ETMEK İÇİN BEKLENTİ VE ÖNERİLER NELERDİR?” SORUSUNA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

Yaylacılık faaliyetlerinden daha iyi ekonomik gelir elde etmek için beklenti ve öneriler nelerdir? şeklindeki alt problem saha çalışmasında görüşmecilere; “Yaylacılık faaliyetlerinden daha iyi ekonomik gelir elde etmek için beklentileriniz nelerdir?” şeklinde sorulmuş ve görüşmeciler tarafından verilen cevaplar aşağıda sunulmuştur.

E1: Bir önceki soruda cevap verdiğim gibi aşı yapılan hayvan hemen kesime gönderilmesin. Aracılar olmadan yaylacıların direkt kasaplara hayvanlarını satması bizim için fiyat bakımından daha uygundur.

E2: Devletten hibe veya faizsiz kredi imkânları sağlansa peynirlerimizi daha ekonomik bir şekilde vatandaşa sunarız. Yani hibe ve faizsiz kredi verilmesini öneriyorum. Daha rahat çalışabilmemiz için geniş ve ferah bir yer olmasını istiyorum (Peynirci esnafı yetkililerden geniş ve ferah bir iş yeri talep etmektedir). Peynir üretim tesisi kurulmasında destek sağlansa daha kaliteli ve temiz peynir üretiriz bunun sağlanması beklentimizdir (Peynirci esnafı devlet desteği ile kurulacak tesis sayesinde daha kaliteli ve temiz peynir üreteceğini belirterek peynir üretim tesisi kurulmasını beklemektedir).

E3: Tiftik keçisi bulursa işlerimiz eskiden daha iyi hale gelir. Tiftik keçisinin üretiminin geliştirilmesi gerekir işimiz için daha iyi olur. Hayvancılık yapanlar tiftik keçisi üretmelidir. Keşke devlet tiftik keçisi üretiminde bize destek olsa. Önerilerim bunlardan oluşmaktadır.

E4: Sadece peynircilere ait bir yerimizin olmasını istiyoruz (Peynirci esnafı kendilerine ait soğuk hava depolu ve geniş otoparklı bir peynir çarşısı istemektedir). Bu durumda hem şehir hem de çevre temizliği sağlanmış olur (yetkililerden beklenti olarak ifade edilmiştir). Yayladan gelen peynirler yaylacılar tarafından daha çok sıkılmış olursa, firenin önüne geçilebilir. Bu durumda hem esnaf hem de vatandaş olarak daha iyi fayda görülür. Yetiştiricilerden beklentimizdir.

E5: Peyniri yaptıklarında yaylacılar yetiştiriciler suyu geçene kadar sıklırlar.

Yaylacıların üretilen peynirlerin yağlarını almamaları önemlidir. Bunun için yağlarını almamalarını öneriyorum. Yetkililerden beklentimiz fabrikasyon dediğimiz merdiven altı peynir yapımının engellenmesi gerekmektedir. Bu konu da bizlere yardımcı olsunlar.

T1: Yaylacılarımızın devlet desteği ile desteklenmesi gerekmektedir. Tarımsal faaliyetlerinin, daha fazla üretim ve istihdam ile artması, yaylacılar için uygun ortam ve koşulların sağlanması gerekmektedir. Bizim için (zahireciler ve bayiiler) stok ve depolama, hizmet sektöründe kolaylıklar sağlanmalı nakliye ve büyük fabrikaların desteklenmesi gerekmektedir. Çiftçilik yapan, tarım ve hayvancıların yetkililerce desteklenmesi gerekmektedir.

T2: Yaylaya çıkarken ve şehirlerarası hayvan taşımacılığında küpe ve nakliye izinlerinde yetkililerin bizlere kolaylık sağlamasını istiyoruz. Hayvancılığa destek kapsamında biz nakliyecilere mazot desteği bekliyoruz. Nakliye esnasında gerekli evraklarla ve iş işlemlerle ilgili 7/24 hizmetin sağlanarak nakliye sürecindeki zaman kaybımızın önlenmesini istiyoruz.

T3: Hayvancılık desteklenirse mera alanlarının genişletilmesine bağlı daha çok hayvan beslenecek ve bizler de daha çok satış gerçekleştireceğiz. Hayvancılığın desteklenmesi ve hayvan sahiplerinin de bilgilendirilmesi gerekmektedir. Hayvan üreticilerine besleme ve pazarlama konusunda tarım bakanlığınca desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü işimiz hayvancılığın gelişmesine bağlıdır, bundan dolayı da işimiz gelişir.

T4: Desteklemeler yolu ile hayvan sayılarının artırılmasını önermekteyim. Yetkililerden beklentimdir. Tarım desteklenerek yaylacılara daha uygun fiyatta yem satışlarımız olacak. Dolayısı ile tarım da desteklenmelidir. Yemimiz az olduğu için birçok hayvan sahibine yetişemiyoruz. Bunun için yetkililerin bizlere büyük depo imkânları oluşturmasını istiyoruz.

T5: İşimiz nakliyeciliktir. Bu işimizi yaparken genellikle izinler konusunda çok bekletiyoruz. Bu bekletmelerin olmaması için en azında göç zamanı başladığında mesai dışında bile işlemlerimizin yapılmasının gerçekleşmesini istiyoruz. Hayvancılık desteklenmelidir. Yapılan destekler biz nakliyecilere de mazot desteği şeklinde yapılsın

istiyoruz. Bu şekilde daha fazla hayvancılık yapılır biz de daha çok kazanırız.

Y1: Yaylaların ve yayla yollarının bizlere serbest bırakılmasını istiyoruz. Hayvansal desteklemelerin genişletilmesini istiyoruz. Çünkü çoban masrafı, ilaç masrafı, ailenin bütün fertleri ilgileniyoruz. Büyük hayvansal destekler ve kolaylıklar bekliyoruz yetkililerden. Hem köylüye hem tarıma yaylada verdiğimiz ödemelerin yapılmamasını, bu konuda yetkililerin destek vermesini istiyoruz. Yaylada ve kışlakta elektrik ve su sorunlarımızın giderilmesini yetkililerden bekliyoruz.

Y2: Yayla çıkışlarında nakliye araçları ödemelerinde destek bekliyoruz. Yaylalarda yaptığımız mera ödemelerinde yetkililerin köylüye karşı yanımızda olmasını istiyoruz. Çünkü köylüler bizlerden tarım ödemesi dışında, mera paraları almaktadır. Bu durumun yetkililerce çözülmesini istiyoruz. Bulduğumuz yaylalara yol ve elektrik imkanı sağlanmasını bekliyoruz. Yayla dönüşlerinde genellikle yüklü cezalar yazılıyor. Yaya geldiğimiz için bu anlamda biz üreticilere destek olunmasını istiyoruz. Güvenliğimiz sağlansın ve bizler rahat bir şekilde kışlağa dönebilelim. Biz bunları istiyoruz yetkililerden.

Y3: Yaylaların serbest olmasını beklemekteyiz. Yaylalar serbest olursa hem vatandaş hem devlet büyük bir fayda görür. Çok eski olan arpa piyasada bulunuyor. Yeni mahsul arpa hayvanlar için daha verimlidir. Yetkililerden bunun takip edilmesini istiyoruz. Kışlakta hayvan sahiplerine (yetiştiricilere) ağıl desteği sağlanması beklentimizdir. Aynı zamanda arpa, saman ve yem desteklerinin yapılmasını beklemekteyiz. Eski ürün piyasaya sokulmaması beklentimizdir.

Y4: Yem fiyatları pahalı yetiştiricilere destekler kapsamında sağlansa çok daha iyi üretim sağlarız. Dolayısı ile hayvan desteklerinin genişletilmesini istiyoruz. Kışlakta hayvan barınma desteği istiyoruz. Yetiştiriciler olarak yaylacılık faaliyetlerimizde yetkililerin yaylaya çıkışlarda ve inişlerde bizlere kolaylık sağlamalarını ve köylülerin bizden istediği mera ücretlerinin alınmaması konusunda desteklerini istiyoruz. Bizler üreticiyiz yetkililer bizlere destek olur ve kolaylık sağlarsa çok daha iyi üretim sağlarız. Beklentilerimiz bunlardır.

Y5: Yetkililer yaylacılığı desteklemelidir. Mesela mera vergisini hem tarıma

ödüyorum, büyük bir miktarda da köylüye veriyoruz bunun önlenmesini istiyoruz. Yem desteklemeleri gerekmektedir. Hayvanlarımızın sağlığı için ilaç desteği sağlanmasını istiyorum. Yaylaya çıkarken ve inerken nakliye araçları ile gitmek istemiyoruz çünkü hem pahalı hem de hayvanlarımız zarar görüyor. Güvenliğimiz sağlanarak yaylaya çıkarken ve yayladan inerken yaya gidip gelmek istiyoruz. İlkbaharda güvenliğimiz sağlandığında ve yasak olmadığında Nisan gibi yaylaya çıkarsak süt verimimiz düşmez. Tüm bu belirtilen sorunların giderilmesi önerimizdir. Kışın da köylüye kışlak parası veriliyor (genellikle orman arazisi olduğu halde) bunların önlenmesini istiyoruz.

Y6: Hayvan sayılarının artırılması önerimizdir. Yayla ve kışlaklarda özellikle köylüye yüklü miktarda mera parası ödüyorum. Yetkililerin bu konuda bizlere yardımcı olmasını istiyoruz. Yayla ve kışlaklarımızda barınma ve konaklama sorunlarının giderilmesinin yanında elektrik, su kanalizasyon ve temizlik problemlerinin giderilmesini istiyoruz. Yaylaya çıkarken ve dönerken nakliye desteği, yem desteği ulaşım gibi sorunlarımızın giderilmesini istiyoruz. Güvenliğimiz sağlanırsa yaylaya çıkarken ve inerken yaya gidilmesini istiyoruz. Yem, su teknelerinin yetkililerce karşılanması bize destek olunacağı için iyi olur. Kışın sabit konaklama ve mera imkânı sağlansa daha iyi üretim yaparız. Tarımın nakliye esnasında gerekli işlemler konusunda her zaman ulaşılabilir ve yanımızda olmasını istiyoruz. Geniş hayvansal desteklemeler beklemekteyiz.

Y7: Hayvancılık desteklemelerinin artırılmasını istiyoruz. Mera ve yayla bulmada yetkililerden destek bekliyoruz. Yaylada köy sahiplerine mera ücretlerinin verilmemesini yetkililerden bekliyoruz. Yaylada elektrik, su yol gibi sorunlarımızın giderilmesini bekliyoruz yetkililerden. Nakliye araçlarımızın yetkililerce desteklenmesini istiyoruz. Söyleyeceklerim bu kadardır.

Y8: Yaylalarda elektrik sorunu yaşıyoruz. Hayvansal desteklemeleri yeterli bulmuyoruz. Çünkü yem, nakliye, hayvansal ilaçlar ve mera (yaylada ve kışlakta) ücretlerini karşılamakta çok çok yetersizdir. Güvenlik sorununun sağlanarak gidiş ve gelişlerde (yaylak-kışlak) bizlere kolaylık sağlanmasını istiyoruz. Çünkü araç yolu trafik için sorun, dağ yolu da güvenli olmadığı gerekçesiyle sorun yaşıyoruz. Kışlağa dönerken hayvanlar gebe olduğu için araçlarla da dönemiyoruz. Bu sorunların çözülmesini yetkililerden bekliyoruz.

Yapılan görüşmelerde, esnafların genel olarak, hibe ve faizsiz kredi desteği beklentisi içinde olduğu görülmektedir. Peynirci esnafı yetkililerden kendilerine ait soğuk hava deposu, geniş otoparklı bir çarşılarının olmasını istemektedir. Bu şekilde daha çok müşteri kazanacaklarını ve daha iyi ekonomik kazançlarının olacağını belirtmektedirler.

E1 kodlu büryan esnafı, yetiştiricilerin hayvanlarını hastalıklardan korumak için hayvanlarına yaptıkları aşılarından hemen sonra kesime göndermemeleri gerektiğini belirtmektedir. Çünkü bu şekilde kesime gönderilen hayvanın etinin acımsı bir tat oluşturduğu ve sıkıntı teşkil ettiğini belirtmektedir. E3 kodlu seccade ve battaniye üreticisi, kendi işinin daha verimli hale gelmesi için tiftik keçisi yetiştiriciliğinin yetkililerce desteklenmesini beklemektedir. E5 kodlu peynir üreticisi de yetiştiricilerden, ürettikleri peynirlerinin iyice sıkılmasını ve peynirlerinin yağlarının alınmamasını istemektedir.

Tedarikçilerin genel olarak yetkililerden; yemcilerin ulaşım, depolama ve iyi seviyede yem satım alanlarının olması gerekliliği, tarım ve hayvancılık alanında yapılan faaliyetlerin desteklenmesi yönünde beklentileri söz konusudur. Nakliyecilerin yaylaya çıkışlarında, kışlağa dönüşlerinde ve şehirlerarası nakliye işlerinde cezai sorunlarla karşılaşmamak için resmi işlerini günün her saatinde yapabilecekleri bir imkan beklemektedirler. Nakliyeciler olan T2 kodlu nakliyeciler; yaylaya çıkarken ve şehirlerarası hayvan taşımacılığı yaptığında hayvan küpeleri konusunda ve nakliye izinleri konusunda sıkıntılar yaşadığını belirtmektedir. Bunun için gerekli iş ve işlemler konusunda 7/24 saat hizmet esaslı sağlanarak nakliye sürecindeki zaman kaybının yaşanmamasını beklemektedir.

Yetiştiriciler, yetkililerden genel olarak; yaylaların serbest olmasını istemektedir. Yaylalara çıkış ve yaylalardan inişlerde kendilerine araç trafiğine çıkmadan güvenli yaya yol alacakları bir güzergâh istemektedirler. Nakliye araçları ile yapılan hayvan taşımaları masraflı ve hayvan hastalıklarına davetiye çıkarmaktadır, özellikle dönüşte yavru düşürmeye neden olan nakliye araçları ile yapılan yolculuklar büyük risk ve masraflara neden olmaktadır. Bu nedenlere bağlı olarak yetiştiriciler yaylalara çıkışta ve yayladan dönüşlerde hayvanlarının yaya yol almaları konusunda serbestliğin sağlanmasını beklemektedirler.

Hayvan desteklemelerinin yeterli düzeyde yapılmasını, köylüye ve tarım komisyonlarına verildiği belirtilen mera ücretlerinin kendileri açısından ekonomik açıdan sıkıntı oluşturduğunu belirtmektedirler. Özellikle yaylada ve kışlakta mera ücreti karşılığı olarak köylülerin almış olduğu yüklü ücretlerin ya tamamen kaldırılmasını ya da makul bir düzeyde tutulması için yetkililerin kendilerine gereken desteği sağlayarak sahip çıkmasını istemektedirler. Çünkü meraların hepsi zaten orman arazileridir. Yetiştiriciler bu anlamda köylüye çok yüklü bir şekilde mera ödemelerinde bulunmaktadır ve köylüye verilen bu mera ödemelerinden yetkililerin desteği ile kurtulmayı beklemektedirler. Yaylada ve kışlaklarda kendilerinin ve hayvanlarının ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan ulaşım, elektrik, su gibi sorunlarının da çözülmesi noktasında yetkililerden çözüm beklemektedirler. Yetiştirici olan Y6 kodlu görüşmeci; yaylada ve kışlakta kaldığı süreler için barınma mekânı talep etmektedir. Elektrik, su, kanalizasyon ve temizlik gibi sorunlarının giderilmesini beklemektedir. Nakliye, yem ve hayvanlarının su ve yem teknelerinin destekler sayesinde karşılanmasını beklemektedir. Tarım yetkililerinin hayvan sağlığı ve resmi işlemleri için sürekli ulaşılabilir ve kendilerine yardımcı olmalarını beklediğini ifade etmektedir.

Görüşmecilerin tamamının kendi özellerinde yaptıkları işle ile ilgili belli sorunlar yaşamaktadırlar. Doğal olarak yaşadıkları problemlere bağlı beklenti ve önerileri bulunmaktadır. Yaylacılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde paydaş olan esnaf, tedarikçi ve yetiştiricilerin beklenti ve öneriler konusunda birbiri ile aslında ilişkili ama her kesimin özelinde farklı öneri ve beklentileri olmaktadır. Peynirci esnafı yetiştiricilerin bilinçlendirilerek daha iyi peynir üretiminin sağlanmasını ve işlerini daha iyi yapabilecekleri bir peynirciler çarşının yapılması beklentisi içerisindeyler.

Siirt battaniyesi ve seccadesi üreticisi esnaf ile tedarikçiler de hayvancılığın daha iyi desteklenmesini beklemektedir. Çünkü gelişen hayvancılık sayesinde daha iyi iş yapacaklarını düşünmektedirler. Yetiştiriciler bölgedeki terör olaylarına bağlı yayla yasaklarının yetkililerce halledilmesini istemektedir. Genel anlamda paydaşların beklenti farklılıklarının nedeni yapılan işin kendine özgü olmasından kaynaklanmaktadır. Birbirine en yakın beklentilerin olduğu paydaş kesiminin yetiştiriciler olduğu ve bu kesimin yaylacılık faaliyetlerinin daha verimli ve ekonomiye katkının üst seviyelere getirilmesinde, beklentilerinin karşılanmasının çok önemli olduğu görülmektedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırma verilerinden elde edilen bulgular değerlendirilerek alt problemler çerçevesinde ulaşılan sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Yaylacılık faaliyetleri kapsamında yapılan çalışmaların, Siirt ili için geniş bir kesimi de içine alan ticari bir alan kapsadığı görülmektedir. Yaylacılık faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen çalışmalardan Siirt ilinde esnaf, küçükbaş hayvan tüccarları, kasaplar, peynirciler, hayvansal yem satıcıları, Siirt battaniyesi ve seccade üreticileri, lokantacılar, nakliyeciler, köylüler, besiciler, büryan esnafı, peynirci esnafı, yiyecek ve giyecek satıcıları, veterinerler ve dolaylı olarak da toplumun büyük bir kısmının etkilendiği söylenebilir.

Yaylacılık faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların adeta mihenk taşı olan yetiştiriciler, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine bağlı peynir, tereyağı, kurut, et ve süt gibi ürünler üretmektedirler. Bunun yanında yetiştiricilerin, küçükbaş hayvan besiliği yapanlara ve piyasada kesimlik hayvan tüccarları olarak faaliyet gösterenlere bir çalışma alanı oluşturduğu söylenebilir. Yetiştiricilerin, mevsimsel olarak yaylalara çıkış ve inişleri de Siirt iç piyasasında ve Türkiye'nin başka illerine nakledilen hayvanların ekonomiye kazandırılması noktasında nakliye aracı sahipleri, Siirt ilinde yaylacılık kapsamında yapılan çalışmalara bağlı ticari kazanç elde etmektedirler.

Yetiştiricilere hayvansal yem sağlamak amacıyla yem satıcıları, Siirt ve çevresinden üretimi yapılan, saman, arpa gibi hayvansal yemleri tedarik etmektedirler. İhtiyacın karşılanmadığı durumlarda, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Adıyaman ve Türkiye'nin başka illerinden gerek duyulan hayvansal yemler tedarik edilerek bir çalışma icra edilmektedir. Bu çalışmalar da doğal olarak yem satıcıları, tarım çiftçileri ve nakliyeciler için bir çalışma imkânı oluşturmaktadır. Yetiştiriciler yaylacılık kapsamında keçi, tiftik keçisi ve koyun yetiştiriciliği yaparak esnaf, nakliyeciler gibi çok sayıda bileşen için bir çalışma alanı yaratmaktadır.

Yetiştiriciler daha fazla hayvansal üretim sağlamak adına Siirt ili çevresinde

bulunan serin ve otlakları fazla olan Bitlis, Muş ve Van gibi illere göç ederek faaliyetlerini sürdürmektedirler. Yetiştiriciler sonbahara doğru havaların da serinlemeye başlaması ile beraber, hayvanları için kış şartlarının daha hafif geçtiği kışlaklara doğru bir geri dönüş göçü gerçekleştirmektedirler. Yetiştiricilerin tüm bu faaliyetleri doğal olarak belli bir emek ve maliyet sonucu gerçekleşmektedir. Gerçekleşen bu maliyetin ve emeğin karşılanması aşamasında nakliyeciler, çobanlar, mera sahipleri yapılan çalışmaya bağlı olarak ekonomik bir uğraş imkânı elde etmektedirler. Böylece yaylacılık kapsamında yapılan çalışmaların Siirt ili için çok farklı kesimlerin de etkilendiği büyük bir çalışma dengesi oluşturduğu söylenebilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Yaylacılık faaliyetlerinin Siirt ekonomisine katkılarının azımsanmayacak ölçüde olduğu düşünülmektedir. Bu durumun başlıca nedeni olarak Siirt ilinde ekonomik hayatın daha çok tarım ve hayvancılığa dayanması olarak görülebilir. Yapılan yaylacılık faaliyetleri kapsamında esnaf, nakliyeciler, yemci, peynirciler, lokantacılar, battaniye ve seccade üreticileri, yayla sahipleri, veterinerler, çiftçi gibi bir çok kesim ekonomik olarak olumlu bir şekilde etkilenmektedir. Tüm bu belirtilen kesimlerin ekonomik yönden etkilendiği yaylacılık faaliyetlerinin en önemli paydaşı olarak yetiştiriciler öne çıkmaktadır. Çünkü yetiştiricilerin küçükbaş hayvanlarına yem, yayla, kışlak temin etmek için sürdürdükleri çalışmalar yem üreticileri olan çiftçiyi, yemin satış işini gerçekleştiren yemcileri, yayla ve kışlak sahiplerine ödenen mera ücretleri de köylüye büyük ekonomik katkılar sunmaktadır.

Yetiştiriciler yaylalara çıkarken ve yaylalardan inerken nakliye araçları ile gitmektedir. Yine yetiştiricilerin ürettikleri peynirler, süt, kurut, tereyağı, hayvan postları, keçi, tiftik keçisi ve koyun yünleri piyasada ekonomiye kazandırılmaktadır. Özellikle tiftik keçisinin yününden elde edilen ve Siirt için de marka değeri olan Siirt battaniyeleri ve seccadeleri çok önemlidir. Yetiştiricilerin kasaplara, tüccarlara ve besicilere sattıkları küçükbaş hayvanlar sofralara gelene kadar bir çok kişinin ekonomik getiri elde etmesine imkan tanımaktadır. Siirt için çok önemli bir yere sahip olan Büryan kebabı özellikle yetiştiricilerin yaylalarda besledikleri doğal etlerden yapılmaktadır. Siirt ilinde ve yakınındaki Bitlis, Muş ve Van gibi illerin serin yaylalarında yetiştirilen küçükbaş hayvanlar Siirt ilinde ve Anadolunun büyükşehirlerine kesimlik olarak nakledilmektedir.

Bu doğal ortamlarda yetiştirilen küçükbaşlardan elde edilen başta peynir, tereyağı, lor Siirt iç piyasasında ve Türkiye'nin İstanbul, Mersin, Adana gibi illerine gönderilerek ekonomiye katkı sağlanmaktadır. Belirtilen bu faaliyetlerin tamamı gerçekleştirilirken büyük bir ekonomik etkilenme ve karşılıklı kar elde etme durumu yaşanmaktadır. Bu anlamda Siirt ilinde gerçekleştirilen yaylacılık faaliyetlerinin Siirt ekonomisine çok önemli katkılar sunduğu belirtilebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Siirt ilinde yapılan yaylacılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi sürecinde, faaliyetlerin bileşenleri belli sorunlarla karşılaşmaktadır. Genel olarak karşılaşılan sorunlar ele alındığında yaylacılık faaliyetlerinin en önemli ayağını oluşturan yetiştiricilerin terör sorununa bağlı yaşadıkları yayla yasakları öne çıkmaktadır. Yayla yasaklarına bağlı bölgede bulunan her yaylaya rahat bir şekilde gidilememekte ve bu durum doğal olarak hayvansal üretimin azalmasına sebebiyet vermektedir.

Yaylaya çıkışlarda ve yayladan kışlağa dönüşlerde, güvenlik sorunu olmadığı takdirde, hayvanların sağlığı ve verimi için daha uygun olan sürülerin yaya bir şekilde göç etmeleri daha uygun olacaktır. Özellikle yayla inişlerinde gebe olan hayvanların nakliye araçları ile taşınması sırasında hayvanlarda düşük yapma, ölümler, hayvan hastalıklarının yayılması ve mali boyutta sıkıntıların yaşandığı görülmektedir. Terör olaylarına bağlı güvenlik kaygısı yaylacılık faaliyetlerinin olumsuz olarak etkilenmesine sebebiyet vermektedir. Yetiştiricilerin yaylalarda ve kışlaklarda zaman zaman su, elektrik, yol, mera yetersizliği ve en önemlisi köylüye verilen mera ücretleri kendileri için problem teşkil etmektedir. Esnafların bakışı ile de yetiştiricilerin bilinçlendirilmemeleri, hayvan desteklemelerinin yetersizliği ve bilhassa tiftik keçisinin yeterince üretiminin sağlanmaması sorun olarak görülmektedir.

Yaylacılık faaliyetleri kapsamında üretilen ve en önemli ürün olan peynirin satımı ve pazarlanmasını sağlayan esnafların kendilerine ait bir peynirciler çarşısının olmaması, yeteri seviyede depolama yapacak soğuk hava depolarının olmaması, işlerini gerçekleştirdikleri alanın yeterince temiz olmadığı durumu ve yaşadıkları nakit sıkıntısı sorun olarak öne çıkmaktadır. Tedarikçi olarak nitelendirilen nakliyeciler, hayvan nakliyecileri sürecinde izinler konusunda fazla bekletilmektedir. Yayla yolları yetersiz ve

yakıt pahalılığı bulunmaktadır. Bu nedenlere bağlı olarak tedarikçiler problem yaşamaktadırlar. Yem satıcıları tarım ve hayvancılığın yeterince desteklenmediğini düşünmektedir. Tarım ve hayvancılık yeterince desteklenmediğinden yem tedarik etmekte ve istenilen düzeyde yem satışı gerçekleştirilemediğinden müzdarip olduklarını belirtmektedirler. Yaylacılık faaliyetlerinden etkilenen kesimin karşılaştıkları sorunları giderildiği takdirde ve gerekli destekler sağlandığında Siirt ve Türkiye ekonomisi için çok daha verimli ekonomik katkıların elde edileceği düşünülmektedir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Yaylacılık faaliyetleri kapsamında yapılan çalışmaların Siirt ekonomisine daha çok ekonomik katkı sağlaması için bu faaliyetlerle uğraşan yetiştirici, esnaf, tedarikçi gibi bileşenlerin beklenti ve önerilerinin yetkililerce karşılanması yararlı olacaktır. Yapılan faaliyetlerde işin en önemli pozisyonunda yer alan yetiştiricilerin, yetkililerce bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Yetiştiricilerin bilinçlendirilmeleri ile peynir yapımındaki fire oranının azalacağı, hayvan aşılarının zamanında yapılacağı ve hayvanların sağlık açısından uygun zamanda kesime gönderileceği bir durum gerçekleştirilmiş olacaktır.

Yetiştiriciler faaliyetlerini icra ederken en çok iyi yaylalara ve meralara ihtiyaç duymaktadırlar. Aynı zamanda yetiştiriciler yaylalara çıkarken ve yaylalardan inerken güvenlik açısından kendilerine yetkililerce destek olunmasını istemektedirler. Çünkü bölgedeki terör riskine bağlı güvenlik anlamında her yaylanın serbest olmadığı, yaylalara çıkışlarda ve yaylalardan inişlerde zorunlu olarak nakliye araçları ile gitmenin hayvan sağlığı ve maliyeti için sorunlar yarattığı bir durum söz konusudur. Bu sorunların yaşanmaması için yayla yasakları konusunda güvenliklerinin sağlanması gerekmektedir. Güvenliğin sorun olmadığı durumda, yetiştiriciler hayvanları için daha verimli yaylalar temin edeceklerdir. Yaylalara çıkışlarda ve inişlerde hayvan sürüleri ile birlikte yol almaları ile de hayvanların hastalanma riskleri, nakliye esnasında ölmeleri, düşük yapmaları ve araç masrafları konusunda beklentileri karşılanmış olacaktır. Yetiştiriciler mera ödemesi olarak köylüye yaylada ve kışlakta çok yüklü miktarda ödemelerde bulunmaktadır, hatta zaman zaman köylü yetiştiricilere problemler de çıkardığından faaliyetlerinin sekteye uğradığı durumlar olmaktadır. Yetiştiriciler bu sıkıntılarının giderilmesi noktasında, bilhassa köylüye verilen mera ödemelerinin alınmaması ya da

makul bir düzeyde tutulması için yetkililerin kendilerine yardımcı olmalarını beklemektedir. Yetiştiriciler yaylada ve kışlakta peynirlerinin satılması ve hayvansal yemlerinin temini için yol, su, elektrik ve özellikle yaylalarda barınma ve konaklama gibi problemler ile de karşılaşmaktadırlar. Bu anlamda belirtilen sıkıntılarının giderilmesi için de ayrıca yetkililerin kendilerine yardımcı olmalarını istemektedirler. Piyasada satılan yemlerin eski olmasına bağlı olarak hayvanlarda belli rahatsızlıklar meydana gelmektedir. Bunun için de yem denetimlerinin yetkililer tarafından mutlaka yapılması gerektiği talebi dile getirilmiştir.

Nakliyeciler ve yetiştiriciler, hayvan nakillerinde işlemlerinin hızlı yürümesi için il ve ilçe tarım müdürlüklerinden gerekli kolaylığın sağlanmasını beklemektedir. Hayvancılığın desteklenmesi ile yem satıcıları, nakliyeciler ve esnaflar daha çok iş yapacaktır. Bu anlamda küçükbaş hayvancılığın ve tiftik keçisi üretiminin desteklenmesinin çok önemli olduğu görülmüştür. Tüm aile fertleri ile beraber icra edilen yaylacılık faaliyetlerinin esas ögesi olan yetiştiricilerin herhangi bir sağlık sigortalarının olmaması ve zaman zaman çocuklarının eğitimden geri kalmalarının sorun olduğu, bu sorunların en aza indirilmesi gerektiği ve bunun için sağlık sigortasının yapılması gerektiği ve eğitimden geri kalan çocukları için gerekli çözüm alternatifinin sunulması istenmektedir.

Toplumsal üretime katkı sunan yaylacılık faaliyetlerinin gerekli olan beklenti ve önerilerinin karşılanması ile Siirt ve Türkiye ekonomisi için çok önemli ekonomik katkıların sağlanacağı düşünülmektedir. Bu anlamda yaylacılık faaliyetleri ile uğraşan kesimin, gerekli olan beklentilerinin yetkililerce karşılanmasının çok elzem olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak; yapılan görüşme ve gözlemlerden yola çıkarak yaylacılık faaliyetlerinin birden çok paydaşla beraber Siirt ili için geniş bir ekonomik ağ oluşturduğu bu geniş ağın adeta bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlı geliştiği bu anlamda mutlaka desteklenerek geliştirilmesinin çok önemli olduğunu görmek mümkündür. Yaylacılık faaliyetlerinin esas sacayağını oluşturan başta yetiştiriciler, esnaflar ve tedarikçilerin belli sorunları, beklentileri ve önerileri bulunmaktadır.

Bu sorunların en başında özellikle yetiştiricilerin bölgedeki terör olaylarından kaynaklı güvenlik sorununa bağlı yaşadıkları yayla yasakları, yine aynı nedene bağlı yaylaya çıkış ve inişlerdeki problemlerdir. Bunun yanında yayla sahiplerinin zaman zaman çıkardığı sorunlar, köylülere verilen yüklü yayla ödemeleri, kışlakta yine aynı şekilde yapılan mera ödemeleri başlıca yetiştiricilerin yaşadığı sorunlar olarak göze çarpmaktadır. Yetiştiriciler yapılan hayvancılık desteklemelerini de yeterli bulmamaktadır. Esnaflardan tiftik keçisine bağlı iş yapan seccade ve battaniye üreticileri, tiftik keçisinin üretiminin yeterince desteklenmediğini belirtmiştir. Bu anlamda tiftik keçisinin üretiminin desteklenmesi ile tarihsel ve kültürel bir miras olan tiftik ürünlerinin Siirt için önemi korunmuş olacaktır. Bu ürünlerin hediyelik eşya ve nostaljik değer bakımından da önemli olduğu ve yerli yabancı turistlerin ilgi gösterdiği durumu da göz önüne alındığında gerek ekonomik gerekse de kültürel olarak Siirt iline artı bir değer katacağı söylenebilir.

Siirt ile adeta özdeşleşen, il içinde ve il dışında azımsanmayacak derecede talep gören büryan kebabı Siirt ekonomisine önemli derecede katkı sağlamaktadır. Büryan esnafının öne çıkardığı önemli sorunlardan bir tanesi de yetiştiricilerin hayvanlarını aşıladıklarından hemen sonra kesime göndermeleridir. Bu konuda gerek marka değeri olan büryanın kalitesinin düşürülmemesi gerekse de sağlıklı et tüketimi açısından yetiştiricilerin bu hususta bilinçlendirilmeleri önemlidir. Yetiştiricilerin ürettiği en önemli hayvansal ürünlerden biri olan peynir sadece Siirt iç piyasasına hitap etmemektedir. Siirt peyniri çok yüksek miktarda Siirt dışındaki batı illerine de gönderilmektedir. Bu durum Siirt ekonomisine oldukça önemli katkı sunmaktadır. Ancak bu kadar önemli bir getirisi olan bu ürünü pazarlayan peynirci esnafının temizlik ve daha uygun bir çarşılarının olmamasından yakındıkları görülmektedir.

Peynirci esnafına uygun, hijyen şartları sağlanmış ve kendilerine mahsus bir çarşı imkanı sunulduğu takdirde, Siirt ve Türkiye ekonomisi için daha çok katkı sağlanacaktır. Tedarikçiler ise genel olarak tarım ve hayvancılığın yeterince desteklenmediğini problem olarak görmektedirler. Bölgede tarım ve hayvancılığın desteklenmesi ile daha fazla iş ortamının sağlanabileceği ve yaylacılık faaliyetlerine bağlı üretimin artırılacağı düşünülmektedir. Nakliye ve yem maliyetlerinin yüksek olmasından kaynaklı hayvancılığın yeterli düzeyde yapılamadığı belirtilmektedir. Bu sorunlara rağmen

ekonomiye katkısı azımsanmayacak düzeyde olan yaylacılık faaliyetlerinin gerekli tarımsal ve hayvansal desteklerle güçlendirilmesi ile tedarikçilerle beraber yaylacılık faaliyetleriyle ilgilenen tüm paydaşların Siirt ve Türkiye ekonomisine büyük katkılar sunacağı ön görülmektedir.

Netice itibari ile yetiştiriciler, esnaflar ve tedarikçi olarak yaylacılık faaliyetlerinden etkilenen paydaşlar, karşılaştıkları sorunların çözümü noktasında yetkililerden destek beklemektedir. Mevcut durum itibari ile de yerel ekonomiye katkıları görülen yerel yaylacılık faaliyetlerinin paydaşları belli sorunlar yaşamakta ve buna bağlı beklentileri söz konusudur. Söz konusu sorunlar çözülüp, beklentiler karşılandığı takdirde yaylacılık faaliyetlerinin Siirt ekonomisine daha fazla ekonomik katkılar sunacağı düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Bu çalışma çerçevesinde elde edilen bulgulardan ve literatürden hareketle araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik çeşitli öneriler aşağıda sunulmuştur.

Yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkıları üzerine yapılan bu çalışma ile sahadan alınan veriler sayesinde daha sağlıklı ve yerinde tespitler gözlemlenmiştir. Saha çalışmalarının verimliliği düşünüldüğünde araştırmacıların benzer nitel çalışmalarını ele almaları faydalı olacaktır. Yine yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkıları olduğu, bu ekonomik faaliyetin içinde esnaf, nakliyeciler, yem sanayicileri ve köylü gibi birçok kesimin yapılan faaliyetlerden birbirlerine bağlı ilişkisel olarak etkilendikleri görülmüştür. Bu anlamda yapılan faaliyetlerden etkilenen esnaf, nakliyeciler, yem sanayicileri ve köylü gibi kesimlerin yaylacılık ile ilişkilerinin ekonomiye etkisi gibi yeni çalışmaların yapılması da önemli olacaktır. Yaylacılığın geliştirilerek ekonomiye katkısının daha da verimli seviyelere çıkarılması için yaylacılık faaliyetlerinde karşılaşılan sorunların ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri, yaylacılık faaliyetleri yapan kişilerin beklenti ve önerileri ile yaylacılık faaliyetlerinden dolayı etkilenen kesimler şeklinde başka çalışmaların araştırmacılar tarafından yapılmasının yaylacılık faaliyetlerinin geliştirilmesine önemli katkı sunacağı ön görülmektedir.

Belirtilen hususlar ile ilgili yeni çalışmalar yapılmaz ve var olan belli problemler giderilmez ise Siirt ve Türkiye ekonomisi için büyük önem arz eden yaylacılık faaliyetlerinin istenilen seviyelerde seyretmemesi ile ilgili problemler devam eder. Bunun

için yeni araştırmaların yapılması ve gerekli beklentilerin karşılanması Siirt ve Türkiye ekonomisinin kalkındırılması noktasında büyük önem arz etmektedir.

Yaylacılık faaliyetlerinin ekonomi üzerinde etkileri olduğu görölmüş ve bu anlamda bu faaliyetleri yapan başta yetiştiricilerin ilgili kurum ve kuruluşlarca desteklenerek bilinçlendirilmeleri gereklidir. Siirt yöresinde Siirt battaniyesi ve Siirt seccadesi yapımında önemli bir yere sahip olan tiftik keçisinin yetiştirilmesi ve geliştirilmesi noktasında ilgili kurum ve kuruluşların gerekli destekleri sağlamaları gerekmektedir.

Yetiştiriciler yaylacılık faaliyetlerini icra ederken bölgedeki terör olaylarına bağlı gelişen yayla yasakları ve gidiş dönüş yollarının her zaman serbest olmaması konusunda problemler yaşamaktadır. Yayla yasaklarının problem olmaktan çıkması durumunda yayla serbestliği ve yaya göç etme talepleri karşılanan yetiştiriciler üretime katkı sunma noktasında çok önemli bir imkân yakalamış olacaklardır. Yaylacılık faaliyetleri ile uğraşan kesimin geliştirmek istedikleri faaliyetler ve karşılaştıkları sorunlar yetkili kurum ve kuruluşlarca giderildiğinde ve beklentileri karşılandığında yaylacılığın ekonomiye olan katkısının daha yüksek düzeyde seyredeceği bilinmelidir.

Belirtilen sorunlar giderilmediğinde ve beklentiler karşılanmadığında yaylacılığın ekonomiye olan katkıları noktasında istenilen düzeyde ekonomik katkıların gerçektelemediği problemleri durum devam edecektir. Bu durumla ilintili olarak, başta Siirt olmak üzere Türkiye ekonomisi için önemli bir yeri olan yaylacılığın mutlak surette geliştirilmesinin ve desteklenmesinin elzem olduğu görölmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadadan Unat, N., 1979. Türk Toplumunda Kadın. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Adam, R. C., 1974. Peynir. Bornova: Ege Üniv. Ziraat Fak. Ege Üniversitesi Matbaası.
- Aksoy, H., 2013. Siirt Yöresi Düz Dokumaları, Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akturan, U. ve Esen, A. (2008). Fenomenoloji. T. Baş ve U. Akturan (Yay. Haz.), Nitel Araştırma Yöntemleri içinde (ss. 83-98). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Akyüz, N. ve Özçelik, H., 1993. Otlı Peynir. Skylife Dergisi, Cilt. 6, ss. 75-76.
- Alagöz, C. A. (1993). Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı. 2, ss. 1-51.
- Alkan, A., 2019. Kültürel ve Ekolojik Bir Miras: Siirt Battaniyesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt. 7, Sayı. 96, ss. 147-161.
- Alkan, A., 2020. Siirt İli'ndeki Göçebelerin Göç Hareketliliği ve Yolları Üzerine Bir İnceleme. Uluslararası Coğrafya ve Coğrafya Eğitimi Dergisi, Sayı. 41, ss. 160-176.
- Andrews, P. A., 1994. Türkiye'de Etnik Gruplar. İstanbul: ANT Tüm Zamanlar Yayıncılık.
- Artun, E., 1996. Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri. 1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri, ss. 25-62.
- Atalayer, G. A. ve Usluca, Ö., 2011. Kültürel Mirasın Korunması Kapsamında Yaşayan Dokuma Müzesi. 8. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, s. 209.
- Ayberk, C., 2013. Siirt Merkez İlçesinin Coğrafi Etüdü, Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayhan, F., 2017. Keçilerden Elde Edilen Alt Liflerin (Kaşmirin) Ürün Olarak Siirt İline ve Ülke Ekonomisine Katkısı. Social Sciences (NWSASOS), Cilt. 12, Sayı. 3, ss. 154-162.

- Aytaç, Ç., 1982. Türk El Dokumacılığı. İstanbul, Meb Basımevi.
- Bakır, İ., 1991. Toroslar'da Göçebe Mimarisi, Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri. Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, ss. 17-31.
- Bali, A., 2016. Mersin Konargöçerlerinin halk kültüründe İnanışlar ve bunlara bağlı uygulamalar, Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayraç, H. N. ve Cemrek, F., 2011. AB Uyum Sürecinde Türkiye Hayvancılık Sektörünün Yapısal Analizi ve Geliştirmeye Yönelik Politikalar. Ankara, 7. Ekonomik Yaklaşım Kongresi: "Türkiye Ekonomisi'nin Dinamikleri: Politika Arayışları", Gazi Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü, ss. 1-20.
- Bitlis İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020. <https://bitlis.ktb.gov.tr/TR-242450/yemekleri.html>. Erişildi: 19 Aralık 2020.
- Bitlis Ticaret ve Sanayi Odası, 2020. <http://www.bitlistso.org.tr/Bitlis/tabid/12498/menuad/yemek/Default.aspx>, Erişildi: 20 Kasım 2020.
- Bruinessen, M. V., 1999. Kürtlük, Türklük, Alevilik. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bruinessen, M. V., 2010. Kurds and identity politics. London: IB Tauris.
- Büyüköztürk, Ş. ve diğerleri, 2016. Bilimsel araştırma yöntemleri. 11. Baskı Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Büyükörük, S. ve Soyutemiz, G., 2010. Geleneksel Olarak Üretilmiş İzmir Tulum Peynirinden Lactococcus lactis (Lactococcus lactis alttür lactis ve alttür cremoris) Suşlarının İzolasyonu, Fenotipik ve Moleküler Teknikler ile İdentifikasyonu. Erciyes Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi, Cilt. 7, Sayı. 2, ss. 81-87.
- Canbey Özgüler, V., 2013. Emek piyasası ile ilgili temel kavramların tanımlanması: İstihdam ve İşsizlik. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Cobcroft, Robert Woven Felt, (2011) <https://primitiverug.com/journal/woven-felt> Erişildi: 11 Aralık 2020.

- Coşkun, H. ve Tunçtürk, Y., 1998. Van Otlı Peyniri. Tekirdağ, Geleneksel Süt Ürünleri; V. Süt ve Süt Ürünleri Sempozyumu Milli Produktivite Merkezi (MPM) yayınları, ss. 20-23.
- Coşkun, S ve diğerleri, 2017. Siirt İlinin Gastronomi Açısından Sürdürülebilirlik Analizi: Büryan Örneği. Bildiri Kitabı. ss. 391-397.
- Creswell, J. W., 2007. Qualitative research and research design: Choosing from five approaches. 2nd Edition London: Sage Publications.
- Çamlı Yem Besicilik Sanayii ve Ticaret (ÇYBST) A.Ş., 2020. <https://www.camli.com.tr/bilgi-merkezi/merak-ettikleriniz/post/ulkemizde-ku%C3%A7ukba%C5%9F-hayvan-yetistirciliginin-onemi-nedir> Erişildi: 12 Kasım 2020.
- Dağlı, Y. ve Kahraman, S. A., 2001. Evliya Çelebi Seyahatnamesi 4. Kitap. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Daşçı, M. ve Çomaklı, B., 2006. Yaylacılık ve Tarımsal Açından Önemi. Atatürk Üniversitesi Doğanı Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt. 37, Sayı. 2, ss. 275-280.
- Daşkiran, İ. ve Koluman, N., 2015. Ankara İli Tiftik (Ankara) Keçisi İşletmelerinin Güncel Analiz ve Sürdürülebilir Yetiştiriciliğe İlişkin Yaklaşımlar. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt. 30, Sayı. 1, ss. 25-38.
- Demirci, A. ve Sayarı, S., 2018. M. Abdülhalik Renda Hatırat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Demir, Ş., 2016. Cumhuriyet Döneminde Siirt. İstanbul: Düzey Yayınevi.
- Devellioğlu, F., 2007. Osmanlıca-Türkçe Sözlük Ansiklopedik Lügat. Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
- Doğan, C., 2011. Siirt Otlı Peynirinin Geleneksel Üretim Yöntemi ve Bileşimi. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, Z., Seçkin, A. & Berkman, A. N., 2015. Türkiye'de tarım sektörünün iktisadi gelişimi ve sorunları: Tarihsel bir bakış. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt. 8, Sayı. 1, ss. 29-41.
- Duben, A., 2012. Kent, Aile, Tarih. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Durlu Özkaya, F. & Gün, İ., 2007. Anadolu'da Peynir Kültürü. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Cilt. 10, Sayı. 15, ss. 496-497.
- Ekiz, D., 2017. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Emiroğlu, M., 1977. Bolu'da yaylalar ve yaylacılık. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Erdoğan, Z. ve A. Jirousek, C., 2005. Ankara (Angora) Goat Hair: The Turkish Mohair Tradition”, The Fabric of Life, Cultural Transformations in Turkish Society. Binghamton, New York: Global Academic Publishing.
- Erman, T., 1998. "Kadınların Bakış Açısından Köyden Kente Göç ve Kentteki Yaşam", 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Tarih Vakfı Yayınları, ss. 212-216.
- Gökalp, Z., 2013. Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Grix, J., 2010. The foundations of research. Second Edition dü. Londra: Palgrave Macmillen.
- Gültekin, M. ve Tan, M., 2017. Siirt Duderan Aşireti. Yapı ve Değişim, Cilt. 27, Sayı. 1, ss. 187-205.
- Gürler, A. Z., 2008. Tarım Ekonomisi. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Gürtanın, N., 1971. Siirt Bataniyeleri Standardı. Standart Ekonomi ve Teknik Dergi, Sayı. 112, ss. 1-32.
- Heckmann, Y. L., 2016. Kürtlerde Aşiret ve Akrabalık İlişkileri. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İbn-i Haldun, 2004. Mukaddime I-II. İstanbul: Yenişafak Gazetesi Yayınları, ss. 170-171.
- INDEPENDET, 2021. <https://www.indyurk.com/node/36111/ya%C5%9Fam/siirtin-mi-bitlisin-mi-iki-%C5%9Fehir-aras%C4%B1nda-payla%C5%9F%C4%B1lamayan-lezzet-b%C3%BCryan-kebab%C4%B1>. Erişildi: 3 Mart 2021.
- İzbrak, R., 1986. Coğrafya Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Kamber, U., 2005. Geleneksel Türkiye Peynirleri ve Sınıflandırılması. Veteriner Dergisi, Cilt. 26, Sayı. 3, ss. 161-171.
- Karasar, N., 2019. Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kılınç, N., 2010. Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Kılınç, N., 2019. Siirt Ve Çevresinin Turizm Coğrafyası, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıracı, A., Çelik, M., Birinci, Y. ve Aktuğ, S. S., 2015. Siirt İlinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı. İktisadi Yenilik Dergisi, Cilt. 2, Sayı. 2, ss. 17-55.
- Kıray, M. B., 1979. "Küçük Kasaba Kadınları" Türk Toplumunda Kadın, Nermin Abadan-Unat (Derl). Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını.
- Kiraz, Ş., 2019. Çorum Yöresinde Üretilen Geleneksel Kargı Tulum Peynirlerinin Bazı Bileşim Özelliklerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Çorum: Hitit Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Köse, A., 2011. Madra Dağı Kuzey Yamaçlarında Yaylacılık. Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt. 3, Sayı. 2, ss. 228-250.
- Kreyenbroek, P. ve Allison, C., 2008. Kürt Kimliği ve Kültürü. İstanbul: Avesta Yayınları.
- Kubbealtı Lugatı, 2021. www.lugatim.com/s/büryan/e. Erişildi: 25 Şubat 2021.
- Kutlu, M., 1991. Yaşayan bir atlı kültür geleneği: Anadolu göçer kültürü. Milli Folklor Dergisi, Sayı. 16, ss. 16-21.
- Mera Kanunu, 1998. 4342 Sayılı Mera Kanunu 3. Madde e bendi.
- Obuz, Ö., (2017). Milli Mücadeleye " Şark" Tan Bir Destek: Siirt Örneği. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Say. 27, ss. 264-276.
- Oral, Z., 2010. Geleneksel Yaylacılıktan YaylaTurizmine: Ordu-Çambaşı Yaylası Örneğinde Halk Bilimsel Bir inceleme, Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ögel, B., 1985. Türk Kültür Tarihine Giriş. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- Özçağlar, A., 1993. Türkiye'de Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvanların Coğrafi Dağılışı. A.Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) Dergisi, ss. 19-61.
- Özgen, N. ve Karadoğan, S., 2009. Siirt Şehrinin Kuruluşu ve Gelişimi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 19, Sayı. 2, ss. 61-81.
- Saydam, A., 2009. Sultanın Özel Statüye Sahip Tebaası: Konar-Göçerler. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 2009, Sayı. 20, ss. 9-31.
- Seçkin, B. S., 2006. Başlangıçtan Günümüze Siirt Tarihi. İstanbul: Siirtliler Derneği Yayını.
- Sert, D. ve Akın, N., 2008. Türkiye'de Bazı Önemli Tulum Peyniri Çeşitlerinin Geleneksel Üretim Metotları. Erzurum, Türkiye 10. Gıda Kongresi; 21-23 Mayıs 2008, Erzurum, ss. 717-720.
- Seyirci, M., 1996. 1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo Kültürel Yapısı (Kültürel) Sempozyumu Bildirileri. Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, ss. 191-202.
- Siirt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2020. Hayvancılık Desteklemelerine Esas İl İcmali Siirt: Siirt İl Tarım ve Orman Müdürlüğü.
- Siirt Tarımsal Yatırım Rehberi, 2021. https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/siirt.pdf. Erişildi: 22 Mart 2021
- Somuncu, M., 2005. Aladağlar: Yaylacılık ve dağ göçebeliği konusunda bir araştırma. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- sozluk.gov.tr, 2020. <https://sozluk.gov.tr/>. Erişildi: 27 Aralık 2020.
- Sönmez, V. ve G. Alacapınar, F., 2016. Bilimsel araştırma yöntemleri. 4. Baskı Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, A. N., 1990. Kozak Yaylacılığı Üzerine Bazı Gözlemler ve Notlar.. Ege Coğrafya Dergisi, Cilt. 5, Sayı. 1, ss. 1-9.

- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2015. <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/Hayvancilik-Desteklemeleri/Hayvan-Gen-Kaynaklari/Halk-Elinde-Kucukbas-Hayvan-Islahi-Elit-Suru> Erişildi: 25 Aralık 2020.
- Tamur, E., 2003. Ankara Keçisi ve Ankara Tiftik Dokumacılığı Tükenen Bir Zenginliğin ve Çöken Bir Sanayinin Tarihsel Öyküsünden Kesitler. Ankara: Ankara Ticaret Odası.
- Tan, M., 2013. Göçebelikten Kent Hayatına Geçiş: Siirt Duderan Aşireti Örneği Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşdelen, H. M., 1997. Göçerlerin Şehirleşmesi (Beritanlı Aşireti Örneği). İstanbul: Turan Yayıncılık.
- Tayanç, M., 2016. Göçebelerin Kentte Tutunma Biçimleri: Siirt Conkbayır Mahallesi Örneği Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TİGEM, 2019. 2019 Yılı Hayvancılık Sektör Raporu, Ankara: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü.
- TUIK, 2019. <https://www.esk.gov.tr/tr/14055/Yeni-TUIK-Hayvansal-Uretim-Istatistikleri-2019> Erişildi: 19 Aralık 2020.
- Tunca, Z., 2012. Makro İktisat. İstanbul: Geçit Kitapevi.
- Tunçdilek, N., 1964. Türkiye'de Yaylalar ve Yaylacılık. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt. 7, Sayı.14, ss. 15-28.
- Tunçel, K. Ş., Taşkaynatan, H. ve Er Kuzu, D., 2020. Siirt Battaniyesi ve Teknik Özellikleri. Akademik Sanat Dergisi, Cilt. 5, Sayı. 9, ss. 47-60.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2020. <https://sozluk.gov.tr/> Erişildi: 15 Kasım 2020.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2020. Siirt Tarımsal Yatırım Rehberi. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1002. Erişildi: 8 Ocak 2020.
- Türk Tarım Orman, 2021. Yayladan Gelen Lezzet Tulum Peyniri. <http://www.turktarim.gov.tr/Haber/198/yayladan-gelen-lezzet-tulum-peyniri> Erişildi: 4 Mart 2021.

- Tütüncüler, Ö., 2006. Çorum-Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlığı'nda Kumaş Kullanımına İlişkin Yeni Bulgular. *Anadolu*, Cilt 30, ss. 137-148.
- Wertime, J. T., 1998. "Back to Basics Primitive Pile Rugs Of Cental Asia-Origins Of Pile Weaving". *Hali International Magazine Of Antique Carpet And Textile Art*, 100, September. ss. 97-100.
- Yalçın Beşen, M., 2020. Siirt battaniye tekniğinin üç boyutlu sanatsal tekstil nesnelere taşınması, *Sanatta Yeterlilik Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Yalgın, A. R., 1977. *Cenup'ta Türkmen Oymakları I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yenipınar, U., Köşker, H. & Karacaoğlu, S., 2014. Turizmde Yerel Yiyeceklerin Önemi ve Coğrafi İşaretleme: Van Otlı Peynir, *Cilt. 13, Sayı. 23*, ss. 15-20.
- Yetim, N., 2016. Beritan Aşireti'nin konar-göçer yaylacılık faaliyetleri, *Yüksek Lisans Tezi*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yetişmeyen, A., 1995. *Süt Teknolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., 2013. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, M., 2019. Siirt Şehrinin Kültürel Coğrafyası (maddi kültür öğelerine göre), *Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zafer, C., 2018. Türkiye'de konargöçer kültürü. *Muhakeme Dergisi*, Cilt. 1, Sayı. 2, ss. 105-115.

EK 3. Veri Toplama Aracı

YAYLACILIK FAALİYETLERİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bu çalışma, yaylacılık faaliyetlerinin sorunlarını ve çözüm önerilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Görüşme formu ile toplanacak veriler bilimsel araştırma amacıyla kullanılacak olup başka kişi, kurum ve kuruluşlarla paylaşılmayacaktır. Katılımınız zorunlu olmamakla birlikte dilediğiniz an görüşmeye son verebilirsiniz. Bu durumda vermiş olduğunuz bilgiler anında yok edilecektir. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için soruları ıçtenlikle cevaplamanızı rica eder, katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Kapadokya Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi
Orhan ALĞAN

I. Bölüm: Kişisel Bilgiler

1.1. Cinsiyetiniz?

Kadın

Erkek

1.2. Yaşınız?

20-29

30-39 yaş

40-49 yaş

50 ve üstü

1.3. Şuandaki göreviniz nedir?

Yetiştirici

Esnaf

Tedarikçi

1.4. Bu işteki tecrübeniz nedir?

1-5 Yıl

6-10 Yıl

11-15 Yıl

15-20 Yıl

21 ve üstü

1.5. Öğrenim durumunuz nedir?

Okur-yazar değil

İlkokul

Ortaokul

Lise

Yükseköğretim

II. Bölüm: Yaylacılık Faaliyetlerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri

1. Yaylacılık faaliyetleri kapsamında neler yapmaktasınız? Kısaca çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?
2. Yaylacılık faaliyetlerinin ekonomiye katkısını nasıl değerlendirmenizdir?
3. Faaliyetlerinizi gerçekleştirirken ne gibi sorunlarla karşılaşmaktasınız?
4. Yaylacılık faaliyetlerinden daha iyi ekonomik gelir elde etmek için beklentileriniz nelerdir? Ne önerirsiniz?

Tarih

Katılımcı adı ve imzası